

T.C
ARTVİN ÇORUH ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

Duygu SOYBEK

MOĞOL KAYNAĞI OLARAK KARTLİS TSKHOVREBA

Kartlis TSKHOVREBA

“ A History of Georgia ”

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ

Doç. Dr. Ömer SUBAŞI

ARTVİN – 2017

Her hakkı saklıdır.

04.12.2017

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Artvin Çoruh Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum “Moğol Kaynağı Olarak Kartlis TSKHOVREBA” adlı tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Artvin Çoruh Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

- Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim sadece Artvin Çoruh Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin 5 yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

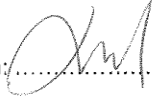
Duygu SOYBEK

14.12.2017

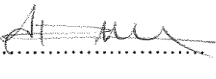
TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Doç. Dr. Ömer SUBAŞI.. danışmanlığında, D. Uygun... SÖMSEK... tarafından hazırlanan bu çalışma 14/11/2017. tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Tarih Anabilim Dalı'nda tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Doç. Dr. Ömer SUBAŞI İmza:

Jüri Üyesi: Yrd. Doç. Dr. Gökten ERDOĞAN İmza:

Jüri Üyesi: Yrd. Doç. Dr. Bayram AKKÖSE İmza:

Jüri Üyesi: İmza:

Jüri Üyesi: İmza:

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir.

15/12/2017

Enstitü Müdürü

Yrd. Doç. Dr. Hamit ŞAFAKCI
Enstitü Müdürü

ANABİLİM DALI: Sosyoloji Anabilim Dalı

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	I
ABSTRACT.....	III
ÖN SÖZ.....	IV
KARTLİS TSKHOVREBA'NIN GİRİŞİ	1
CENGİZ HAN'IN HİKÂYESİ DOĞU TOPRAKLARINDAKİ İLERLEYİŞİ.....	4
SONUÇ.....	111
KAYNAKÇA	114
ÖZGEÇMİŞ.....	115

ÖZET

MOĞOL KAYNAĞI OLARAK KARTLİS TSKHOVREBA

Kafkasya'nın en merkezi bölgesi olan, Anadolu'nun giriş ve çıkış yolları üzerinde bulunan Gürcistan, sarp dağların yer aldığı Kafkas coğrafyasında batı ile doğu arasında irtibatı sağlayan önemli dağ geçitlerine sahip olmasından dolayı stratejik bakımdan Kafkasya'nın en önemli ülkesidir. Bu sebeptir ki Gürcü yurdu, Bizans, Harzemşah, Selçuklu, Moğol, Osmanlı ve Rusya gibi devletlerin mücadele ve istila alanı olmuştur. Bu istilaların en dikkat çekenini de Moğol istilalarıdır. Moğollar, tarih boyunca değişik bölgelere yayılmış ve farklı milletlerle çeşitli münasebetlerde bulunmuşlardır. Bu milletlerden biri de hiç şüphesiz Kafkasya'nın en köklü milletlerinden biri olan Gürcülerdir.

Anonim bir Gürcü kroniği olan Kartlis Tskhovreba adlı kaynağın çalışmamızı içeren ve kaynağın son bölümü olan Yüzyıllık Kronik "The Hundred Years" Chronicle" bölümünün ana konusunu, Güney Kafkasya'ya ve ardından Gürcü topraklarına hâkim olan Moğolların 1220'lerden itibaren bölgeye gelişleri, akınlarıyla Gürcistan'da varlığını hissettirdikleri bu dönemde Tiflis şehrini elinde bulunduran ve bölgede etkili bir güç haline gelen Harzemşah hükümdarı Sultan Celaleddin'in egemenliğine son verilmesi, Selçuklu- Gürcü ilişkileri, önce Doğu Gürcistan'ı işgal eden Moğolların, daha sonra ülkenin büyük bir bölümüne egemen olarak Gürcüleri kendilerine bağlı bir prenslik haline getiren ancak Gürcü hâkimiyetindeki bölgede de Gürcü prensliğinin varlığını korumasından dolayı iki başlı bir yönetim sürecinin yaşanmasının ardından Moğolların Gürcistan'ı tamamen hâkimiyet altına aldıkları ve başta siyasi-askeri münasebetler olmak üzere sosyo-ekonomik münasebetler oluşturmaktadır. Gürcüler Moğollara karşı isyan teşebbüsünde bulunmuşlarsa da bağımsızlıklarını kazanmaya, Tamara dönemindeki parlak devirlerini yakalayarak tek bir devlet çatısı altında toplanmaya, Gürcistan'ı Moğol hâkimiyetinden kurtaran ve parçalanmış siyasi yapısını yeniden sağlayan Kral V.Giorgi zamanına kadar muvaffak olamamışlardır.

Bu çalışmanın amacı, güçlü tarihi bağların bulunduğu Kafkasya hakkında yeterli miktarda çalışma olmaması, mevcut çalışmaların da genellikle Kuzey Kafkasya ile ilgili yapılarak Güney Kafkasya, özellikle Gürcistan tarihi ve coğrafyası hakkındaki çalışmalara çok az yer verilmesi, benzer şekilde Moğollar ve Moğolların işgal ettikleri çeşitli coğrafyalar hakkında araştırmaların ve kaynakların fazla olmasına rağmen Moğolların Güney Kafkasya'daki faaliyetleri hakkında kaynakların oldukça az olmasından ve Türkiye'de de yapılan çalışmalarda pek kullanılmayan Gürcü kaynaklardan istifade yoluna giderek XIII. ve XIV. yüzyıl Gürcü-Moğol ilişkileri alanındaki yeni çalışmalara katkı sağlamaktır.

Anahtar Kelimeler: Güney Kafkasya, Kartli, Gürcü, Moğol, İlişkiler

ABSTRACT
AS A MONGOL SOURCE KARTLIS TSKHOVREBA

Georgia, which is central of the Caucasus and stands on the entrance and exit ways of Anatolia, is the most significant country of the Caucasus because of the fact that She has significant mountain passes that provide connection between east and west. Because of these reasons Georgia has always been the place where Byzantine, Khvarazmsha, Seljuk, Mongols, Ottoman and Russia etc. have always attempted to invade. The most notable ones among them are Mongol invades. Mongols spread to different regions and got in contact with different nations. Beyond any doubt one of the nations is Georgian who is one of the oldest nation of the Caucasus.

The last part of the chronicle that consisted of our study Kartlis Tskhovreba, which is an anonymous Georgia chronicle' main idea is consisted of Mongols', who dominated the South Caucasus and Georgia, coming to the region down from 1220, Sultan Jalaldin's ending, who is the ruler of the Khvarazmsha and holding the Tblisi and became the real power of the region, Seljuk and Georgia relations, Mongols, who occupied the East Georgia then made the Georgia their principality, however; Mongols' political-martial relations that they dominate Georgia after bileteral administration showed up because of the stability of the Georgia principality and social-economic relations. Even if they tried to riot against Mongols, They gained their independence with King V.Giorgi, who save the Georgians from Mongol and fixed the shattered political structure by reaching their gorgeous era on Tamara's Era.

This study aims that contribute the studies about relation between Georgia and Mongols by utilising sources that are not used so much on the studying in Turkey. The reasons why I study about this project are shortage of studies about Caucasus that has strong historical connections, underrating South Caucasus and especially Georgia History and Geography while more care the North Caucasus History, although there are several sources about Mongols and their occupies, there is much more less things about Mongols South Georgia activities. In the studies done in Turkey, it goes to the way of benefiting from the Georgian sources which are not used very much, XIII. and XIV. to contribute to the new work in the field of Georgian-Mongol relations.

Key words: South Caucasus, Kartli, Georgian, Mongol, Relations.

ÖN SÖZ

Gürcistan bulunduğu coğrafi konum itibariyle büyük bir öneme sahiptir. Güneyden kuzeye, doğudan batıya uzanan, tarihi kervan ve ticaret yolları üzerinde bulunmaktadır. Bundan dolayı, Gürcistan eski çağlardan beri Büyük İpek Yolu'nun önemli bir parçası sayılmakta idi. Tarih boyunca Gürcistan hem Avrupa'nın hem Asya'nın bir parçası olmasından dolayı iki kıta arasında doğal bir köprü görevi görmüştür. Bu nedenle Gürcülerin tarihi, kültürü bilgi ve birikimleri hem dünya tarihi açısından hem de Türk tarihi açısından çok büyük önem arz etmektedir. Bu nedenle bölgenin tarihini iyi anlayabilmek için Ortaçağ'da yazılan Gürcü kaynaklarının iyi irdelenip değerlendirilmesi ile belirli hüküm ve sonuçlara varılabilir.

Bu çalışmada "Kartlis Tskhovreba" (Gürcistan Tarihi) adlı eser incelenmiştir. "Kartlis Tskhovreba" kelimenin tam anlamıyla "Kartli Hayatı" demektir. Kartli, antik ve Ortaçağ'dan kalma Gürcistan'ın bir bölgesinin adı olarak bilinir. Anonim bir Gürcü kroniği olan bu eser Roin Metreveli ve Stephan Jones'in baş editörlüğünde, Dmitri Gamq'relidze tarafından İngilizceye çevrilmiş olup Gürcü Bilim Akademisi ve Artanuji yayınları tarafından hazırlanarak 2014 yılında Tiflis'te yayımlanmıştır. Çalışmamızda eserin İngilizce metninden faydalanarak, XIII. ve XIV. yüzyılda Güney Kafkasya üzerinde hâkimiyet kuran Moğollar ve Gürcü-Moğol ilişkileri hakkında çok önemli bilgiler veren yüzyıllık kronik "The Hundred Years"Chronicle" bölümü tek metin halinde "Cengiz Han'ın hikâyesi ve Doğu'daki ilerleyişi" başlığı adı altında İngilizceden Türkçeye çevrilmiştir.

"Kartlis Tskhovreba", birçok Gürcü vakayinamenin bir araya getirilmesi ile oluşturulmuştur. Bu metinler yalnızca Gürcistan'ın tarihi değil, aynı zamanda genel olarak Ermeni, Kafkas ve Kuzey Kafkasya halkları hakkında da bilgiler içermektedir. Ortaçağ Gürcü, Moğol ve Türk tarihi açısından oldukça önem arz etmektedir. Eser öncelikli olarak Gürcü siyasi tarihini ele almaktadır. Antik Kartlis Tskhovreba ve Yeni Kartlis Tskhovreba olarak ikiye bölünür. İlki XIV. yüzyıla kadar olan Gürcistan Tarihini kapsar. İkincisi ise XIV. yüzyıldan XVIII. yüzyıla kadar olan dönemi. Eser XVIII. yüzyılda Gürcü Kralı Vakhtang'ın emri ile halk arasında dilden dile dolaşan bilgilerin derlenmesiyle oluşturulmuştur. Derlenmesi sırasında Gürcü kilisesinin kayıtlarından da yararlanılmıştır.

Dolayısıyla bu kayıtlar Kartlis Tskhovreba'ya geç bir dönemde kayda geçirilmiş olmasının yaratacağı sakıncaları bertaraf edebilecek bir nitelik kazandırmaktadır. Yani bu kilise kayıtları, söz konusu eserin ele alınan döneme ait bilgilerini bir efsane, rivayet olmaktan çıkarmakta, tam anlamıyla bir tarih kaynağı olma niteliğini kazandırmaktadır. Kitabın içerisinde yer alan bilgilerin çoğu Antik çağ yazarlarının vermiş olduğu bilgilerle doğrulanmaktadır. 1849 yılında Fransız akademisyen M.Brosset tarafından "Gürcistan Tarihi" adı altında iki cilt halinde Fransızca olarak yayımlanmıştır. 1212 yılına kadar olan bölümü H.D Andreasyan tarafından Türkçeye tercüme edilmiş ve Erdoğan Merçil tarafından ilave edilen notlarla Türk Tarih Kurumu tarafından 2003 yılında yayımlanmıştır. Fakat bugüne kadar kitabın tamamı Türkçeye tercüme edilerek Türk tarihine kazandırılmamıştır. Biz de eserin "Yüzyıllık Kronik" bölümü" nün İngilizceden Türkçeye çevirisi ile bu eksikliği bir nebze gidermeye çalıştık. (Kartlis Tskhovreba, (A History of Georgia), Trans: Dmitri Gamq'relidze, Ed: Roin Metreveli and Stephen Jones, Georgian National Academy of Sciences, Artanuji Publishing, Tblisi 2014.)

"Kartlis Tskhovreba" nın İngilizce çevirisi çok zor olmamakla beraber Gürcü dilini bilmediğimizden, bölgenin coğrafi ve şahıs isimleri bilgisine hâkim olmadığımızdan dolayı yer ve şahıs isimlerini bulmakta hayli zorlandık. Bu yüzden bazı Gürcü yer ve şahıs adlarını orijinal haliyle verdik. Çalışmamızda ilk olarak Karakurum'da yaşayan Moğolların tipik görünümelerini anlatıp geleneklerinden bahsettik. Devamında Timuçin'in On-Kağan ile yaptığı mücadeleleri anlatarak Cengiz Han unvanını nasıl aldığı anlatıldı. Cengiz Han çevre kabileleri dize getirip akabinde Batı'ya yani Hârezm topraklarına yönelerek bu bölgeleri ele almasından kısaca bahsedildi. Sonra da Güney Kafkasya ve Gürcistan coğrafyasını hâkimiyet altına alan Moğolların Gürcüler ile olan münasebetleri ele alındı.

Bu konuyu bana tavsiye eden ve manevi desteğini esirgemeyen değerli danışmanım Doç. Dr. Ömer SUBAŞI'na minnet ve saygılarımı sunarım. Ayrıca eserimi okuyup düzeltmelerde yardımcı olan Arş.Gör. Nagehan GÜLER'e, Arş.Gör. Zehra YILDIRIM'a, İshak KÜÇÜKYILDIZ ve Hazan ALKAN'a teşekkürü bir borç bilirim. Son olarak hayatım boyunca hiçbir zaman maddi manevi desteğini esirgemeyen başta babam Namık Kemal SOYBEK' olmak üzere sevgili aileme sonsuz sevgi ve saygılarımı sunarım.

KARTLİS TSKHOVREBA'NIN GİRİŞİ

Gürcistan ve Gürcülerin tarihi, tarihte çok önemli bir yer tutmaktadır. İnsan toplumu Gürcistan bölgesinde uzun bir kültürel ve tarihsel evrimi tecrübe etmiştir. Arkeolojik buluşlardan etnografik analizlere kadar tarihsel araştırmaların sonucunda Gürcistan o zamanlarda kendisinden çok daha gelişmiş olan ülkelerle tarım ve hayvancılık konusunda kıyaslanabilir köklü bir ülke olduğunu gösteriyor. Pullukla toprak sürme en eski zamanlardan beri kullanılıyordu, tekerleğin çalışma prensibi çok uzun zamandır biliniyordu ve çok komplike bir bakım ve sulama isteyen üzüm bağları yetiştiriliyordu. Gürcistan bölgesindeki ilk şehir üç bin yıl önce ortaya çıktı ve bin yıllık dönem boyunca Gürcüler benzeri olmayan ve oldukça gelişmiş bir kültür ortaya koydular.

Tarih tahmin edilemezdir fakat tarihin derinliklerini kavrayan tarihçiler bu yaratıcı süreçte bir katılımcı haline gelmişlerdir. Gürcistan tarihinin en önemli anlatısı olan “Kartlis Tskhovreba” (Gürcistan Tarihi) başlı başına büyük bir eser ve bilinen Gürcü tarihinin büyük bir kısmının kaynağıdır. Gürcü Uygarlığının tıpkı diğer ülkeler gibi özel bir yeri vardır ki bu konumu Kartlis Tskhovreba'da da görülmektedir.

Gürcü tarihi ülkenin maddi ve manevi gücünde en büyük izleri taşıyan bir kaç savaşla şekillenmiştir. Aynı zamanda ülke, politik ve bölgesel birleşimi, şehir ve kırsal hayatın gelişimi, üst düzey bilimin, eğitimin ve kültürün gelişimi gibi önemli başarılarla da sahiptir. Amirani'nin hikâyesi, Argonauts Efsanesi ve Tiflis'in kuruluşu hakkındaki hikâyeler bir nesilden diğerine aktarılmaktadır. Kiliselerin, manastırların, kalelerin, sarayların yıkıntıları ve geniş yerleşim alanları Gürcistan tarihi hakkında fikir veren kanıtlardır. Ülke tarihinin tamamen yeniden yazımı temel olarak yazılı metinlere bağlıdır.

Gürcü dilinde tarihsel bir karakterin ilk el yazması MS.5. yy'a dayanmaktadır. Birçok vakayinamenin toplanmış hali olan Kartlis Tskhovreba olarak bilinen eser Gürcü tarihinin sadece yazılı kaynaklarını temsil etmektedir. Bu eser ülkenin “Resmi” tarihini kapsamaktadır. Gürcü tarihi yazılarının çok önemli bir eseridir.

En eski zamanlardan beri İncil, Kaplan Postlu Şövalye ve Kartlis Tskhovreba, Gürcü bir gelinin çeyizinin gerekli bir kısmını oluşturan “adil” ve “kutsal” kitaplar olarak görülür. Kartlis Tskhovreba’da farklı yazarların tarihsel çalışmaları kronolojik sıraya konulmuştur ki bu da Gürcistan tarihinin birleşmiş halini oluşturur. Kartlis Tskhovreba dikkate değer bir yazınsal eserdir çünkü Gürcistan'ın ve Gürcülerin tarihini yansıtması dışında diğer ülkelerin ve halkların (Azeriler, Ermeniler, Yunanlar, Romalılar, İranlılar, Araplar, Bizanslılar, Türkler, Moğollar ve diğer birçok halk) tarihini de kapsayan bilgiler içermektedir.

Kartlis Tskhovreba'nın çalışmalarına büyük bir katkı da bu yazınsal eserin derlenip düzenlenmesi için "Âlim insanlar " adında özel bir kurul kuran Kartli Kralı VI. Vakhtang (1675-1737) tarafından yapıldı. Kartlis Tskhovreba'nın el yazmaları çok kez kopyalandı fakat genel olarak Vakhtang'ın yayımı temel alındı. 1849'da Rusya Bilimler Akademisi Vakhtang sonrası dönemini temel alarak Kartlis Tskhovreba'yı yayımladı ve düzenlemesi de Fransız doğu bilimci ve Gürcü akademisyen olan Marie-Felicite Brosset tarafından yapıldı. Brosset metni Fransızcaya çevirmiş ve yayımlamıştır. Brosset Gürcistan Tarihi hakkındaki bu kaynağı tüm dünya tarafından ulaşılabilir hale getirmiştir.

"Âlim İnsanlar" Komisyonu VI. Vakhtang'ın teşebbüsü ile bir araya geldi; farklı el yazmalarını temel alıp düzenleyerek Kartlis Tskhovreba'ya ilave ettiler ve ortaya çıkan bu esere Yeni Kartlis Tskhovreba olarak adlandırdılar. Kartlis Tskhovreba'nın ikinci kitabı 1854'te St. Petersburg'da David Chubinashvili tarafından yayımlandı. Kartlis Tskhovreba'nın orijinal hali on bir ve on ikinci yüzyıllarda düzenlendi. Devletin politik birleşimi ile beraber ekonomik ve kültürel gelişimi Gürcistan'ın geçmişinin eksiksiz bir tasvirine ihtiyacı gerekli kıldı. Bu kaynak sadece devletin tarihinin açıklanmasını değil ayrıca ideolojik olarak Gürcülerin politik birleşimlerini ve Bagrat'ioni hanedanlığının hükümünün desteklenmesini amaçlıyor.

Ivane Javakhishvili en eski zamanlardan sekizinci yüzyıla kadar Gürcü tarihini içeren kayıtları açıklamıştır. Daha sonra sekizinci yüzyıldan on ikinci yüzyıla kadar olan kısım üzerinde çalışmış, sonrasında ise on üç ve on dördüncü yüzyılı eklemiştir.

Bu eser şunları içermektedir: Gürcü Kralların Hayatları ve Gürcülerin Atası, Kartli'nin Dönüşümü, Aziz Nino; Vakhtang Gorgasali'nin Hayatı, bu bölümleri Juansher derlemiştir; Yüzyılların Tarihçesi; Aziz Archil'in Şahadeti, Leont'i Mroveli derlemiştir; Kartli'nin Tarihçesi; Kralların Kralı David'in Hayatı; Bagrat'ionis'in Hayatı ve Hikâyeleri, Sumbat Davidisdze derlemiştir; Beş Hükümdarın Tarihi (Kral Demetre'nin Hayatı, Kral Giorgi'nin Hayatı, Kraliçe Tamar'ın Hayatı, Kral Giorgi'nin Hayatı ve Tamar'ın oğlu); Kraliyetin Tarihi ve Metiyesi; Kraliçelerin Kraliçesi Tamar'ın Hayatı, Basili Ezosmodzghvari ve Yüzyılların Tarihçesi. Son eser on dördüncü yüzyılın başında Giorgi Brts'q'invale'in tahta çıkması ile son buluyor. Bu bölümde Kralın yaptığı ilk işler ile ilgili bilgiler veriliyor fakat daha sonra gerçekleşen olaylar dâhil edilmiyor. Kartlis Tskhovreba'nın "Kadim döngü" denilen hali "Yüzyılların Tarihçesi" ile bitmektedir.

"Âlim İnsanlar" yeni Kartlis Tskhovreba'nın oluşturulmasında çok çeşitli kaynaklardan faydalanmışlardır. Gürcü tarihinin yazılmadığı belli dönemler için pişmanlık duymuşlardır. İran ve Ermeni tarihinden, çok eski kitaplar ve materyallerden ödünç aldılar. Tarihi kayıtlar ve fermanlar, o döneme tanıklık eden kişilerin hikâyeleri hepsi birden yeni Kartlis Tskhovreba'nın giriş kısmına kaydedildi. VI. Vakhtang ve komisyonu Kartlis Tskhovreba'yı düzenleyip destekleyerek bu çalışmaya çok önemli bir katkıda bulunmuşlardır.

1955-59 yılları arasında akademisyen S. Kaukhchishvili o zamanların bütün el yazma eserlerini dikkate alıp önemli notları inceleyerek Kartlis Tskhovreba'nın tam metnini yayımladı. Bu el yazması Gürcü tarihini araştırmada önemli bir rol oynadı ve ayrıca akademik çalışma kaynağı olarak görüldü. Bu çalışma I. Javakhishvili ve diğer Gürcü bilim insanları tarafından ortaya konan muazzam çalışmaların sonuçlarını birleştirmiştir. Elli yılı aşkın süredir Kartlis Tskhovreba bütün bilimsel çalışmaların odak noktasıydı ve Gürcü tarihi üzerine en önemli kaynak olarak görülüyordu. Birçok özel çalışma Gürcistan'da ve yurtdışında yayımlandı. On ikinci yüzyılın ikinci yarısındaki metni içeren bazı çalışmalar eski Ermeni diline çevrildi. 1953'te Illia Abuladze çeviriyi açıklamaları ile beraber yayımladı. E. Taqaishvili, V. Akhvlediani, G. Tsulaia, M. lordkipanidze, K. K'ek'elidze, V. Dondua ve M. Shanidze bazı çalışmalarını Rusça'ya; Marie Brosset Fransızca'ya; G. Patch Almanca'ya; K. Vivian ve R. Thomson İngilizce'ye çevirdi.

Cengiz Han'ın Hikâyesi ve Doğu Topraklarındaki İlerleyişi

Doğuda neşeli bir yer olan Chin-Machin'de Karakurum olarak bilinen inanılmaz bir yerden gelen insanlar yaşamaktaydı. Bu insanların görünüşleri, yüzleri ve gelenekleri sıra dışıydı. Dilleri, alışkanlıkları ve yaşam biçimleri farklı olduğu için herhangi bir eski kitapta onlar hakkında hikâyeler bulamazsınız; et yiyip kırmızı içerlerdi fakat ekmeğin ne olduğunu bilmezlerdi. Mükemmel iri yarı vücutları, güçlü ayakları ve açık ten renkleri vardı. Birbirine yakın parlak gözlü, nispeten büyük kafalı, sık siyah saçlı ve yassı alınlılardı ve burunları o kadar kısaydı ki yanaklarından dolayı sadece küçük burun delikleri görünürdü. Küçük dudakları, düzgün beyaz dişleri vardı ve sakalları yoktu. Görünüşleri çok yaygın değildi. Şüphesiz hepsi (Kadınlar ve Erkekler) olağanüstü güzelliğe sahipti. Doğuştan cesur kişilerdi ve ayrıca öylesine iyi okçulardı ki gergin yaylarından çıkan ağır oklarla hiçbir zırhın karşı koyamayacağı mükemmel atışlar yaparlardı. Zırhın ne olduğunu bilmeden büyüdükleri için özellikle at sürme konusunda yeteneklilerdi.

Bu olağanüstü insanları ilk bakışta deli sanabilirdiniz. Fakat her türlü bilgelik de onların arasından çıkardı, mantık ve irade gücüne sahiptiler. Aralarında yalana yer yoktu; yalan söyleyenler herkesin ve hatta bir meclisin önünde bile onursuz olarak bilinirdi; Cengiz Han tarafından yapılan kanunlara uyarlardı ki bu kanunları detaylı olarak anlatmak çok zaman alacaktır.

Geleneklere göre tek ve ölümsüz bir tanrıya inanıp ona ibadet ederlerdi. Yüzlerini doğuya dönüp üç kere diz çöküp, üç kere eğilip, avuç içlerine orta parmaklarının ucuyla dokunup şaklatmaktan başka bir şey yapmazlardı.

Diğer bir taraftan Uygurlar (Uighurs) kendilerini “Kunjit” olarak adlandırdıkları puta adanmışlardı. Bir kaç harften oluşan, öğrenmesi ve anlaması kolay bir alfabeleri vardı. (Kitaplarını sadece on altı harf ile yazabiliyorlardı.) Ayrıca her yıl başlangıcının budala bir hayvan ismi ile adlandırıldığı bir dönem aralığını ifade eden on iki yıllık bir sistemleri vardı. Bu tıpkı eski zamanlarda ki gibi bilge Helen'in güneşin, ayın ve yıldızların durumuna göre hayvanları değil de sadece işaretleri kullanarak ortaya koyduğu on iki burca (Her burç kendisini izleyen 30 günü kapsamaktadır.) benziyor.

Ayrıca Uygurlar her yılın başına bir hayvan yerleştirmişlerdir ve yirmi yıl bittiğinde dönemi yeniden başlatmışlardır. Yirminci yıla ulaştıklarında Q'alghunjil, Ukurjil, Parsinjl, Tavlainjl, Luiljl, Moghiljl, Morinjl, Q'onijil, Mechinjl, Taghanjl, Nokhinjl, Q'aq'injhil olarak adlandırdıkları yılları saymaya tekrardan başlarlardı.

Bunlar on iki hayvanın isimleriydi ve her biri bir yıla özeldi. Bunlardan ilki: Fareydi onu İnek, Leopar, Tavşan, Ejderha, Yılan, At, Koyun, Maymun, Tavuk, Köpek ve Domuz izliyordu. Bunlar bir dönem sistemine sahip olan biz Gürcülerinki gibi yılların bir dökümüydü.

Moğollar Tengri olarak adlandırdıkları tek tanrıya tapıyorlardı ve yazıtlarına şu sözlerle başlamışlardı: "Ölümsüz tanrının gücü ile."

Çok az yiyecek ile idare edebiliyorlardı ve kedi, köpek ya da herhangi bir hayvanın etini yiyorlardı. Moğolların soyu on ikisinden bahsedeceğimiz günümüzde olduğu kadar geçmişte de birçok boydan meydana geliyordu. Bu on iki boy içinde başta gelen Saqirslerdi, onları izleyen boylar Kindis, K'atis, Jalairs, Oirids, Sulduslar, Nahims, K'onghards, Manghutlar, Tanghutlar, K'aits ve Uygur 'lardı.

Uygurlar "Kujin" adını verdikleri puta tapıyorlardı. Uygurlar kendi dillerinde kendilerine 'Moğollar' diyorlardı fakat Gürcüler ise onları Tatarlar olarak adlandırıyorlardı ben ise onları tamamen ayrı bir boy olarak anlatacağım.

Bu boylardan biri olan Kıyatlardan Timuçin adında bir genç dikkat çekti ki bu kişi Cengiz Han'dı. Cengiz Han haşmetli, kızıla çalan saçıyla yakışıklı, güçlü, cesur, savaşlarda korkusuz, usta bir okçu olmasının yanı sıra kararlı ve girişimlerinde oldukça şanslı biriydi. Bir keresinde On-Kağan adında bir kağanın yanına hediyelerini almak ve saygısını göstermek için gitmişti. Kağan Timuçin'i görür görmez Timuçin'in erdemliliğinden çok etkilenmiş ve onu en üst düzey soylularla eşit düzeye yükseltmişti. Onu birliklerinin başına komutan olarak atadı ve Timuçin'in gücünü inkâr eden, aleyhinde konuşan ve dinden dönen herkesi ortadan kaldırdı. Gittiği her yerden On-Kağan'ın karşısına zaferle dönüyordu. Timuçin'e Kağan tarafından olası en yüksek şeref verildi.

On-Kağan'ın kardeşi Utkin ve oğlu Kurak Timuçin'i kıskanmaya başlamışlardı ve On-Kağan'a, Timuçin'in boyu ele geçirmek istediğini ve insanların daha şimdiden ona Kağan demeye başladığını söylediler. Bunun üzerine On-Kağan onu öldürmeye karar verdi. Timuçin bu planı Kurak ve Bad isimli iki adamın "On-Kağan seni öldürmek istiyor." diyerek onu bilgilendirmesi ile öğrendi.

Timuçin bu iki adam ile beraber kaçtı. Yurduna geri dönüp ailesini alarak gece gündüz atını sürdü. Malını, mülkünü ve hayvanlarını geride bırakarak Baljun nehrinin kıyısına geldi ve adamlarını yoldan çekerek dağ geçidine tek başına girdi.

On-Kağan Timuçin'in kaçtığını öğrenir öğrenmez peşine düştü ve yolda Timuçin'in barınağına ve hayvanlarına rastladı. On-Kağan bir sürü esir ele geçirdi ve ordusu çok zarar gördü. Daha sonra Timuçin beklenmedik şekilde On-Kağan'ın ordusuyla karşı karşıya geldi ve onunla zorlu ve hiddetli bir savaşa tutuştular. Her iki taraftan da sayısız insan katledildi ve Timuçin On-Kağan'ın ordusunu mağlubiyete uğrattı. Sonrasında On-Kağan'ın peşine düştü ve onu öldürdü. Aceleyle On-Kağan'ın yaşadığı yere gitti ve büyük oğlu Kurak hariç karısını, çocuklarını ve bütün eşyalarını ele geçirdi. Timuçin On-Kağan'ın tahtına oturdu ve Timuçin'e Cengiz Han adı verildi.

Daha sonra Kongratlar Altu-Kağan ile bir savaşta karşı karşıya geldi. Altu-Kağan mağlup oldu ve ardından onu öldürdüler. Cengiz Han, Altu-Kağan'ın boyunu ele geçirdi. Daha sonra On-Kağan'ın oğlu Kurak Gor-Kağan'ın yanına gidip onun ordusunda yer alarak Cengiz Han ile savaştı. Cengiz Han savaşı kazandı, Gor-Kağan'ı ele geçirip öldürdü ve Gor-Kağan'ın adamlarının kendi emrine girmesine onları mecbur etti.

Daha sonra Kağanlarının adı Edut olan Uygurlara karşı ilerledi. O zamanın Uygur Emiri Sarchuk adında biriydi. Sarchuk'un yaptığı işler çılgın peri masalları gibiydi ve bu peri masalları o kadar pisti ki onlar hakkında konuşmak çok uygunsuz bir durum olarak algılanıyordu. Fakat Cengiz Han ona merhamet gösterdi ve ona saygı duydu, Cengiz Han çok sayıda Uygur'u yenilgiye uğrattı ve onlara boyun eğdirdi. Ayrıca K'arq'its'leri de boyunduruk altına aldı.

Uygurlar üzerinde hâkimiyet sağlar sağlamaz Tebtengris'den bir olağanüstü insanın geldiği söylentisi dolaşıyordu. Bu kişi Kağan'ın önüne çıktı ve ağzından şu kelimeler döküldü: "Balık Dağına gittim, orada Tanrının sesini duydum."

Tanrı: "Dünya üzerindeki bütün toprakları Timuçin ile onun emrindeki askerlere teslim ediyorum ve isminin Cengiz Han olmasını emrediyorum." diye konuştu. Fakat hikâye Cengiz Han'ın dağa nasıl çıktığını ve İsa Mesih'in Cengiz Han'ın karşısında belirmesi olarak da anlatılır. İsa Mesih'in "Eğer bu kuralları unutmazsan bütün topraklar ve boylar sana bahşedilecek." diyerek Cengiz Han'a kanunu, inancı, masumiyeti, doğruluğu, yalanın kabul edilmezliğini ve birçok şeyi öğretmiştir.

Kağan olduktan sonra Khataeti'ye gitti. İsa Mesih'in heykeline bakarak kiliseye girdi ve birden eğildi: "Chineta Dağında gördüğüm kişi buydu, aynı görünüyorlardı ve bana bütün bu yasaları öğreten kişi buydu." dedi. Cengiz Han ona hayran kaldı, dua etti ve ondan gelen bütün yasalara kesin olarak uydu. Daha sonra Khataeti Kağanı Arslan Kağan ile savaştı ve mağlup etti. İki yüz bin insanı ele geçirip infaz etti. Bunu öğrenen Arslan Kağan karısı ve çocuklarıyla evine geldi ve hizmetkârlarına evi ateşe vermelerini emretti. Emrettiği gibi yaptılar. Arslan Kağan ailesi ile birlikte ateşler içinde yok oldu. Cengiz Han Arslan Kağan'ın tahtına oturdu ve Khataeti'yi kontrol altına aldı.

Cengiz Han'ın birçok karısı ve çocuğu vardı. Yaşça büyük olan eşi Börte (Sevinji) Gürcülerin Jochi olarak bildiği Cuci (Tushi) adında bir oğlan doğurdu. İkinci oğlu Çağatay (Chaghat'a), üçüncü oğlu Ögeday (Okota) ve dördüncü oğlu Tuluy (Tuli)'idi. Khataeti'de bulunan bu dört oğlunu Kağan olarak atadı. En büyük oğlu olan Cuci'ye kendi ordusunun yarısını vererek Büyük Kıpçak Ülkesine, Osetya'ya, Hazar Kağanlığına ve Rusya'nın aşağısındaki topraklara gönderdi. Bu oğluna ve diğerlerine verdiği bütün toprakları daha sonra anlatacağım.

O zamanlar Harzemşah (Khuarazmsha) topraklarının yönetimi ve hükümdarlığı yaşlı büyük olan oğlu Jalaldin (Celaledin)'in elindeydi. Bütün kralların en büyüğü ve ulusu olan, Ceyhun (Jeon), Horasan (Khorasan) ve İran bölgelerini elinde tutan Harezmsah, Moğolların yaklaştığını öğrendikten sonra altı yüz bin kişilik ordusuyla beraber oğlu Celaledin'i çağırdı ve Cengiz Han'a karşı ilerledi.

Cengiz Han Harezmsah'a karşı yola çıktı. Her iki taraftan da sayısız kişinin öldüğü şiddetli bir savaşta karşı karşıya geldiler ve Harezmsah bozguna uğradı. Savaş esnasında yaşlı Harezmsah etrafındaki bir müfrezeyle beraber Moğollar tarafından etrafı sarılmış durumdaydı.

Cesur, korkusuz manevi bir varlık, güçlü ve mükemmel bir savaşçı olan oğlu Sultan Celaleddin küçük bir grup asker ile babasını kurtarmaya geldi ve onu oradan kurtarıp beraber Horosan'a kaçtılar. Celaleddin birçok kez Moğollarla savaştı; üç kere Ceyhun'un ilerisinde ve dört kere Ceyhun'un öte tarafındaki Horosan'da karşı karşıya geldi.

Günahlarından dolayı Tanrı'nın, ülkelerinin Moğolların eline geçmesine göz yumduğunu düşünüyordu. Celaleddin boyun eğmek zorunda kaldı ve sürüldü. Kaçtığını ve bir kalede saklandığını öğrenen Cengiz Han peşinden Gürcülerin Cebe ve Subutay olarak bildikleri Iama ve Sanp'ian'ı gönderdi. Onlara Horosan ve Irak'a gitmelerini ve bu ülkeleri ellerinden geldikleri kadar araştırmalarını söyledi.

Herhangi bir hazırlıkları, zırhları ve kılıçları olmadan yirmi bin atlı ile beraber ilerlediler. Turan, Ceyhun, Horosan, Irak ve Azerbaycan topraklarını geçerek Gence (Gandzi)'ye vardılar. Onlara karşı koyabilecek hiç kimse yoktu. Yollarına kim çıktıysa mağlup ettiler. Gürcistan sınırına ulaştılar ve Gag (Gaga) topraklarını yakıp yıktılar. Gag Prensi Vahram ve Atabeg Ivane bunu öğrenir öğrenmez başka bir dil konuşan bu yabancıların istilasını ve Somkheti'nin yağmalanmasını Kral Giorgi Laşa'ya bildirdiler. Ardından Kral ve Sp'asalar Atabeg İvane ve yeğeni Şehinşah (Shanshe), Gürcü Krallığı'na ait süvari birliklerinin başında Gag'a İvanenin kardeşi Zakaria'nın diğer oğlu Prens Vahram'ın yanına geldiler ve onuda yanlarına alarak krallığın bütün askerlerini toplayıp doksan bin atlıdan oluşan büyük bir ordu ile Gag bölgesinde kamp kurmuş olan Moğollara karşı yürüyüşe geçtiler.

Bununla birlikte Moğollar kamplarını günümüzde Sagimi olarak bildiğimiz Berduji kıyısına kurmuşlardı. Atlarını hızlıca eyerleyip savaşa girdiler. Şiddetli bir karşılaşma meydana geldi. Moğolların yarısı kaçtı fakat diğer bir yandan pusu kurmak için saklanan Moğollar Gürcülere beklenmedik bir şekilde arkalarından saldırdı. Günahları ve inançsızlıkları yüzünden Tanrı'nın gazabına uğradıklarını düşündüler ve Gürcüler kendi askerleri ve Kral Laşa ile birlikte kaçtılar. Birçok Hristiyan o gün ruhunu teslim etti. Samtskhe şehrinin Sp'asalar'ı olan Atabeg Ivane kıl payı kurtuldu ve yetenekli bir savaşçı olan Beka öldürüldü.

Tanrı Gürcüleri inançsızlıkları yüzünden lanetleyerek büyük ve şanlı David Hanesi'nin servetini elinden alarak gazabına uğrattı. Geleceklerine karar veren merhametli Tanrı şimdiye kadar David Hanesi'ne birçok zafer bahşetmişti. David'in ve Gorgasali'nin şanlı soyu hiç bir zaman mağlubiyet yaşamamıştı. Fakat bu olaydan sonra kader çarkının geri dönmesiyle beraber Gürcistan halkı Moğollar üzerinde günümüze dek bir tek zafer bile elde edemediler.

Önceleri şanlı ve güçlülerken şimdi bir mülteci şehri haline geldiler. Güçleri ve görkemleri yerini hüznü iç çekişlere bıraktı. Moğollar Samshilde'ye ulaştılar, sonra geri dönüp mükemmel bir şey yaptılar. Moğollar, Derbend yolunu izlediler ve ne Derbendliler ne de Şirvanşahlılar onlara karşı koyabildi. Derbend kapılarından geçerek Kıpçak yurduna girdiler ve yerli halk ile savaştılar. Kıpçaklar Moğollar ile birçok yerde savaştı fakat Moğollar her yerde galip gelmeyi bildiler ve savaşarak buraları terkettiler. Bunların hepsini daha önce söylediğim gibi zırhları olmadan ve nalsız atları sürerek yaptılar. Kıpçak yurdunu geçerek Derbend denizi'nin etrafından dolaşarak Karakurum'a vardılar ve Kağanları Cengiz Han'ın karşısına çıktılar. Biraz garip davranmışlardı, nalsız atlarla çıktıkları Karakurum'dan hiç dinlenmeden bütün bu yolları aşarak bir kez daha geri döndüler.

Moğolların her yerde üstün geldiğini öğrenen Cengiz Han oğullarını Horosan Sultanı Celaleddin'i bulmaları için gönderdi. Bu haberi alan Sultan Celaleddin ordusuna çağrı yaptı ve birçok kez onlarla savaşta karşı karşıya geldi. Fakat kendi zayıflığını farkedenden Celaleddin bütün ailesini alarak yüz kırk bin asker ile birlikte Moğollardan kaçmaya çalıştı. Yönlerini ülkemize (Gürcistan)'a çevirdiler.

Kral Laşa'nın Tanrı'yı kızdırması, bizim de kendimizi affettiremediğimizden dolayı hastalanmasının üzerinden bir yıl geçti. Ölümünün yakın olduğunu anladığında Kral Laşa bütün seçkin soyluları krallığına davet etti ve kız kardeşi Rusudan'ı görevlendirdiğini ağlayarak ağzından şu kelimeler dökülerek bildirdi: *"Soylu ailelerin masum duygusal bağlılığını iyi biliyorum, Tanrı'ya inanan Gürcistan halkı sizin için kız kardeşimi görevlendiriyorum, atalarımızın geleneklerine göre onu kraliçeniz yapmak zorundasınız. Ona bağlılıkla hizmet edin ve asil tahtı düşmandan cesaretinizle koruyun. Kadın olması bilge olmadığı veya ülkeyi yönetecek bilgiye sahip olmadığı anlamına gelmez.*

Sizler, bu krallığın asil halkı, kutsal ve iyi hatırlanan annemin şerefini, cömertliğini, bağlılığını ve Krallar arasında en şanlısı olduğunu bilmelisiniz ve unutmamalısınız. Şimdi sizlerin önünde Tanrı'ya onu varisim olarak Kraliçe yapması için dua ediyorum. Herkesin duyması için Tanrı'nın gözleri önünde kız kardeşim Rusudan'ı oğlum David'i yetiştirmesi için ve hükmedecek yeteneğe sahip olduğunda ve kabiliyetli bir savaşçı haline geldiğinde onu Kral ve kraliyetimin varisi yapması için görevlendiriyorum. Şuan küçük olmasına rağmen etkileyici bir görünüme sahip ve eğer Tanrı büyümesine izin verirse inanyorum ki hükmetmeye uygun biri olacaktır." Emrini tamamladıktan sonra huzura erdi ve arkasında tarif edilemeyecek bir acı bıraktı. Kız kardeşi Rusudan günlerce yas tuttu ve naaşını Gelati'deki mezarlıklarına defnettiler.

Kralın ölmesi üzerine kraliyetin bütün seçkin insanları Nik'opsia'dan Derbend'e kadar Imier's ve Amier's halklarından hem Katolikleri hem piskoposları bir araya getirdi. Rusudan'ın Kraliçe olma talebi ile ilgili tüm konular onaylandı, tahta çıkarıldı ve tahta çıkması kutlandı. Rusudan tıpkı annesi gibi görünüşte güzel, kibar, eli açık, dürüst ve insanlara iyi davranan biriydi. Yönetimine karşı olan her şeye barışçıl bir çözüm getirdi ve krallığını her çeşit ticari eşyayla doldurdu.

Fakat sonra insanlar açgözlülük ve aylak davranışlar sergilemeye başladı ve herkes kötü bir bireye dönüştü. Tanrı'yı unuttukları için İsa Mesih bu insanlara kâfirlerin elinden zulüm ve katliamı yaşamaya mecbur bıraktı. Kraliçe Rusudan kardeşinin alışkanlıklarını kabullendi ve büyük kötülüğün kaynağı olan aylaklık ve eğlenceyle kendini şımarttı.

Sultan Celaleddin Moğollardan kaçmaktan yorulmuştu ve bir gün askerlerine döndü ve: *"Yöneticilerim ve komutanlarım atalarımın inceliklerinin ve iyi davranışlarının farkındasınız ve hatırlıyorsunuz. Şimdi yabancı Moğol boylarının bizim peşimizde olduğunu biliyorsunuz. Birçok kez onlarla savaştık ve çok çaba harcadık fakat Tanrı'nın planına uygun olarak her yerde yenildik. Şuan Cengiz Han Ceyhun Nehri'ne yaklaştı ve en büyük oğlunu savaşması için üzerimize yolluyor. Kararım şudur ki: Tanrı ona zaferler bahşetti yine de sizin kararınız ama bu ülkeyi terk edelim, ailelerimizi, mallarımızı ve hayvanlarımızı alarak Anadolu'ya göçüp oraya yerleşelim."*

Herkes kararı kabul etti ve evlerini, eşyalarını, hayvanlarını toplayarak yola çıktı. Azerbaycan'a aşağı yukarı bin dört yüz kişiyle geldiler ve Mkhargrdzeli'nin topraklarına ulaştılar, Duvin kasabası Atabeg Ivane'ye Ani kasabası ise kardeşinin oğlu olan Mandat'urtukhutsesi Şehinşah 'a verildi.

Harzemşahlar, Laşa Giorgi'nin ölümünün üçüncü yılında Duvin topraklarını ve halkını harap etmek ve ele geçirmek için geldiler. Bunu öğrenen Atabeg Ivane ve Gag Prensi Vahram Kraliçe Rusudan'ın huzuruna çıktı ve Harzemşahların ve Hristiyanlara zulüm edecek olan büyük Sultan Celaleddin'in nasıl biri olduğunu tarif ettiler. Yaşayan her şeyi kadın veya çocuk ayırmadan acımasızca yok ettiler.

Rusudan Harzemşahların krallığına yaptığı bu saldırıyı öğrendiğinde Imier ve Amier'lilerden oluşan genç bir ordu topladı ve kraliyet sancağını açarak yaşı ilerlemiş fakat hala mantıklı ve dürüst olan ve gizlice keşişlik yemini etmiş olan Atabeg Ivane'ye çağrıda bulundu. Rusudan sancağını vererek onu ordularının komutanı olarak atadı ve Sultan Celaleddin ile savaşması için savaşa gönderdi.

Duvin ve Amoberdi'ye vardılar. Harzemşahlar kamplarını Garni adında bir köye kurmuşlardı ve Kraliçe'nin ordusunun ilerleyişini gördüklerinde Sultan Celaleddin meydana çıktı. Atabeg Ivane Imier'li ve Amier'li kraliyet askerlerini hızlıca hizaya dizdi ve öncü birlik olarak Tori halkı ve ailelerinin birliklerine liderlik etmeleri için Ahıska (Akhaltsikhe)'dan gelen şanlı askerler olan iki kardeş Şalva (Shalve) ve Ivane'yi görevlendirdi.

Gürcü askerlerin öncü birlikleri Sultan Celaleddin'e yaklaştığında, Atabeg Ivane ilerlemeyi durdurdu. Atabeg Ivane'nin bunu Ahıska'lı komutanlar Şalva ve Ivane'yi kıskandığı için yaptığı söylenir. Ah kıskançlık! Kötülüğün kaynağı, acımasızca insan ırkının kökünü kazıyor ve hiç bir boy ayrımı yapmıyor! Önceden İsa Mesih'i Yahudilere öldürten bu kibir şimdi kötülüğün acımasız kararlılığı ve kalpsizliği ile bir adamın bütün Gürcistan'ın yok oluşuna göz yummasına neden oluyordu. Böylece metnin devamından anlayacağımız üzere Atabeg Ivane'yi savaşın dışında sessiz kalmasına ve askerlerine yardım göndermesine engel oluyordu.

Öncü askerler Ivane'ye bir haberci aracılığıyla bir mesaj ilettiler: “Sultan Celaleddin ve onun birliklerine yaklaşmış bulunuyoruz fakat sayımız çok az ve zor bir savaş olacak.” Seçilmiş kraliyet birliklerini cesaretle güçlendirerek acele bir şekilde yardımımıza gel. İki veya üç kez daha haberci gönderdiler fakat cevap alamadılar. Torililer ve özellikle en ön safta savaşan Ahıska'lı komutanlar Şalva ve Ivane korkusuzlardı. Sultan'ın ordusunun sayısal üstünlüğü cesaretlerini kırmadı ve avlarına saldıran hayvanlar gibi inanılmaz savaş yeteneklerini sergileyerek düşmanın üzerine koştu, her iki taraftan da sayısız insan öldü. Fakat Ahıskalı Şalva ve Ivane güçlü bir şekilde, cesur ve zorlu düşmanı ezerek savaştılar. Bu vahşet devam etti. Atabeg Ivane ve Gürcü birlikler savaşı kenardan izlerlerken yakınlarına ve Hristiyan kardeşleri Torililer'e ve onlarla birlikte olan birçok seçkin savaşçıya acımadılar. Atabeg Ivane'nin korktuğu için değil kıskançlığı yüzünden gidip onlara yardım etmediği söylenir.

Savaş esnasında her iki Ahıskalı'nın da atları öldü fakat atları olmadan da cesurca savaşmaya devam ettiler. Her iki taraftan da çok sayıda savaşçı öldü fakat ölenlerin çoğunluğu Tori'liydi. Savaş daha da kızıştı ve Ahıskalıların kılıçlarının Harzemşahlar'ın miğferlerinde parçalandığı sırada Gürcüler kaçmıştı. Şalva diğerlerinin ezici gücüne katlanamayarak esir düşmüştü ve Garni kayalıklarının üzerine kapanmış şekilde bulunan Ahıskalı Sp'asalar Ivane üzerine bir kaya atılarak öldürüldü. Şalva Sultan Celaleddin'in huzuruna çıkartıldı. Onu savaşta gören Nahçıvanlılar ve Azerbaycanlılar Sultan'a onun cesaretinden ve kahramanlığından bahsettiler ve Sultan onu öldürmek bir yana ona büyük bir saygı gösterdi ve hatta Azerbaycan'ın bazı şehirlerinde onu tanıttı. Onu da kendi asilleri ile eşit olarak şereflendirdi. Buna rağmen bir sene sonra inancını reddettiği için idama mahkûm edildi.

Atabeg Ivane Bijnisi'ye geri döndü ve Sultan Celaleddin, Azerbaycan ve Nahçıvan'a doğru yola çıktı. Gürcistan'ı felakete sürükleyip topraklarını yağmaladığı ve insanları kaçırdığı insafsızca öldürdüğü için orada ona rahat verecek kimse yoktu. İki sene sonra öldü ve oğlu Avak mtavari oldu ve amirsp'asalar unvanı verildi.

Bu olaydan sonra büyük kötülük Gürcistan halkını kucakladı ve dürüst olmayışımızdan dolayı tam bir yıkım bizim yazgımız oldu. Sultan, oranın Kral'ı olma amacıyla ordusunun yönünü Gürcistan'a çevirdi. Duvin, Ani, Ermenistan ve Gag'dan Gence ve Şamkor (Shankur)'a kadar bütün toprakları harap etti.

Bu zamana kadar Şamkor ve sınır toprakları savaşlarda mantıklı ve seçkin biri olan Gag Senyörü Vahram'a aitti. Bu kavga ve talihsizlik bütün ülkeyi etkisi altına aldı. Bu arada Kraliçe Rusudan'a Erzurum Beyi Mugiseddin Tuğrulşah'ın oğlu esir olarak getirildi. Mugiseddin Tuğrulşah'ın oğlu olgun yaşta yapılı kusursuz bir vücudu olan, korkusuz ve çok güçlü biriydi. Ondan etkilenen Kraliçe Rusudan onunla evlenmeye karar verdi ve bu kararını gerçekleştirdi. Mugiseddin Tuğrulşah'ın oğlunu kocası yaptı ve son derece güzel bir kız çocuğu dünyaya getirdi. Ona kutsal annesi Tamar'ın adını verdi. Bir erkek çocukları oldu ve onun adını da David koydular. Aynı zamanda Laşa Giorgi'nin oğlu olan yeğeni David'i büyütüyordu. Kızı Tamar büyüdüğünde onun güzelliğinin haberini alan Anadolu Sultan'ı Alaeddin (Nukhradin)'in oğlu Gıyaseddin (Kiasdin) Kraliçe Rusudan'a kızını vermesi için hediyeler göndererek ve onu Hristiyan inancından vazgeçmeye zorlamayacağına yemin ederek bakire Tamar ile evlenmek istediğini bildirdi. İsteğini dikkate alan Kraliçe Rusudan kızı Tamar'ı onunla evlendirdi ve bir Hristiyan için uygunsuz bir şey olmasına rağmen Atsquri'yi çeyiz olarak verdi.

Harzemşahlar Gürcistan'a çoktan girmişlerdi ve toprakları yağmıyorlardı. Atabeg ve Amirspasalar Avak'ın Bijnisi'de olduğunu öğrenen Sultan Celaleddin onunla buluşmak istedi. Bir haberciyle bir mesaj gönderdi: “Sen Kral'ın vezirlerinin başısın ve Gürcistan'dan sorumlusun. Her ikimizde sadece birer asker eşliğinde buluşalım çünkü sana söylemek istediğim şeyler var.” Avak buluşmayı kabul etti. Tam teçhizatlı bir asker eşliğinde Bijnisi'nin dağ geçitinde Sultan ile buluştu. Yüz yüze geldiler ve Sultan lafa şöyle başladı: *"Ben Gürcistan'a onu yok etme niyetiyle gelmedim, niyetim sadece barış ve birlikti. İlk önce siz silahlanıp karşıma çıktınız bu yüzden aramızdaki barış unutuldu. Şimdi, sen Gürcistanlılar'ın en asili ve Kral meclisinin veziri, sen benim soyumu, halkımı, krallığımın büyüklüğünü ve zenginliklerini ve hiç bir hükümdarın benimle baş edemeyeceğini biliyorsun. Ben hükümdarların en ulusu ve büyüğü olan Harzemşah'ın oğluyum ve Azerbaycan'dan Ceyhun'a bütün Irak'ı, Ceyhun'dan Hindistan'a kadar olan Turan, Khataeti, Chin Machin ve bütün doğuyu yönetimim altına aldım. Fakat Chineti ülkesinde hiç bilinmeyen Karakurum olarak adlandırılan bir yerde yabancı bir dil konuşan, değişik bir şekilde yaşam süren ve bütün doğu topraklarını etkisi altına alan ve birçok Krala yenilgi yaşatan bir halk ortaya çıktı. Bu halk kral olarak kendilerine her konuda tecrübeli ve savaşlarda korkusuz olan Cengiz Han'ı seçtiler.*

Khataeti'ye elini sürdüğü gibi İran, Turan, Persliler ve Türkmenlerden oluşan bir orduyla üzerine gittim. Onun ile Ceyhun'un diğer kıyısında birçok kere savaştım ve sonunda bu tarafında da savaştım. Fakat şans Harezmi hanesini terk etmişti ve her yerde yenilgi yaşadım. Kağan giderek güçlendiğinde ona karşı koyamayacağımı anladım. Bu yüzden krallığımı terk ettim ve Gürcistan'a barış ve seninle ittifak yapmak amacıyla geldim. Ülkenin istikrarının ve ordunun kahramanlıklarının farkındayım ve dini bir yemin ile düşmanlarımızla beraber savaşmak için seninle birlik olmak istiyorum. Aldığım duyuma göre bir kadının yönetimi altındaymışsın bu yüzden beni onun kocası ve Kral'ın yap ki tüm düşmanlarımızın hakkından gelebilelim. Eğer bu teklifimi kabul etmezsen krallığını bir yıkıma sürüklersin. Hatta şuan burayı terketsem bile hâlihazırda buranın yakınında olan Moğollar seni yok edebilir. Kraliçe'ne bir haberci gönder ve dediklerimi aynen ilet. Gürcistan'ı yıkmak bir yana onu düşmanlardan koruyarak yardımınızla gücümü artırıp barış içinde yaşamak istiyorum.” Sultan'ın söylediklerine cevap vermeyen Avak sadece: "Bu söylediklerinizi Kraliçe'ye ve vezirlerine iletteceğim" dedi.

Bu teklif ve mesaj Kraliçe'ye ulaştığında Kraliçe çok meraklandı çünkü bu topraklarda bu durum alışıldık bir şey değildi. Avak'a Sultan Celaleddin'in çağrısını kesin ve kati bir şekilde reddetmesi söylendi. Avak derhal Kraliçe'nin cevabını vererek Sultan'ı bilgilendirdi ve sonra işgal amacıyla Tiflis'e doğru ordusuyla beraber yola çıktı.

Sultan Celaleddin'in yaklaşmakta olduğunu öğrenen Kraliçe Rusudan birliklerini şehri korumaları için Botso'nun oğulları iki kardeş olan Botso ve Memna'nın emrine bırakarak Kutaisi'ye doğru yola çıktı. Sultan Somkheti'yi işgal etti ve tamamen yağmaladı, tüm halk kılıçtan geçirildi. Daha sonra Harzemşahlılar Tiflis'e geldi.

Şehrin koruyucuları teçhizatlarını kuşandı ve şehri korumak için şiddetli bir mücadele gösterdi, Gürcüler açısından muhteşem bir savaş oluyordu. Fakat sonra bir gece Tiflis'te yaşayan Persliler ihanet edip korudukları kapıları açacakları ve içerde bir ayaklanma başlatacakları sözüyle Sultan Celaleddin'e bir adam gönderdiler. Sabah Sultan bu ihaneti avantaja dönüştürmeyi umarak teçhizatlarını aldı. Şehrin koruyucuları olan Botso'nun oğulları Memna ve Botso hiçbir şeyden şüphelenmediler ve silahlarını kuşanarak ani bir hücum yapmak üzere Gence kapısına gittiler.

Tam miğferlerini giymeye başlamışlardı ki Perslilerden biri büyük kılıcını henüz miğferini giymemiş olan Memna'nın kafasına doğru savurdu ve Memna öldü. İçerde bir kavga çıktı ve Tiflis'li Persliler bir isyan başlatarak şehrin kapılarını açtılar. İçerideki ihanet ortaya çıkınca şehrin savunucuları Isani'ye kaçtılar. Diğer kardeş Botso Isani'nin savunulmasını destekledi ve düşmana karşı zorlu bir savaşa giriştiler. Kalbimdeki sızı Harzemşahların şehirde neler yaptıklarını anlatmaya el vermiyor. Kim dile getirdikleri kelimelere ve Hristiyanları kâfirlerin eline düşürerek neden oldukları çileye katlanabilir? Bu konuda kalbimdeki sızı yüzünden sessiz kalmak isterdim fakat böylesi bir gaddarlığı anlatmak zorundayım. Sütten kesilmemiş bebekleri annelerinin elinden aldılar ve onları annelerinin gözleri önünde kayalara çarparak öldürdüler, ya da gözlerini çıkararak kafalarını patlattılar ve ancak ondan sonra annelerini öldürdüler. Yaşlıları sokaklarda atlarıyla çiğneyerek öldürürlerken gençleri ise kılıçla öldürdüler ve kanlar tıpkı bir nehir gibi her yere akıyordu; yaşlıların, kadınların ve bebeklerin beyinleri, kanları, saçları, kafaları, insan uzuvları, iç organları atlarla çamur içinde ezilmişti, her şey birbirine karışmıştı. Acımadan insanların kafalarını başlarından koparıp bağırsaklarını çıkararak ölüme mahkûm ediyorlardı.

Böylesi insafsız ve korkunç feryat! Ağlama sesleri ve yürek parçalayan inlemeler şehri sardı. İnsanlar bir koyun sürüsü gibi inledi, bazıları çocuklarının bazıları ise kardeşlerinin, babalarının, eşlerinin onursuz bir şekilde öldürülmelerini, sokaklarda atlar tarafından ezildiklerini, köpekler tarafından parçalandıklarını ve gömülme haklarından mahrum bırakıldıklarını gördüler. Kiliselerin ve tapınakların kutsallığı alındı. Namuslu rahipler öldürüldü ve heykeller ve haçlar yok edildi. Üzerimize hiç bir eski kitapta yazmayan bir musibet bulaştı bu sadece İsa'nın çarmıha gerildiği bir Yahudi şehri Kudüs (Jerusalem)'e Titus tarafından yapılan tam bir yıkım olan olayla kıyaslanabilir. Tarihçi ve anlatıcı olan Josef Flavius Yahudi yıkımı hakkında yazdıklarında şunlardan bahsetti: “Üç milyon insan açlıktan ve kılıçtan geçirilerek öldürüldü. Benzer bir olay Tiflis'te Saracen istilası sırasında da meydana gelmişti.”

Gücü ve umudu kalmadığı için Kraliçe Rusudan Botso'ya ve diğer askerlere Isani'yi terk etmelerini ve geri çekilmelerini söyleyen bir emir gönderdi. Rusudan Botso'yu Isani'yi terk etmesi için zar zor ikna etmişti.

Vahşet dolu yönetimiyle şehri alan Sultan Celaleddin Hristiyanlara karşı yapılan amansız şeylerin en merhametsiz olanına imza attı. İnsanları sokaklarda acımasızca öldürdü. Cesetlerin çoğunluğu Kura Nehrine atılmasına rağmen dağ geçitleri ve kanallar cesetlerle dolmuştu. Bu onu huzura kavuşturmadı. Yeni bir şeytanlık düşündü; bunu anlatmak beni utanca boğuyor. Üzüntü ve gözyaşları beni zayıf düşürdü, nasıl olurda en insafılı, affedici Tanrımızı bu kadar kızdırabilirdik. Sultan Celaleddin kiliseleri yıkmaya girişti ve kiliseleri yerle bir ettikten sonra kubbesini yıkmaya çalışarak Zion Kilisesine bile el sürmeye kalktı. Çünkü onun yerine kirli makamını koymak veya daha yüksek bir mevkiye ulaşması için köprü olarak kullanmak istiyordu. Bir şey daha ekledi, Zion'a ait olan İsa Mesih ve kutsal Meryem Ana resimlerimizin kaldırılmasını ve yeri kaplayacak şekilde konulmasını istedi. Ona karşı gelen insanları erkek veya kadın ayırmadan kutsal tasvirleri ayaklarıyla çiğnemeye zorlayarak inançlarını terk ettiklerini söylemelerini istedi ve yapmayanların kafasını uçurdu. Bu isteğinin yerine getirilmesi için adamları eşleri ile birlikte getirtip tasvirleri çiğnetti. Olacaklara rağmen bazıları kutsal resimlere saygısızlık etmeyi ve dinini inkâr etmeyi reddederek müthiş bir direniş ve itaatsizlik gösterdi. Celaleddin'in bulunduğu birçok kadın ve erkek gözlerini kırpmadan şahadet şerbetini içmeyi kabul ettiler, çok kalabalık oldukları için sayıları belli değildi fakat bana kalırsa yüz binden fazlaydı.

Tiflis'i tahrip ettikten sonra Somkheti, Kambechiani, Lori kıyıları, Kartli, Trialeti, Javakheti, Ardahan (Artan), Samtskhe'nin bölümleri, Tao, Karnipor ve Ani sınırındaki topraklarına doğru halkı esir etmek ve ülkeyi bozguna uğratıp yıkıp dökmek üzere yola koyuldular.

Tanrı tarafından gönderilen bu musibet ve gazap beş yıl sürdü. Ülke iki yıl boyunca tahrip edildi ve beş yıl boyunca da yukarıda sıraladığımız şehirleri yakıp yıkmak için şehir bir merkez olarak kullanıldı. Kaleler ve sığınaklar hariç bütün binalar yerle bir edildi. Krallarının ve mtavarilerinin bencillik, sadakatsizlik, kıskançlık, kötülük, hırsızlık, nefret, aç gözlülük, cinayet ve şehvet düşkünlüğü gibi sebeplerden dolayı kanunu, merhameti, sevgiyi ve adaleti görmezden gelmesi Gürcistan topraklarının yağmalanmak üzere düşmanlara bırakılmasına neden oldu. Bir havari şöyle söylemişti: “Her kim ki Balaam'ın yolunu kesmeye çalışır ve uygunsuz hareketler sergilerse hüznün ondan hiç ayrılmayacaktır.” Her yaştan insan yüzünü kötülüğe döndü ve dertten, Sodom ve Gomorroh'un ızdırabından kurtulamadı.

Tanrı onları ölüme mahkûm etti çünkü kaderimiz unuttuğumuz ve haklı olarak bizi unutan Tanrı tarafından yazılmaktadır. Likhi ile başlayarak Gürcistan toprakları tahrip edildi ve Hz. İsa şöyle söylemişti: *"Adaletsiz insanlara, günahkâr insanlara, bedhah boylara, inançsızların çocuklarına keder kaçınılmazdır; sizler Tanrı'ya reddettiniz ve İsrail'li Evliyayı kızdırdınız. Neden kendinizi inançsızlıkla, insaniyetinizi şimdi ve tekrardan baştan ayağa derde ve kalplerinizi hüzne mahkûm bırakıyorsunuz? Sizin yaşam dediğiniz bu yolda huzur, barış, şifalı ilaçlar, yağlar ya da sargı bezleri yok. Ülkeniz yerle bir oldu ve şehirleriniz yakılıp yıkıldı. Köyleriniz gözlerinizin önünde yabancı soylar tarafından tüketildi, sizler bu yabancılar tarafından mahvedildiniz ve öldürüldünüz. Zion'un kız çocukları üzüm bağındaki koyunlar gibi ya da kuşatılmış bir şehir gibi yaşamlarını sürdürdüler. Eğer Sabaoth'un Tanrısı bizleri terketmiş olsaydı, tıpkı Sodom ve Gomorrah'takiler gibi olurduk."*

Tesellisi olmayan kederlere boğulan Gürcistan tekrardan büyük bir zorluk yaşadı. Yarım kalan hikâyemize devam edelim. Zorluklar çekmiş olan Kraliçe Rusudan Kutaisi ve Abhazya'da kaldı. Oğlu David beş yaşına geldiğinde onu Kral yapma fikri aklına geldi. Dünyevi zevk düşkünleri arasında tipik bir davranış olarak, Tanrı korkusunu ve kardeşinin sevgisini unutarak geçici dünyaya düşkün biri haline geldi. Kafasında herhangi biri için bile utanç verici olan şeyler tasarladı. Kardeşi Giorgi'nin vasiyetinde kendisine emanet edilmiş olan yeğeni David'i gizlice ayakaltından çekmek amacıyla kızı ve damadı Gıyaseddin'in yanına Anadolu'ya yolladı ve böylece krallığını tamamen ve güvenli bir şekilde kendi oğluna bırakmış oluyordu.

David, Sultan Gıyaseddin ve babasının yeğeninini (Asıl adı Tamar olan fakat Sultan'ın Gürcü hatun dediği Rusudan'ın kızı) huzuruna çıktığında Sultan'ın kanı ısındı, böylelikle Sultan ve Tamar onu her zaman yakın tuttular. Kraliçe Gürcü hatun Kraliçe Rusudan'ın öldürme emirlerini dikkate almadan ona nazik davrandı. Böylelikle David'e hep saygı duyuldu. Rusudan yeğenini Anadolu'ya yollar yollamaz Abhazya ordusuna, Dadian-Bedianis'e Racha Eristavi'sine ve Abhazya Katoliklerine çağrıda bulundu. Çağrılanlar Rusudan'ın oğlu David'i Kral ilan ettiler ve kutsayarak tacını teslim ettiler. Böylelikle mevcut geleneklere uygun olarak onu tahta çıkardılar ve tahta çıkışını tebrik ettiler; Katolikler de onu vaftiz etti.

Likhi'nin bu tarafındaki ülkenin geri kalanı ise Harzemşahlar tarafından sıkıştırıldıkları için törene katılamadılar. Mandatortukhutsesi Şehinşah Ani'de, Avak Bijnisi'de ve Gag Prensi Vahram Eris, Kakhis, Somkhetis, Torelianlılar, Şavşatlılar (Shavshianlılar), Artvinliler (K'larjians), Taoanslılar kalelerinde kapana kısıldılar, Kraliçe Rusudan'a bağlı kaldılar. Fakat David'in taç giyme törenine katılamadılar.

Cengiz Han'a dönecek olursak Moğollar Gürcistan'a ulaştıklarında Sultan Celaleddin kaçarak burayı terk etti. Moğollar Turan'ı, Anadolu'yu ve Horosan'ın tamamını kolayca işgal ettiler. Daha sonra Cengiz Han ordusunu dörde böldü ve dört oğlunu Kağan olarak tayin etti. En büyük oğlu Cuci'ye ordusunun yarısını, Büyük Kıpçak Yurdun'dan Oset'i, Hazar (Khazari)'a kadar, Rusya'dan Borgar ve Serblere kadar bütün Kuzey Kafkasya halklarını içine alacak şekilde ona verdi. İkinci oğluna Çağatay'a bir kaç birlik verdi ve Uygurlardan Semerkant ve Buhara'ya yani Almalık (Almaliq)'a kadar; üçüncü oğlu Ögeday'a Karakurum, Chin-Machin, Emelia toprakları, Kubaq ve Khataeti'nin yanı sıra tahtını bıraktı; dördüncü oğlu Tuli'ye ise Ögeday'ın hâkimiyet bölgesinin doğusunda ki toprakları verdi.

Atadığı bu dört kağan kurultay toplantısı için yılda bir kez taht Ögeday'da olduğu için buraya geleceklere konusunda büyük kardeşlerini bilgilendirdiler. Mirasını paylaştırdıktan sonra Cengiz Han Turan'a geldi ve küçük oğlunu keşif için Horosan'a gönderdi. Tuli Ceyhun'u geçerek Nişaburlularla üç kez savaştığı Nişabur'a girdi. İlk girdiği şehirdeki savaşta üç yüz bin, ikincisinde yüz bin, üçüncüsün de ise otuz iki bin kişiyi katletmişti. Bunun doğruluğuna inanmayanlar için Nişabur katliamına tanıklık etmiş olan büyük Sahib-Divan Hoca Şemseddin (Khoja Shamsadin)'in kardeşi gösterilebilir. Daha sonra Tuli Turan'dan ayrıldı, Horosan ve Mazenderan'ı geçerek Irak topraklarına yaklaştı.

Bunu öğrenen Sultan Celaleddin bütün halkı ve varlıklarıyla Moğollarla olan savaşı sürdürmek üzere Tiflis'den yola çıktı. Sultan Celaleddin Azerbaycan'a geldi ve kendisini olduğu kadar onları da ilgilendiren bir tehlike konusundaki yardım talebini elçiler aracılığı ile Ahlat (Khlati) Halifesi ve Bağdat Hükümdarı'na ilettiler.

Ayrıca Irak Sultan'ına bir not gönderdi: "Eğer Moğollarla tek başınıza savaşmak gibi bir niyetiniz yoksa ordularınızı yardım için bana verin çünkü onlarla savaş tecrübesi yaşamışlığım var. Fakat benim uyarılarımı dikkate almazsanız ben onların yolunu kesmediğim sürece onlara karşı direniş göstermeniz imkânsız olacaktır."

Sultan Celaleddin'in elçisi Irak'a geldiğinde Moğollarla savaşmak istemediklerini açık bir dille belirtti. Bunu öğrenen Sultan Moğollarla tek başına savaşamayacağını anladı ve Azerbaycan'dan çıkarak Tiflis'e geri döndü. Havadisleri alan Kraliçe Rusudan tüm ordusuna çağrıda bulundu. İmier ve Amierliler, Mandaturtukhutsesi Şehinşah, Amirspasalar Avak, Msakhurtukhutsesi Vahram, Ers, Kakhis, Somkhits, Meskhis, Taoans, şerefli ve kahraman biri olan Tsozne Dadiani, Abhazlar, Jikis, İmeriti krallığındaki herkese çağrıda bulundu. Çünkü hepsini ayrı ayrı çağırarak çok zaman alacaktı. Kraliçe Rusudan Daryal kapılarını açtı ve Osetler, Durdzuks ve ek olarak dağlarda yaşayan insanları içeri aldı. Sayısız kişi Nacharmagevi'de toplandı ve Kraliçe onları Harzemşahlarla savaşmak üzere gönderdi.

Kraliçe, Atabeg Ivane ile yaşanan kazadan sonra onlara kraliyet sancağı vermedi. Yola çıkmak üzere Tiflis'den ayrıldılar. Sultan Celaleddin kampını Somkheti'deki Bolnisi dağ geçitine kurmuştu. Sultan'ın nöbetçileri Gürcüleri gördü ve Sultan'a haber gönderdi. Sultan korkusuzca silahlarını kuşandı ve birliklerinin başına geçti, vahşet dolu bir savaş meydana geldi ve savaşın başında Gürcüler düşmanın hakkından geldi. Savaş kızışmıştı ve her iki taraftan da çok sayıda kişi ölmesine rağmen Tanrı Gürcülere azap dolu bir bakış attı çünkü öfkesi geçmemişti ve Tanrı'nın eli başlarımızın üzerinden yükseldi. Bizim tarafımızda ki inanç isteğini hatırlattı. Kraliyet ordusu bozguna uğradı ve Harzemşahlardan kaçtı. Sultan Celaleddin tekrardan Tiflis'e girdi. Harzemşahlılar yakaladıkları herkesi soydular ve bütün toprakları yağmaladılar.

Moğolların komutanı Tuli Irak'tan Kazvin'e kadar geldi; ülkeyi yağmaladı, itaat etmeyenleri öldürdü, oradan ayrıldı ve Horosan ve Ceyhun'u geçerek Cengiz Han ve kardeşlerinin huzuruna çıkmak üzere geri döndü. Cengiz Han Sultan Celaleddin'in kaçışını öğrenir öğrenmez Gürcülerin Noyan dedikleri Cormagon (Chormaghan), Çağatay, Iosur ve Baycu (Bicho) isimlerini taşıyan erimstavarileri çağırdı. Bu dörtlünden her birine tam teşekküllü on bin asker verildi ve Sultan'ı aramaları için gönderildiler.

Bu dörtlünün hepsi nereye giderlerse gitsinler Tanrı'nın merhametini dileyen herkesi bağışlamaları ve boyun eğmeyen herkesi öldürmeleri ve bağlı olan ülkelerin vergisi dört parçaya bölünerek hükümdarlarına gönderilmesi konusunda bilgilendirildiler.

Bu dört Noyan (Cormagon, Çağatay, Iosur ve Baycu) yola çıktı; tam teizatlı kırk bin kişilik orduyla Ceyhun ve Horosan'ı geçtiler ve daha önce savaştıkları Alamut şehrine ulaştılar ve önemli bir ölçüde taciz ettiler. Buradan Irak'a gidip orayı yağmaladılar. Onlara mütevazı bir şekilde yaklaşan herkesi bağışladılar. Daha sonra Azerbaycan'ın Tebriz şehrine geldiler ve Azerbaycanlılar da dâhil olmak üzere her şehirden insan, hediyeler sunmak için onlarla buluşmaya gittiler. Buradan sonra Erdebil (Ardavel) şehrine geldiler. şehrin vatandaşları itaat ile karşıladılar. Aras (Rahs) Nehrini geçtiler ve fazlasıyla desteklenmiş olan Gence'ye ulaştılar ve üç gün süren savaştan sonra Gence'yi ele geçirdiler; şehre hücum ettiler ve sırf Hz.Muhammed tarafından öğütlenen bu inancın mekruh olduğunu düşündükleri için birçok kişiyi öldürerek şehri yağmaladılar.

Bunu ğrenen Sultan Celaleddin toparlanarak aceleyle Anadolu'ya kaçtı. Moğollar onu takip etti ve Basiani'de ona yetiştiler. Moğolları gören Harzemşahlar dağıldılar. Sultan yalnız başına devam etti ve küçük bir köy bularak oraya sığındı. Orada sığındığını fark eden sıradan bir köylü onu öldürdü. Sultan'ın kıymetli taşlarla donatılmış kuşağı, semeri ve ok kılıfı bu büyük ve yüce hükümdarın öldürülmesinin nedeni oldu. Bu aldaticı dünyadaki umutlarımızın hepsi anlamsız ve bilge Ecclesiastes'in dediği gibi: “Bütün her şey gösteriş ve ruhlarımızın rehabetinden ibaret. Sultan'ın sahip olduğu her şey, ordusu, güçlü inancı, şanlı gücü ve müthiş zenginlikleri, bunların hepsinin anlamsız olduğunu gösterdi. Sonsuz ve sınırsız olan ebedi hayat dışındaki her şey beyhudedir.”

Harzemşahlar dağıldılar ve Sultan Celaleddin öldükten sonra çoğu Garmiani'ye kaçtı. Büyük bir devlet yok oldu. Sultan'ın öldürüldüğü haberini aldıktan sonra Harzemşa'n oğlu, Sultan'ın askerlerine Sultan'ın değerli taşlarla donatılmış kuşağını, semeri ve ok kılıfını alan kişiyi getirmeleri için emir verdi. Onlara bakanlar hayran kalmaktan kendilerini alıkoyamıyorlardı. Sultan'ın katili kazığa bağlanıp yakılarak öldürüldü.

Harzemşahları kovalamalarını bitiren Moğollar Ahlat ve Valashk'ert topraklarını yağmaladı. Ahlat Sultanı şehrini güçlendirmek dışında bir direniş gösteremedi. Moğollar Tebrizliler ile aralarındaki bir anlaşma için Azerbaycan'a doğru ilerlediler. Moğollar Tebriz'i ve sınır topraklarını aldılar. Ertesi sene Berda'a, Gence ve Mugan (Mughan)'a doğru yola çıktılar ve Gürcistan'ı yağmalamaya ve talan etmeye giriştiler. Derbend ile başladılar ve Şirvan (Shirvan), Kabala topraklarını, Ereti, Kakheti, Somkheti, Arshakunian'ların memleketi olan Duvın ve Ani ile devam ettiler. Komşu topraklardan geçerek Gürcistan'a yaklaştılar ve Kartli halkının günahkâr oluşları yüzünden sınırdaki halkın üzerine daha önce hiç görülmemiş bir gazap düştü; çünkü yaşlısı genci, Kral'ı mtavaris'i, büyüğü küçüğü kötülüğe eğilim göstermişlerdi. Hakikati ve dürüstlüğü reddettiler ve bizzat rahiplerin kendileri günahkârlara örnek teşkil ettiler. Bütün ulus Benjamin'in oğullarının eski zamanlarda davrandığı gibi davranarak nefret içinde debelendi. İsa peygamberin dediği gibi: *"Meleklerin Tanrısı uzaklardan bir ülkeden cennetin kalesinden silahlandırılmış bir ırk istedi; Tanrı ve ordusu bu dünyayı yok etmek ve günahlarını çıkarmak için geldi. Tanrı'nın günü, kıyamet günü yakındır. O gün kaçınılmaz olarak gelecek ve Tanrı, olan öfkesi ve hiddeti ile eski zamanlarda ki gibi onları yıkıma ve yok oluşa mahkûm edecek."* Kartli toprakları tamamen talan edildi.

Moğolların yaklaştığını öğrenen Kraliçe Rusudan Mukha'nın oğlunu Tiflis'i savunmak üzere görevlendirerek eğer Moğollar gelirse Saray ve Isani dâhil olmak üzere yakmasını emrederek Tiflis'i terk edip Kutaisi'ye kaçtı. Böylelikle Harzemşahların yaptığı gibi Moğolların da şehri bir merkez olarak kullanmasını engellemiş olacaktı.

Mukha'nın oğlu Moğolların yaklaştığını görünce Saray ve Isani dâhil olmak üzere yaktı; böylece Tiflis şehri tarihe karışmış oldu. Noyanlar Kartli, Trialeti, Somkheti, Javakheti, Samtskhe, Artvin (Klarceti), Tao, Göle (Gola- Kola), Ardahan, Ani'ye girdiler ve çekirge gibi yıkıp yağmalayarak ülkemizi istila ettiler; mutluluk bu topraklardan gitti ve acımasızca yok olmaya terk edildi. Mandaturtukhutsesi Şehinşah Acara ülkesinde sığınacak bir yer buldu; Amirspasalar Avak Gayan-Keyan Kalesine kapandı ve Vahram ise Kutaisi'ye çekilmişti. Eris, Kakhs, Somkheti-Kartlianlılar, Meskhis, Tao, Ardahanın yerleşik halkının hepsi kalelerine, Kafkas ve Mtiuleti dağlarındaki sığınaklara ve ormanlara kaçtılar.

Ülkenin yıkımı ve yağmalanması sadece Gürcistan'la sınırlı değildi. Aynı zamanda İran, Babil ve Anadolu da derin inançsızlığımızdan dolayı sürüklendi ve bu yüzden daha acı esarete ve amansız yıkıma maruz kaldılar ve kendileri için huzuru bulamadılar. Ülkenin bazı sığınaklarında kendilerine yer bulan, hayatta kalan birkaç kişi hariç şehirler, köyler, ormanlar, dağlar ve vadiler cesetlerle dolup taşıyordu. Anne babalar ölen çocuklarını arıyorlardı ve çocuklar da ölen anne babalarını arıyordu; diğerleri ölen kardeşlerini ararlarken bir kısmı da ölen akrabalarını, kaçırılmış eşlerini, çocuklarını ve çalınan mallarını arıyorlardı. Moğollar insanları öyle bir korku ile etkiledi ki birçok Gürcü kalelerini ve sığınaklarını da terkedip Kafkas Dağların'a kaçtılar.

Böylelikle ülke dinmez bir cehennemde takılıp kaldı; başlangıçta uyum içinde olan muazzam eristavt-eristaviler ve vezirler birbirlerini reddetmeye başladılar. Çünkü Kraliçe Rusudan temelli Likhi'nin diğer tarafına yerleşti, mülteciler hariç hiç kimse hatta yerel halk bile iş için karşısına çıkmıyordu. Onlar da Kraliçe ile aralarında bir ilişki veya uyum olmadan hayatlarına devam ettiler. Güçlü ve şanlı Gürcüler Moğollarla korkusuzca savaşmayı düşünecek kadar beceriksiz olduklarını kanıtladılar. Çünkü Hereti ve Kakheti ormanlarla çevrili çok iyi korunan yerlerdi. Gürcistan'ın yerlileri, yüksek rütbeli korkusuz savaşçılar olan eristaviler, en yukarıdan en aşağı seviyeye kadar bütün insanlar tam bir yıkıma mahkûm oldu.

Tüm bu kötülüğü gören Atabeg Ivane'nin oğlu Amirspasalar Avak kış kamplarını kurmak üzere kullanılan, liderlerin merkez olarak da kullandığı Berda'a'ya bir elçi gönderdi. Cormagon zaten Ani'yi ele geçirdiğinden dolayı yaz kampı için Gelakun ve Ararat Dağları'nı kullanıyorlardı. Avak gönderdiği elçiyle bu insanlara onlarla görüşme, hizmet etme, haraç verme isteğini bildiren bir barış çağrısı yaptı ve karşılığında sadece bir söz istedi.

Buna çok sevindiler ve Avak'ın elçisini mutlulukla karşıladılar ve yemin ettiler. Tek bir Tanrı'ya inanıyorlardı. Sabah gün doğarken yüzlerini doğuya çevirerek üç kere diz çöktüler ve hepsi bu kadardı. Yeminlerini tasdiklemek için bir parça saf altını üç kere suya daldırıp çıkardılar ve suyu içtiler. Bu yemini edenlere çok saygı gösterilirdi. Yemini tasdiklemek onu bozmayacakları anlamına geliyordu. Ağzlarında yalan kalmadı, soyguncuları ve diğer acımasız insanları tereddüt etmeden yok ettiler.

Cengiz Han birçok iyi yasa çıkardı. Avak'ın elçisinin önünde ant içtiler ve bağlılıklarını karşı tarafı kendilerinden yana herhangi bir yalan ya da ihanet gelmeyeceğine dair ikna etmek üzere altınla tasdiklediler. Amirspasalar Avak hayatını ülkesi için feda etmeye hazır bir şekilde geri döndü ve Cormagon, Çağatay, Baycu ve Iosur'un huzuruna çıktı. Onu sevdiler ve şehrinin korunacağına dair söz verdiler. Buna onların dilinde "Shan" deniyordu. Avak'ın hâkimiyet alanı sakinleştiğinde Şehinşah, Avak ve Moğollar arasındaki bu barış anlaşmasını öğrendiğinde kendisi de kendi hâkimiyet bölgesini aynı şekilde bir yemine bağlı olarak güvenliğe almak istiyordu ve Avak'dan niyetini Moğollara iletmesini istedi. Moğollar haberi sevinçle karşıladı; altın tasdikli yeminle birlikte onun da güvenliğini sağlamayı kabul ettiler ve Şehinşah da onlarla bir araya gelmek için yola çıktı. Ona şeref bahsettiler, Ani'yi, kendisinden ve bölgesinden alınan her şeyi iade ederek şehirlerinin korunması için asker gönderdiler. Kendilerine gelen her Gürcü mtavari'ye şeref bahsettiler fakat kendilerine itaatsizlik yapan her şehri de yokettiler.

Bunu öğrenen Zakaria'nın oğlu Gag Prensi Vahram' da umutlarını barışa bağladı ve ülkesi huzura kavuştu. Yine de Hereti ve Kakheti, Somkheti, Kartli ve Karnukalaki korkunç bir şekilde yok edildi; halk soyuldu ve esir alındı. Erkekler öldürüldü ve sadece kadınlar ve gençler esaret altına alındı.

Kışı Berda'a'da ve Kura Nehri kıyılarında geçiren ve Gürcistan içlerine doğru önlenemez ilerleyişlerini devam ettiren Moğollar, Tiflis'i ele geçirip şehri yeniden inşa etme yoluna koyuldular. Kartli, Samtskhe-Javakheti, Anadolu sınırındaki toprakları ve ayrıca Kakheti ve Hereti'den Derbend'e kadar olan bölgeleri işgal edip soydular. Mevcut koşullar altında hüznü ve acı dolu olan Er-K'akhs ve Kartlililer, Tori'den Gamrek'eli, bilgili bir adam ve filozof olan Tmogvi'den Sargis ve bunlar gibi birçok mevki sahibi Gürcü kendilerini Moğollara teslim etti. Diğer taraftan Meskhisler Kraliçe Rusudan'a sadık kalarak direndiler. Sinirlenen Noyan Çağatay ordularını Samtskhe'ye yöneltti fakat Meskhiler kalelerine saklandılar. Birçok Samtskhe'li yakalanıp öldürüldü ve çok sayıda insan hayatını kaybetti. Birliklerinin sayısı azalınca Ivane Cakeli Kraliçe Rusudan'dan bölgesini korumasını istedi ancak Kraliçe, ona Çağatay'a giderek barış yapmasını istedi çünkü Mech'urch'letukhutsesi ve Samtskhe ülkesinin mtavari'si Moğollar tarafından şerefli bir şekilde muamele gördü.

Daha sonra Ivane Moğolların yanına gitti ve kendisini saygıyla karşılayan ve ülkesi için asker tahsis eden Çağatay ile görüştü ve böylelikle İvane Cakeli de Moğollar ile barış yapan Gürcü yöneticiler arasına girmiş oldu.

Ülkeyi ellerine geçiren bu dört erimstavari ülkeyi dörde böldüler ve her biri toplanıp Moğollara yollanan haraçtan kendi payını aldı. Böylece şehir yavaş yavaş düzene sokuldu. Ülkesinin bir kısmından mahrum bırakılan Kraliçe Rusudan dikkatlice düşünerek oğlu David'i Moğollara göndermeye karar verdi ve ilk olarak onun güvenliğini sağlayacaklarına dair yemin ettiklerinden emin olarak Moğollara emanet etti. Kraliçe; Şehinşah, Avak, Prens Vahram'ı elçi olarak Moğollara yolladı.

Oğlunu göndermeden önce Kraliçe Anadolu'yu işgal eden Selçuklu ailesinden Sultan Gıyaseddin'e karşı bir askeri operasyon yapma kararı aldı. Moğollar Noyan Baycu ile beraber yüksek rütbeli Gürcü mtavarilerini gönderdi. Sevast ve Eznik topraklarına girerek yağmalamaya başladı. Sultan Gıyaseddin toplamda dört yüz bin asker eden kırk bebris askeri toplayarak bütün ordusuna çağrı yaptı ve onlara liderlik etmesi için Şirvanşah'ın oğlu Abhaz Dardin'i atadı.

Cesareti sayesinde Sultan Gıyaseddin tarafından çok yüksek bir rütbeye terfi ettirildi ve katı bir inanca sahipti. Ayrıca Sultan'a gizlice kaçan cesur bir adam ve seçkin bir asker olan Tori'den Ahıskalı Şalva'nın oğlu da komutan yapıldı. Sultan bu iki komutanı ordusunun başına geçirdi. Moğollara yaklaştı ve onlara yakın bir yere kampını kurdu. Kendileri ile savaşmayı isteyen Sultan'ın gelişinin haberi Moğolları sinirlendirdi ve gururlandırdı; haberi alan Baycu düşüncelerini kendisine katılan Gürcülere söyledi.

Yetenekli savaşçı korkusuz ve cesur biri olan Cakeli 'nin yeğeni Sargis ile buluştu ve: "Bu güzel havadisleri getirmemin ödüle ne olacak acaba? Büyük Sultan gelişimizi duydu ve büyük, sayısız askeri barındıran ordusu ile yakınlara bir yere yarına kalmadan bizimle yapacağı savaşı düşünerek kampını kurdu." dedi. Bunu duyan Sargis şaşkınlıkla şöyle dedi: "Noyan, ordunun cesaretini ve zaferlerini biliyorum fakat orduna verilen güce rağmen herhangi bir şey başarabileceklerini sanmıyorum." Fakat Baycu gülümseyerek: "Moğol ırkını çok iyi bilmiyorsun! Tanrı bize öyle bir güç bahsetti ki karşımızdaki ordunun sayısına takılmıyoruz ve her ne zaman düşmanımızın ordusu büyükse biz o kadar kolay zafer kazanıyoruz ve daha çok şey yağmalıyoruz.

Şimdi git ve yarınki savaşa hazırlan, düşmanlarımızla nasıl savaştığımızı gör." dedi. Kendilerinden herhangi başka birinin duyabileceğinden daha fazla gurur duyuyorlardı. Şafak vakti Sultan Gıyaseddin ürkütücü ordusuyla geldi. Dört birliğe ayrılmış toplam dört yüz bin asker vardı. Moğollar özel olarak seçilmiş olanlarını sol kanata yerleştirerek ordularını ayarladılar. Bu onların kuralıydı, en iyileri sollarına yerleştirmek düşmanın en iyi ve seçilmiş askerlerinin karşısına yerleştirmek anlamına geliyordu. Çünkü onlarda genellikle en iyileri ordunun sağ kanadına yerleştirirlerdi; böylece karşı karşıya gelebilirlerdi. Filamanlarındaki kırmızı renk düşmanlarının dökülen kanlarını temsil ediyordu.

Gürcülerin hepsi en öndeki birliklere yerleştirilmişti; çünkü düşmana yaklaştıklarında Moğollar düşüncesizce koşarak "Akhla, akhla, akhla!" diyerek bağırıp çağırmaya başlıyorlardı. İlk varan kişiler Gürcülerdi, etkili bir şekilde düşmanla çarpıştılar ve büyük savaş başlamış oldu. Sultan Gıyaseddin'in önemli sayıda adamı öldü ve ölenlerin arasında komutanları olan Şirvanşah'ın oğlu Abhaz şanlı Dardin de vardı. Sultan'ın adamları kaçmaya başladı, Moğollar ve Gürcüler peşlerine düştü ve yakaladıklarını katledip esir aldı. Savaşın en başından beri kahramanca savaşan Gürcüler, onlardan etkilendiklerini ve saygı duyduklarını söyleyen Moğol komutanlarını hayrete düşürdü ve Moğollar onlara hediyeler vererek övgüler yağdırdı. Gürcüler ve Moğollar kendilerini her türlü zenginlik, altın, gümüş kupa ve taslarla doyurdu ve kıymetli kumaşları kendileri için aldılar. Ele geçirdikleri atların, katırların ve develerin sayısı belli değildi.

Toparlandılar ve Sultan Gıyaseddin'i izleyerek yüksek duvarlarla güçlendirilmiş büyükçe bir şehir olan Anadolu'nun Konya (Ikoni) şehrine vardılar. Çünkü Sultan Gıyaseddin buraya sığınmıştı. Şehir kapısında büyük bir çarpışma meydana geldi fakat hikâye ayrıntıları ile anlatılmadı. Her gün mola vermeden Sultan'ın orduları hücum ederek düşmanlarıyla savaştılar; Gürcüler hiç durmadan kahramanca savaştılar. Savaşmaktan yorulan Sultan Gıyaseddin barış talebinde bulundu, Moğollara yeterli ve ağır miktarda haraç vereceğinin sözünü vererek onları birçok hediye ve paha biçilmez taşlarla yatıştırdı. Koruma isteyerek daha iyi bir şeye karar verene kadar buluşmak istemediğini söyledi. Teklifini kabul eden Moğollar Ahlat'a geri döndü ve Ahlat Sultan'ı barış talebinde bulunarak sayısız hediyeler sundu. Moğollar kibarca kabul etti ve bölgelerine 'Shan' olarak bilinen askerleri görevlendirdi.

Gelakun ve Ararat Dağlarındaki yaz kamplarına geri çekildiler; aralarında barışı kurmak amacıyla Kraliçe Rusudan'a bir elçi gönderdi ve oğlu David'i kendilerine teslim etmesini istedi ancak böylece, krallığını Tiflis'i ve bütün Gürcistan'ı kendisine bırakabileceklerdi. Bu sözler Rusudan'ı mutlu etti. Moğolların verdikleri sözleri tutmalarına ve kendilerine güvenenlere önem vermelerine kalpten değer verirdi. Kraliçe kendini hazırladı ve oğlu David'i, Şehinşah, Avak ve Egarlan, Shota Kupari, Gag Prensi Vahram'ı, Kartli eristavisini, Surami'den Grigol, Samtskhe'nin spasalar'ı ve mech'urch'letukhutsesi'sini, Tsikhisjvari'den Kvarkvaryeveyi, Torelianlar'ı, Tmogvilililer ile tanıştırdığı yere Moğolların yanına gönderdi. Hepsi Kraliçe'nin oğlu Kral David'e eşlik etti. Kraliçe Rusudan refakat etmesi için Likhi-Imereti'den bütün mtavarileri görevlendirdi. Bunların arasında onurlu, şanlı ve savaşlarda son derece başarılı biri olan Tsozne Dadiani, Racha Eristavisi Bediani, Gurieli ve bütün soylular vardı. Tiflis'e girdiler ve daha sonra Noyanların kamplarını kurdukları yer olan Berda'aya geçtiler. David'e büyük bir orduyla büyük bir şerefle eşlik ettiler. Onu gören Cormagon, Çağatay, Iosur ve Baycu sevindiler ve onunla birlikte Gürcistan soylularına ev sahipliği yaptılar. Gürcistan'ın bütünü, Tiflis ve ilk savaşta Avak'ın katılımıyla Noyan Iosur ve Engürek tarafından ele geçirilen Samshvilde David'e hibe edildi. David kibarca ağırlandı ve ona "Lider David" anlamına gelen "Narin David" adı verildi.

Cengiz Han'ın Karakurum'daki tahtında oturan büyük Kağan'a bir elçi yolladı çünkü Cengiz Han ölmüştü ve krallık oğlu Ögeday'a kalmıştı. Kibar ve eli açık biriydi ve nihayetinde o da ölmüştü. Ögeday'ın oğlu Güyük (Kuka) Kağan ilan edildi fakat o da öldü ve Güyük'ün oğlu Mengü (Mangu) krallığı devraldı. Karargâhlarına, İran'ın, Gürcistan'ın ve Anadolu'nun ele geçirildiğini bildirmek üzere bir elçi gönderildi. Her karargâhtan kendisine miğferler, zırhlar ve elbiseler gönderiliyordu ve rapor şöyle başladı: "Gürcüler toprak bütünlüklerini sağladı; Kral ve mtavariler onların yanında. Şanlı bir inançları var ve yalandan uzak duruyorlar. Aralarında herhangi bir fitneci bulamazsınız." Perslilere gelecek olursak: "Persliler yalancı, hain ve yalancı şahittirler. Onların arasında sayısız fitneci ve oğlancı var."

Elçi ilk önce Cengiz Han'ın ilk oğlu olan Cuci'nin oğlu Batu (Bato)'ya geldi çünkü bu bölgeye diğerlerinden yakın olma avantajı vardı. Elçiyi Kağan Mengü'ye gönderdi. Daha sonra elçiyi görünce sevindi ve miğferini görür görmez hayret etti.

Kağan Mengü Noyanlara şunu söyledi: "Zaten elinizde Gürcülerin savaşta ki kahramanlıklarına ve aralarında yalancılık olmaması ve vefaları hususunda kanıt var bu yüzden onları düşmanlarınızla savaşırken kendi tarafınızda tutun fakat Persliler'i yok edin, liderlerini bu topraklardan çıkarın ve Kağan'a gönderin".

Elçi geri döndüğün de Kraliçe Rusudan tarafından amirspasalar rütbesinden Atabeg'e yükseltilen Avak, Çağatay tarafından Ahlat Sultan'ı ile birlikte Kağan Batu'ya gönderildi. Daha önce Gürcü milletinden kimsenin geçmediği bilinmeyen yollar boyunca ilerlediler. O zamanlarda Kağanlar arasında en yüksek rütbeye sahip olan ve aralarında en büyük, en seçkin ve en görkemlisi olan Batu'ya geldiklerinde Ahıskalı Ivane'nin oğlu Atabeg Avak David'e şöyle dedi: *"Tuhaf bir boya yaklaşıyorsun ve başımıza ne geleceğini bilmiyoruz bu yüzden sana önerim şudur ki ben senin efendin ve liderin gibi davranayım sen ise benim hizmetkârım. Eğer seni öldürmeye karar verirlerse senin yerine ben ölürüm. Bir hizmetkârı efendisi ile birlikte öldüreceklerini sanmıyorum. Böylece yalvarmalar ve ısrarlarla birlikte David böyle davranmayı kabul etti."* Batu'nun huzuruna çıktıklarında Avak aralarında ki efendi kendisiymiş gibi öne atıldı. Avak kendi canını efendisi için feda etmek üzere büyük bir cesaret gösterdi. Kağan Batu gelmelerine çok sevindi ve onlara uzun bir süre ev sahipliği yaptı.

Batu'nun yardımseverliğini gördüklerinde ölüm korkusunu üzerlerinden attılar. Batu David'i çağırdı ve onun yerine Avak bir adım öne çıktı. Bunu gören Kağan Avak'a şaşkınlıkla şöyle dedi: "Sen cahil misin yoksa arkandakinin senin efendin olduğunu bilmiyor musun? O varken onun önüne geçmen doğru mu?" Fakat David gülümseyerek cevapladı: "Büyük Şanlı Kağanım! O benim efendim ve ben onun hizmetkârıyım." Kağan şaşkınlık içinde olayların neden böyle terse döndüğünü sordu. David şöyle cevapladı: "Ben böyle olmasını istedim büyük Kağan çünkü sizin büyüklüğünüzü ve başımıza neler geleceğini bilmiyorduk. Eğer birimizi ölüme mahkûm etseydiniz, ölenin ben değil de hizmetkârımın olmasını istiyordum." Buna oldukça şaşırان ve David'i öven Kağan: "Eğer Gürcüler böyleyse, Moğollara bağlı milletler arasında en iyi ve en soylusu olarak değerlendirilmelerini ve Moğol ordularının yanında yer almalarını emrediyorum. Şehirleri ve mülkleri onlara ait olmalı ve her konuda güvenilmeliler." Bunun vasiyetine yazılmasını emretti ve bu kararını Khataeti ve Karakurum'un büyük Kağan'ı Mengü'ye bildirdi. Şimdi yarım kalan hikâyemize devam edelim.

Kraliçe Rusudan Likhi'den çıktı ve krallığının bütün soyluları ile buluştuğu yer olan Tiflis'e geldi. Oğlunu kendisini hoşgörü ile karşılayan Kağan'a yolladı ve oğluna bütün krallıkla beraber bütün soylu ve mtavarileri teslim ettiler. Böylece krallık tekrardan Kraliçe Rusudan'ın yönetimi altına girmişti. Hikâyenin bu kısmında sessiz kalmaya karar verdim. Çünkü uygunsuz bir hikâye aklıma geldi ve Kralların aşağılayıcı hikâyelerini anlatmak uygun düşmeyecektir. Musa Peygamber Tanrı'nın şu sözüne dikkat çekti: "Halkının liderliğini üstlenen kişi hakkında kötü sözler sarf etme." Çünkü bu kitap iyi ile kötü arasında aracı bir konumda. Sözlerimi maruz görün çünkü benim kronolojimde doğruyu söylemek ve yalana mahal vermemek çok önemlidir. Tanrı korkusunu ve kardeşinin ona zorunlu kılarak ettirdiği yemini unutan Kraliçe Rusudan ilginç bir karar alarak krallığını oğlu David'e bırakmaya karar verdi. Anadolu'ya damadı Sultan Gıyaseddin'e ve kızı Tamar'a daha önceden gönderdiği yeğeni genç David'e bir fenalık yapması amacıyla birini gönderdi. Bir önceki emri yerine getirilmese de şu an onu ortadan kaldırmaları gerektiğini hissetti çünkü böylece kendisi ve oğlu korkmadan krallığı ellerinde tutabileceklerdi.

Fakat Kraliçeyi dinlemediler. Rusudan aynı mesajı iletmesi için bir elçi daha gönderdi. Tekrardan bu emri yerine getirmediler. Üçüncü kez oğlu ve yeğeni hakkında kardeş katli ile ilgili fikirlerle dolu bir mesaj gönderdi ve hala emri yerine getirilmedi. Kalbi öfkeyle dolu olduğu ve sinirlendiği için inancını ve akrabalarına göstermesi gereken merhameti unutmuştu. Bilge Solomon'un dediği gibi: "Bir insanın kalbindeki öfke, Tanrı inancını yenemez." Kalbindeki iyiliğin son zerrelerini tüketerek ve dürüstlüğü tamamiyen kaybetmiş halde damadı Gıyaseddin'e bir mektup yazdı: "Yeğenim David'in ölmesini istiyorum çünkü o karına -benim kızıma- âşık ve bu çok uygunsuz bir durum." Bu kurgu kötülüğün kendisinden bile gaddarcaydı! Bu ölüm isteği herhangi bir insanın duyup gördüğü kötülüklerin çok üstünde; kardeşine ve onun oğluna yaptığı bu şey hem anne hem kardeş sevgisini ayaklar altına alıyordu!

Sultan mesajı aldı. Öfkeden çılgına dönerek Kraliçe'nin odasına daldı ve onu utanılacak bir şekilde saçından tutarak dışarıya sürükledi ve güzel yüzünü tekmelemeye başladı. Vücudu morardı; daha sonra Kraliçenin kendisi için sakladığı dini tasvirleri imha ederek başka bir zorbalık yapmaya kalkıştı. Ona yardım eden bütün hizmetçileri sürgüne yolladı ve hatta bazılarını öldürdü. Sultan, eğer eşi Hristiyanlığı bırakıp Müslüman olmazsa acımasız bir şekilde idam edileceğini söyleyerek tehdit etti.

Birçok işkenceye maruz kaldı ve acısına dayanamadığı bir işkenceden sonra şu ana kadar kararlılıkla devam ettirdiği Hristiyanlık inancını bıraktı. Rahipleri ve dini tasvirleri açıkça kendi tarafında kaldı.

Genç David'i yakaladılar ve gerçeği itiraf etmesi için birçok işkence yaptılar. Fakat o şöyle söyledi: *"Ben masumum, Tanrı şahidim ki halam iftira atıyor ve sen de ona inanıyorsun. Bunların hepsi Gürcistan'daki günahkârlık yüzünden; benim gönderilmeme ön ayak oldu ve senden benim ölüm haberimi bekliyor. Büyük ve merhametli Sultan şimdi en başından beri Rusudan'ın beni öldürme niyetinde olduğunu görebiliyorsunuz."* Bunu duyan Sultan birazcık yumuşadı. Tanrı'nın takdiri ile onu idam etmekten vazgeçti çünkü doğru belirsizdi ve Tanrı'nın hükmü yazılıydı: "Kim Tanrı'nın varlığını idrak edebilir, onun tanığı kimdir?" Fakat Sultan'ın öfkesi tam anlamıyla yatışmamıştı ve kalbinde amansız bir alev yanmaya devam ediyordu. Birkaç denizci çağırdı ve onu denize götürüp derin bir noktada atmalarını emrederek David'i teslim etti.

Eğer emri yerine getirmezlerse evleri ve mülkleri yağmalanacak ve kendileri de acımasızca öldüreceklerdi. Denizci David'i sandal'a alarak açık denizlere açıldı ve kıyıdan uzakta bir noktaya gelince denizci David'i dibe atmaya karar verdi. David, denizcilere birkaç tane dua etmesine izin vermeleri için yalvardı. Denizciler de bunun için biraz izin verdiler.

Ayağa kalktı ve Meryem Ana'nın tasvirini iç cebinden çıkarıp yüzünü ve gözlerini onunla kapatarak gözyaşları içinde dua etti: *"Kurtarıcı İsa Mesih'in Kutsal Anası, umudumuz ve tesellimiz, ruhumu al çünkü bu öksüz hayatımda ve zamansız ölümümde sadece sende huzur buldum. Kimse beni gömme ve defnetme lütfünde bulunmayacak. Sadece balıklar tarafından yenileceğim. Ölümüm hakkında kimse bir şey bilmeyecek; burada ölümün eşiğinde merhametine güvenerek beni ilahi muhafızlardan ve onların dehşet verici işkencelerinden koru ve diğer bütün günahkârlara ve talihsiz ruhlara yaptığın gibi benim için de hazırlan."*

Şefkatli bir biçimde duasını etti ve acı gözyaşları döktü. Denizci üzerindeki ve elindekini aldı. Meryem Ana tasvirini vermesi için içten bir şekilde yalvardı çünkü onun son anına kadar yanında olmasını istiyordu. Denizci de onu geri verdi ve boynuna astı.

Tam denize atlamaya hazır olduğunda denizcilerden biri Tanrı'nın isteğiyle ve Meryem Ana'nın duaları sayesinde merhamet gösterdi ve David'in eline ufak bir tahta parçası verdi. Daha sonra denize attı. David tahtaya tutundu, sert bir rüzgâr başladı ve onu görüş alanlarından uzaklaştırdı. Dalgalar onu tıpkı Nuh'un gemisinde olduğu gibi kıyıya doğru sürükledi. Seyyar bir tüccar onu gördü ve ona yardım etmesi için bir yüzücü gönderdi çünkü hala kıyıda bir Utevan uzaklıktaydı. Tüccar onu kıyıya çekti. Onu düzgünce giydirdiler ve yemek vererek sakinleştirdiler. Açlıktan ve susuzluktan gözünü açamayacak kadar bitap düşen David biraz iyileşti. Tüccar ona neden denize bırakıldığını sordu. David size anlattığım her şeyi tüccara anlattı. Tüccar sevindi ve onu evine aldı. Ona kendi oğluymuş gibi saygılı ve kibar davrandı. David bu tüccarla altı ay kadar kaldı. Bir tüccarın denize atılan Gürcü bir prens bulduğu haberi Sultan Gıyaseddin'e kadar ulaştı. Öfkelenerek bir kaç atlı gönderdi. David'i ve tüccarı getirtti. David'in bir tüccar tarafından kurtarıldığını öğrenince hapse attığı ve ölümle tehdit ettiği denizcileri serbest bıraktı.

Fakat David'e karşı olan öfkesi azalmamıştı ve Herod gibi daha önce yaptıkları üzerine başka bir acımasızlık ekledi. Eskisinin üzerine en acımasız işkencelerle donatılmış bir ölüm daha ekledi. İçinde su olmayan derin bir kuyu vardı. İçinde yılanlar yaşıyordu ve bu yüzden kızgın sürüngenlerle doluydu. Kuyu büyük bir taş ile kapalıydı ve kuyunun içi zifiri karanlık oluyordu. Sultan Gıyaseddin burada insanları amansız bir ölüme mahkûm ediyordu. David'in içine atılmasını emretti. David'i kuyuya getirdiklerin de boynundaki Meryem Ana tasvirini tutuyordu. Kuyunun ağzındaki kayayı kenara çektiler ve David'i içine attılar. Fakat David tıpkı aslanın ağzındaki Daniel gibi yaşamayı başardı, aşağıdaki zehirli sürüngenlerin hiçbiri ona dokunmadı. Kuyunun ağzını kapattılar.

En başından beri Sosan adındaki bir adam David'in babası Laşha tarafından ona eşlik etmesi için gönderilmişti. David kuyuya atıldığında Sosan takipteydi. Mekânı hatırladı ve Sultan Gıyaseddin'in askerleri oradan gittiklerinde büyük kayanın altından ufak bir delik açtı ve bundan sonra David için gerekli olan yemeği oradan sağladı. Bu yolla onun beş yıl boyunca yaşamasını sağladı. David uzandığında sürüngenlerin bazıları boynuna, bazıları bacaklarına, bazıları ise göğsüne dolanıyorlardı ve bazıları yanı başında duruyordu.

Fakat bir keresinde dönerken kazara yılanlardan birini ezdi ve yılan acı içinde David'i ısırıldı. Fakat diğer sürüngenler David'i ısırarak yılanı yakaladılar ve David'in yarasını dilleri ile yalayarak onu hemen iyileştirdiler, sürüngenler yakaladıkları yılanı yediler. Tanrı, David'i başına gelen bütün talihsizliklerden koruyordu.

Kraliçe Rusudan İsa Peygamber'in söylediği şu sözlerini unutarak krallığı oğluna vermeye karar verdi: “Her şeyi gören gözünün büyüklüğü ve azameti sayesinde takdirini büyük Asuristan'da bağladı.” Ve şöyle dedi: *“Tıpkı bir tavuk gibi bende ellerimle yaratırım fakat yumurtaları alırım. Kimse beni engelleyemez ve söylediklerimin aksini iddia edemez. Bir turpan kendisini kullananı alt edip onu öldürebilir mi ya da bir testere kendisini kullananın üzerine yükselebilir mi? Aynı şekilde kim bir asa veya çubuk kaldırabilir? Tanrı Sabaoth'un onursuzluğunu onur ile telafi etmesine izin ver yoksa kavurucu alev seni yakacaktı. Bunu bir kez daha söylemek benim için bir utanç ama sessiz kalamazdım. Çünkü Kraliçe Rusudan kardeşinin oğlunun başına açtığı musibetler ile kendini itibarsızlaştırdı. Yine de Tanrı'nın takdiri tıpkı Ahitophel'in Hz. Davud'a yaptığı kötülük gibi planlarını bozdu ve aldırmadı. "Tanrı insanların kötü planlarını bozar" tıpkı Firavun'un elinden muhacir Musa'yı kurtarması gibi. Tarihçi Joseph'in belirttiği gibi Tanrı David'i Saul'un elinden kurtardı ve daha sonraki plan geçersiz kaldı.”*

Önceki hikâyeye geri dönelim.

Kraliçe Rusudan Tiflis'e geldi ve oğlu David'i Noyanlara gönderdi. Noyanlar David'i önce ulu Kağan Batu'ya ve daha sonra Karakurum'daki Kağan Mengü'ye göndermeye karar verdi. Kraliçe Rusudan oğlunun uzun ve bilinmeyen yollara gitmek üzere ayrıldığını öğrenince derin bir üzüntüye boğuldu; hiç durmadan ağladı ve yeğeni David'e yaptıklarını hatırladı. Yeğenini nasıl sürgüne yolladıysa aynı şekilde Moğollarda kendi oğlunu o şekilde sürgüne, Batu'nun yanına yolladılar.

Bu işleri yoluna koymanın başka yolu yoktu. Bu yüzden Narin David yola çıktığında Kraliçe Rusudan ona eşlik etmesi için çocukluk arkadaşlarından bir kaçını görevlendirdi. Bunlar: Surameli'nin oğlu Kartli Eristavisi Bega ile Makhujag Gurkeli'nin oğlu Amirspasalar Beshken idi. Kraliçe David'e gizlice iki tane değerli taş vermişti.

Ahlat Sultan'ı ile görüşmek için Avak yollarına düştü çünkü onlar daha önce Moğollarla görüşmüşlerdi. Kral Narin David'e iyi niyetli bir şekilde bakan Batu'ya geldiler. Batu onu iki yıl yanında tuttu ve daha sonra kendisini kibar bir şekilde karşılayan Kağan Mengü'nün yanına Chin-Machin ve Karakurum'a yolladı. David Avak'a katıldı ve orada Mengü ile beraber kaldı.

Dört Moğol Noyan Moğollarla anlaşamayan Alamutluların kötü davranışlarını rapor ettiler ve Alamuta savaş açtılar. Gürcüleri müttetikleri yaptılar ve Kraliçe Rusudan'dan Gürcistan'da Alamut'a karşı bir karalama kampanyası yapması konusunda yardım istediler. Fakat Kraliçe Rusudan biricik oğlu için yas tutarken giderek kötüleşiyordu ve sonunda Tiflis'de hayata gözlerini yumdu. Mtavaris Kraliçe'yi aldı ve büyük bir şeref ile Gelati Manastırı'nda atalarının yattığı mezarlığa defnetti.

Gürcüler Kralı ve umutsuz bir başlarına kaldılar. David'in Anadolu'da öldüğü düşünülüyordu ve onun başına ne geldiğini bilen yoktu. Herkes kendi isteğine göre ve sadece kendisini düşünerek hüküm sürdü. Her eristavi kendi Noyanından yana oldu. Moğollar tümen olarak adlandırdıkları her on bin adam için bir amir tahsis ettiler ve mtavarileri atadılar. İlki düşünceli bir adam olan fakat savaş yetenekleri yetersiz olan Egarslan Bak'urtsikheli idi. Kendisine Hereti, Kakheti ve Kambechiani birlikleri ile Tiflis'den Shemakhia Dağların'a kadar olan bölgede görev verildi. Şehinşah'a kendi şehirlerinin ve Avak'ın sorumluluğu altındaki topraklar verildi. Vahram, Suramili Grigol ile Kartli ve Somkheti'nin tümünden sorumlu tutuldu; Torili Gamrekeli'ye küçük yaşı yüzünden Egarslan gibi Samtskhe ve Karnukalaki'ye kadar olan kısım teslim edildi ve Tsozne Dadiani ve Racha'lı Eristavi'ye krallığın bütün Imerian tarafı teslim edildi.

Gürcistan'ı bölgelere ayırıp ayarlamalar yapılırken Moğollar Alamutlular için bir karalama kampanyası başlattılar ve ikiye bölünmüş durumda olan Gürcüleri kendi taraflarına çektiler. Gürcülerin ilk kısmı ilk yıl buna katıldı. Diğer kısım ise bir sonraki yıl katıldı; güvenilmez katiller olan Alamutlularla yapılan savaş yaklaşık yedi sene sürdü. Alamutlular ayrıca Mulidler olarak biliniyorlardı. Moğollar yaz kış demeden bütün bir yıl onlarla savaştı. Görevlere ayrılan ve dağıtılan Gürcüler Moğolların mücadelesine yardımcı oldular; daha sonra diğerleri görev sürelerine uygun olarak Alamut'da bir yıl kaldılar ve sonra diğerlerine görev sürelerine uygun olarak çağrı yaptılar. Böylece yedi sene boyunca Alamut savaşına katılımları devam etti.

Bir gün Alamutlular Moğollara yetenekli bir Mulid gönderdiler. Gizlice Çağatay'ın korumalarının arasından sızdı ve çadırına girdi. Çağatay uyurken hançerini kalbine saplayarak öldürdü; kimse hiçbir şey fark etmedi. Sabah gün doğduğunda çadır korumaları Çağatay Noyan'ın cansız bedenini buldu ve sızlanıp kederlenerek ağlamaya başladılar. Çağatay Noyan'ın askerleri koşarak geldi ve gördükleri şey Çağatayın cansız bedeniydi. Hiç kimse onu kimin öldürdüğünü bilmiyordu.

"Gürcüler şuan biz Moğollar yüzünden zor durumdalar; Çağatay, intikam alınmak için Gürcüler tarafından öldürüldü." diye konuşuluyordu. Cormagon Noyan hariç herkese mantıklı geliyordu. Carmagon: "Sakin olun, Gürcüler katil değiller ve inançları böylesi bir şeyi yapmalarını engellerdi." diye konuştu.

Fakat Moğollar başkaldırdı ve komutanlarının ölmesi ile çılgına dönerek Gürcü kamplarına doğru ilerlediler çünkü Gürcülerin çadırları Çağatay'ın çadırının yakınlara konumlanmıştı. Moğollar onlara seslendiği an Gürcüler ne yapacaklarını bilmeden korkmuş ve bitkin hissettiler. Bazıları savaşa hazırlanırken diğerleri sayı olarak da az oldukları için kafaları karışmış halde kaldılar. Daha sonra Kartli'nin Eristavisi Suramili Grigol: *"Sayıca az olduğumuzdan dolayı savaşmak için iyi bir zaman değil. Savaşsak hepimizi öldürürler fakat savaşmaktan uzak durursak sadece yüksek rütbelileri öldürürler. Bana kalırsa bizi öldürmeleri bütün orduyu öldürmelerinden iyidir. Umutlarımızı Tanrı'ya bağlamalıyız çünkü umutlarını ona bağlayan biz Hristiyanların ebedi koruyucusu Meryem Ana ve Tanrı'nın oğlu İsa Mesih'ten başka umutlarımızı Tanrı'ya ileteneğimiz yok. Şimdi hepimiz üç kez diz çökerek Meryem Ana'ya yalvaralım. Kutsal Meryem Ana bize rahmetin kapılarını aç diye dua edelim."*

Onlar şükür duaları ederek Meryem Ana'ya övgüler yaparken barbarlar herkesi öldürme amacıyla üzerlerine geliyordu. Fakat birden adamın biri sazlığın içinden elindeki kanlı kılıç ile birlikte fırladı. Kılıcını yukarı kaldırdı ve yüksek sesle ağlayarak: "Man kushtem Chaghata" diye bağırdı. Bu Pers dilinde "Çağatay'ı öldürdüm" anlamına geliyordu.

Moğollar onu fark eder etmez hemen ona doğru koştu fakat tekrardan sazlıklara doğru kaçtı. Moğollar sazlıkları yaktı ve oradan çıkmasını sağladılar. Cormagon, Iosur ve Baycu'nun huzuruna çıkarıldı. Çağatay'ı nasıl öldürdüğünü sordular.

Soruyu şöyle cevapladı: "Ben seçkin bir Mulid'im. Mulidlerin başındaki kişi bana dördünüzden birini öldürmem karşılığında çok fazla altın verecekti. Bu yüzden buraya geldim, Çağatay Noyan'ı öldürdüm ve kaçtım." Zaten kaçmışken neden sazlıktan fırlayıp Çağatay'ı öldürdüğünü itiraf ettin?" diye sordular. Mulid şöyle cevapladı: *"Sazlığa gidip saklandım. Fakat aniden önümde değişik cazibesi olan bir kadın belirdi ve bana şöyle dedi: "Sen ne yaptın? Bir adamı öldürüp kaçtın. Şimdi senin yüzünden birçok masum insan öldürülecek" dedi. Bende "Ne yapmalıyım Kraliçem?" diye cevap verdim. Cevabı şöyle oldu: "Kalk ve yanımda dur. Şimdi beraber gideceğiz ve o adamı öldürdüğünü söyleyeceksin böylece birçok kişinin hayatını kurtarmış olacaksın." dedi. Ben de hemen kalktım ve yanımda durdum.*

Beni buraya size getirdi. Ağzımdan kelimeler döküldüğünde ve siz beni fark ettiğiniz zaman kadın ortadan kayboldu. Kim olduğunu bilmiyorum. Şimdi burada sizin karşınızdayım. Moğollar bu adamın sözleri karşısında hayrete düşmüştü fakat bu anlattıkları onun kılıçla öldürülmesini engellemedi. Bu yolla Kutsal Ana insanları haksız bir ölümden kurtardı. Tıpkı İskitlerin gaddar komutanı Savronis öncülüğündeki katil barbarlar tarafından şeytani planlarıyla kuşatılan İstanbul'u, Kağanın kurtardığı gibi. Düşmanlar şehri bağnazların yardımı ile denizden kuşatmışlardı. Deniz kaynamaya başladı ve gemilerin reçinelerini eritti. Düşmanlar Kutsal Ana'nın yardımıyla denizin dibini boyladılar ve ardından tıpkı Sodom'un vatandaşlarının başına geldiği gibi akıncılar tarafından ok yağmuruna tutuldular. Bundan geri kalmayacak bir mucize de burada meydana geldi. Hristiyanlar Meryem Ana'nın yardımıyla kurtuldular. Birçok Gürcünün hayatını kurtaran bu mucizeye sebep olan kişiyi yeteri kadar yüceltecek kelimeyi bulabilen daha çıkmadı.

Gürcüler böylesi bir kutsallık sayesinde kurtulmalarına rağmen hala Moğolların kontrolünde yaşıyorlardı. Çünkü Alamutlularla sonu gelmeyen bir savaş içindeydiler. Her erismtavari bir Noyan'a atandı. Mükemmel biri olan fakat savaş yetenekleri zayıf olan Egarslan o kadar yükseldi ki Kral unvanını almayı bile düşünüyordu; bütün Gürcü aileler ve hatta en yüksek rütbedeki Mandaturtukhutsesi Şehinşah, Gag Prensi Vahram ve bütün mtavariler ona itaat ettiler.

Bunlar olurken diğer kötüler de kendilerini açığa çıkardılar. Şam'da yaşayan Türkler Gürcülerin Kralsız bir durumda olduklarını ve Gürcü birliklerinin Moğolların emri altında başka konular ile ilgilendiklerini öğrendi. Türkler Kara-Han adında seçkin bir adamın liderliğinde altmış bin adam topladı. Gürcüstan'ı işgal etme amacıyla yola çıktılar ve Şehinşah tarafından işgal edilen Valashk'ert topraklarına ulaştılar ve burası ile Aras, arkasından Surman'a kadar uzanan toprakları yağmalamaya başladılar. Daha sonra bütün bunları gören Şehinşah halkını ve Atabeg Ivane'yi çağırdı ve ortalama otuz bin atlı topladı. Aras'a gittiler ve Kara-Han 'ın kampını kurduğu Valashk'ert'e vardılar.

Yaklaştıkların da sıralanarak düşmana saldırıya geçtiler; saldırıya geçenlerin ilki Türk bir soyluyu öldüren Şehinşah idi. Zor bir savaş meydana geldi ve Gürcüler umutlarını bağladıkları inançlarının korumasında iken çok sayıda Türk katledildi.

Savaş şiddetlendiğinde Kara-Han yenildi ve askerleri kaçtı. Kaçanları Ahlat'a kadar kovaladılar ve yakaladıkları çok sayıda askeri katlettiler. Kendi kaynaklarını düşman atları, katırları, develeri, çadırları ile yenileyerek düşmanı ölçülemez bir zarara uğrattılar. Şanlı ve muzaffer şekilde Ani'ye geri döndüler.

Şu var ki Gürcistan'ın Kralsız kalması haberi her yere yayıldı ve her boyun Kral'ı yağma için Gürcistan'a gelmişti. O sıralarda diğer şehirlerin emirleri ile beraber Anadolu'da bulunan Sultan ve Türkler sayısı hesaplanamayacak kadar büyük bir ordu ile Gürcistan'a doğru yola çıktılar. Bunu duyan Tao, Şavşat-Artvin, Göle, Ardahan, Karnipor halklarına korku hâkim oldu; Samtskhe'de bulunan Cakeli'ye yardım isteklerini bildiren bir mesaj gönderdiler. Meskhian'lı eristavilerin hepsine ve Tadzreuliler'e çağrıda bulundu. On bin atlı topladı ve savaşa sürdü. Türkler zaten oradaydı, Oltu (Oltisi) ve Bughataquri'yi zaten ele geçirdikleri için Bana'yı kuşatıyorlardı. Tao'yu yerle bir etmişlerdi. Cakeli Meskhian ordusunun başına geçti ve K'almakhi yakınlarına doğru ilerlediler. Meskhislerin gelişini öğrenen Altu-kağan ve On-Kağan emrindeki Türkler ordularını hazırladı. Meskhisler buldukları yerin aşağısındaki Avnisvake olarak adlandırılan ovaya indiler. Birbirlerine karşı ilerlediler ve büyük bir savaş patlak verdi. Sayıca üstünlüklerine güvenen Türkler pes etmediler. Meskhisler de kaçmadılar ve cesaretlerinden güçlerini aldılar ve güçlü bir şekilde savaştılar.

Savaşçılardan biri olan Aznavuri, kılıcıyla bazı Türklerin kafasını miğferleriyle birlikte koparıyor ve kelleleri arka sıradaki On-Kağan'ın askerlerinin üzerine atıyordu. Her iki taraftan da birçok insan öldü. Sonra Türkler pes ederek kaçtılar. Gürcüler çok sayıda kişiyi esir aldılar ve çok fazla miktarda at, katır, deve, çadır ve değerli eşyayı ele geçirdiler; birçok eşya ve aldıkları zafer ile birlikte Samtskhe'ye geri döndüler. Bu savaşa Bani ganimetleri adı verildi çünkü Bani ve Avnisvak'da o kadar ganimeti toplamak hiç kolay olmamıştı.

Bu olaylar geçtikten sonra Kvarqvaryeve iki torunu ile birlikte bir mücadele başlattı. Papa olarak da bilinen Ivane ve ondan daha büyük olan Sargis. Bu kardeşler diğerlerinden daha iddialı, cesur ve savaşlarda daha yeteneklilerdi. Birçok savaşa göğüs geren, duvarları güçlendirilmiş Bughataquri Kalesini ve Oltu'yu, Oltularla savaşarak ele geçirdiler. Bu gerçek bir hikâyedir.

K'okht'astavi'deki bu zorlu zamanlarda Gürcistan'ın bütün mtavarileri, Imer'ler ve Amier'ler toplandı. Egarıslan, Tsotne Dadiani, Gag Prensi Vahram, Kvarqvaryeve, Shota Kupari, Torghai, Erkakhs, Kartliler, Tori'den Gamrekeli, Sargis Tmogveli, Meskhisler, Taolular, hepsi birden: "Ne yapmalıyız? Moğollara olan bu savaşta bize liderlik edip emri altına alacak bir tane bile soylu Gürcü ailesi kalmadı. Dağıldık ve onlara herhangi bir şekilde direnç gösteremiyoruz. Bize öyle zulmediyorlar ki herhangi bir tehdit durumunda Alamut'a gitmek zorunda kalıyoruz." dediler. Kartli'de toplanarak Moğollara savaşma kararı aldılar ve daha sonra kısımlara ayrıldılar. Uzak şehirlerde yaşayan Abhazlar, Tsotne Dadiani ve Bediani, dünyevi hayatın keyfini çıkardığı kadar kutsallığa da önem veren olumlu bir insan olan Rach'a Eristavisi, hazırlıklarını tamamlamak üzere şehirlerine gittiler.

Gürcülerin ittifak oluşturduklarını öğrenen Baycu ve Engürek yola çıktılar ve K'okht'astavi'ye geldiler. Burada Gürcü soylularla görüştüler. Ordularının birliği bozuldu ve Moğollara direniş gösteremediler. Moğollar Gürcü ileri gelenleri yakalayıp Ani çevresindeki Shirak'avan isimli yere gönderdiler. Huzuruna çıkan Gürcülere Cormagon Noyan şöyle konuştu: "Bu kadar askeri birliğin toplanmasının anlamı da nedir? Yoksa bizden ayrılmayı mı planlıyordunuz?" Fakat Gürcü lider şöyle cevapladı: "Biz ayrılmayı tartışmak için toplanmadık. Sadece sizin durumunuzu tartışarak payımıza düşen vergiye karar veriyorduk."

Duyduklarını inandırıcı bulmayan Cormagon onlara soyunmalarını emretti ve güneşin yakıcı sığağında meydanda çıplak bir şekilde bağladı. O halde onlara toplanmalarının gerçek amacını sordular ve Moğollar liderlere eğer gerçeği söylemezlerse ölümün kendilerini beklediğini hatırlattı. Fakat amaçlarının haraçlarını kararlaştırmak olduğu konusunda ısrar ettiler. Bu böyle bir kaç gün sürdü çünkü Moğollar onlara inanmıyorlardı.

Ayarladıkları tarih yaklaştığında Tsotne Dadiani Samtskhe ve Ghado arasında yer alan Rk'inis'jvari olarak adlandırılan önceden belirledikleri yere birlikleri ile geldi. Fakat diğerlerinin Ani'ye götürülüp böylesi alçakça bir sorgulamaya maruz kaldıklarını öğrenince derin bir üzüntüye boğuldu. Bütün bu olanların kendini küçük düşürdüğünü hissetti.

Birliklerini dağıttı, iki adamının eşliğinde hayatını vermeye hazır bir şekilde Tanrı'nın şu öğretisini aklında tutarak Ani'ye doğru yola çıktı. “Kim ki komşusu için canını feda etmişse onun sevgisinden büyük bir sevgi yoktur.” Tsotne şanına yaraşır bir asalet göstermişti. Samtskhe ve Javakheti'yi geçerek Anisi'ye vardı. Soyluların elleri bağlı şekilde meydanda oturtulup böylesi haysiyetsiz bir ölüme mahkûm edildiklerini görünce Tsotne atından indi, bütün elbiselerini çıkardı ve kendi ellerini bağlayarak yanlarına geçti. Moğollar şaşkınlık içinde Noyan'ı bilgilendirdiler. Tsotne iki adamın eşliğinde geldi, soyunarak kendi ellerini bağladı ve yanlarına oturdu. Böylesi çılgınca bir şey yapan Tsotne'nin haberini alan Moğollar onu Noyan'ın huzuruna çıkarttılar ve gelişinin nedenini sordular.

Tsotne şöyle cevap verdi: *“Toplanmamızın nedeni kesinlikle haraç probleminizi çözmek ve emirlerinizi yerine getirmektir. Buraya gelmemin nedeni de bizi bu kötülüğü yapan kişi olarak göstermenizdir. Eğer sorgulandıktan sonra suçlu görülürlerse cezaları ölüm olacak ve bende onlarla ölmek istiyorum çünkü onlar bensiz bir şey yapmadılar; eğer yaşamalarına karar verirseniz onlarla olmak istiyorum.”* Bu sözleri duyan Noyanlar asaletine şaşırılmışlardı ve şöyle bir şey söylediler: “Gürcüler çok cesurlar ve ağızlarından yalan söz çıkmıyor; bu adam Abhazya'dan çıkıp buraya geldi ve hayatını tehlikeye attı, yalan söylüyor olamaz; onları özgür bırakmalıyız.”

Tsotne'ye: "Siz Gürcülerin bize ihanet ettiğinizi düşündük fakat şimdi sizi gösterdiğiniz cesaret yüzünden serbest bırakıyoruz ve size inanıyoruz." dediler. Böylece soyluları serbest bıraktılar.

Gürcü mtavariler bir bir ayrıldılar fakat ölüm dolu savaflara başladılar. Daha sonra krallığın soyluları bir araya geldi; iyi bir ailenin soyundan gelen Egarşlan'ı başa geçirmeye karar verdiler. Şehinşah, Gag Prensi Vahram, Kvarkvaryeve Cakeli, filozof ve tarihçi olan Tmogvili Sargis, Kartli Eristavisi Suramili Grigol, Torili Gamrekeli, Orbeli ve birçok eristavinin toplanma amacı buydu. Laşha'nın oğlu David'i aramaya başladılar. Bir tüccardan David'in hala yaşadığını fakat yılanlarla dolu bir kuyuda hapsedildiğini öğrendiler. Cormagon, Iosur, Baycu ve Engürek ile görüşmeye gittiler. Kağan henüz ülkeye gelmediği için ülkeyi Noyanlar yönetiyordu.

Noyanlara: *"Kralımız Narin David'i Kağan'a gönderdiniz ve onun başına ne geldiğini bilmiyoruz, annesi Rusudan vefat etti ve kraliyet soyundan gelen başka kimse kalmadı; aramızda anlaşmazlıklar çıkıyor ve kraliyet soyundan gelmeyen birinin emri altına girmek yanlış olacaktır. Kral Laşha'nın David adında bir oğlu olduğunu öğrendik. Kral Laşha ölmeden önce onu kız kardeşi Rusudan'a tahta geçecek yaşa kadar eğitmesi için emanet etmiş fakat Rusudan onu ortadan kaldırmaları için Anadolu'ya Sultan Gıyaseddin'in yanına göndermiş; Sultan onu hapsetmiş olsa da yaşadığını öğrendik. Şuan size birkaç seçilmiş adam gönderip David'i serbest bırakmanız ve kralımız yapmanız için yalvarıyoruz."*

Noyanlar Kraliçe Rusudan'ın yeğenine yaptıkları karşısında hayrete düştüler. Bir an önce Engürek'i, Vahram'ı ve Tmogvili Sargis ile birlikte elçi olarak gönderdi. Sultan Gıyaseddin'in yanına Anadolu'ya varmaları çok uzun sürmedi. Sultan'a: "Buraya David'i almaya geldik, onu çağırın, bizimle gelmesi gerek." dediler. Onun şimdiye kadar ölmüş olması gerekiyordu ve Sultan: "Gürcistan Kraliçesi, David'i sürgüne göndermemiz için çocuğu bize gönderdi ve biz de uzun süre önce gerekeni yaptık. Bunun üzerinden yedi sene geçti ve hayatta olup olmadığını bilmiyorum." dedi.

Sultan'a: "David'in yaşadığını ve yılanlarla dolu bir kuyuda hapsedildiğini biliyoruz." dediler. Çünkü geldiklerini öğrenen Sosan, Vahram ve Sargis ile buluştu ve David'in yaşadığını söyledi. Sultan Gıyaseddin bunu öğrendiğinde David'i kuyudan çıkarması için birini gönderdi. David kuyudan çıktığında zar zor nefes alıyordu.

Canlı cesede dönmüştü; çok tuhaf görünüyordu. Yüzü sararmış, saçları beline kadar uzamış ve tırnakları çok uzundu. Sultan Gıyaseddin ve Gag Prensi Vahram onu görünce hayrete düştü ve Sargis gözyaşlarına boğuldu. Sultan şefkatini gösterdi ve onun temizlenmesini sağlayarak yeni kıyafetler, atlar, altın ve gümüşler hediye etti. Ona ev sahipliği yaptı ve af diledi; daha sonra gitmesine izin verdi. Gürcistan'a girdiklerinde bütün Gürcü soylular onları görmeye gitti. Şehinşah'ın oğlu Amirspasalar Zakaria, erdemli bir adam olan Kvarqvaryeve Cakeli, Suramili Grigol, Orbeliani, Kartli Eristavisi Gamrakeli, Shota Kupari ve Egarslan hariç bütün mtavariler oradaydı.

Noyanların yanına gittiler. Noyanlar onları görünce neşelendi. Krallığı David'e teslim etmediler ama onu Büyük Kağan Batu'ya gönderdiler. Onunla birlikte Şehinşah'ın oğlu Zakaria, Vahram'ın oğlu Ak-Boğa ve Tmogvili Sargis de gitti. Kağan Batu'ya gitmek üzere yola koyuldular. Batu'nun huzuruna çıktıklarında Batu kendilerini kibar bir şekilde karşıladı. Şehinşah'ın oğlu Zakaria ve Ak-Boğa 'yı alıkoydu ve Kral David'i Kağan Mengü'ye gönderdi. David'in Karakurum yolculuğu boyunca ona eşlik etmesi için Tmogvili Sargis'i görevlendirdi. Batu'nun meseleyi gözden geçirmesi ve hangi David'in Kral olacağına karar vermesini istediklerini belirtmek üzere Kağan Mengü'nün yanına geldiler ve Mengü onları kabul etti.

Onlar gelmeden önce Kağan Mengü Kral Narin David, Atabeg Avak, Surameli, Gurk'leli ve Beshken ile görüştü. Gürcistan'da ikamet eden Moğol Noyanlar Sultan Gıyaseddin'i görmek istediler ve hızlı bir şekilde elçi gönderdiler. Sultan'ın aşırı zenginlik içinde yaşadığını gördüklerinde onu Kağan Batu'nun huzuruna çıkarmak istediler ve Kağan Batu'ya gönderdiler. Nerede bir Kral'ı bozguna uğratsalar onu Kağan Batu'ya gönderirlerdi fakat Sultan'ı bir de Kağan Mengü'ye gönderdiler. Her iki David, Anadolu Sultan'ı Gıyaseddin, Ahlat Sultan'ı ve Atabeg Avak beş sene Ahlat ve Karakurum'da kaldılar.

Bu arada aşağıda anlatacağım olay meydana geldi. Mengü Kağan'ın Kubilay Han ve "Ejanobit" olarak da bilinen Hülagü adında iki oğlu vardı. Mengü büyük oğlu Kubilay'ı Kağan ilan etti. Bağdat, Mısır ve bütün batı topraklarını kapsayan bölgeye sefere gönderdi. Hülagü'yada Hindistan'da fetihler yapmasını emretti. Kubilay Han 'ın Batı'daki görevi zorlu görünüyordu ve Hülagü ona görevleri değiştirme teklifinde bulundu. Böylece Kubilay Han Hindistan'a gidecekti.

Kubilay Han Hülügü'nün teklifini memnuniyetle kabul etti ve görevlerini değiştirmiş oldular. Babaları Kağan Mengü'ye görevlerini değiştirdiklerinin bilgisini verdiler. Kağan Mengü bu değişimi onayladı. Kağan Mengü Hülügü'yü çağırıldı ve altmış bin atlıdan oluşan orduyu verdi ve başkomutan olarak da önceden ulus-noyan şimdi ise beylerbeyi olarak bilinen Celayir ailesinden dürüst ve güçlü bir adam olan Noyan Elga'yı atadı. Hülügü'ya yaklaşık bin asker verildi. Hülügü başkomutanı Elga ile yola koyuldu; Turan ve Ceyhun'u geçerek önce Horosan sınırlarına dana sonra ise Alamut'a ulaştılar.

İsmaililerle savaşa başladıkları sırada Kağan Mengü öldü. Kubilay Han babasının vasiyeti üzerine tahta geçti. Her iki David de Karakurum'da kaldı çünkü Moğolların böyle sorunlarla uğraşacak vakitleri yoktu.

Hülügü altmış bin kişiden oluşan ordusuyla Azerbaycan'a yaklaştı. Noyanlar Cormagon, Iosur, Baycu ve Engürek yüksek mevkiye sahip Gürcülerle beraber onları karşıladı ve Gürcülerin en önünde sanki Kral kendisiymiş gibi diğer gürcülerin itaat ettiği Egarslan bulunuyordu. Daha önceden beri orada olan Moğollar ve Kağan Hülügü ile birlikte yeni gelen Moğollar bir araya geldiler. Yüksek mevkilere sahip Gürcüler Hülügü'nün huzuruna çıktılar. Hülügü onları güzel bir şekilde karşıladı, silahlandırdı ve müttefiki olarak kabul etti. Bazılarını kapıda kılıç tutan asker (Uldach) olarak, bazılarını Kağan'ın ailesinden başkasının yapmasının yasak olduğu Kağan'ın serinlemesini sağlayan kişi (Sukurch) olarak, bazılarını elbise ve ayakkabılar konusunda güvenilen kişi (Kubchach) olarak, bazılarını ise ok ve ok kılıfı taşıyan kişi (Korch) olarak görevlendirildi. Bu görevler Kağan tarafından yüksek mevkili Gürcülere verildi ve her biri saygın rütbelere yükseltildi.

Yola koyuldular ve Aladağ olarak bilinen bir yere vardılar ve Kağan'ın bütün vatandaşları onun yanında durdu. Tahta oturdu ve geleneklere uygun olarak dualar edildi. Böylece ona bağlı olan tebaası onu Kağanları ilan ettiler. İlk zamanlarda Kağan'a bağlı olan ülkeler bu dört Moğol Noyanının himayesi altında yaşıyordu. Horosan, Irak, Azerbaycan, Movak'an ve Berda'a, şirvan, Gürcistan'ın tümü, Ahlat ve Anadolu'dan Asya topraklarına kadar bu dört Noyan'ın himayesi altındaydı. Bu ülkeleri yönettiler. Rimos'un ölümüne kadar Romos ülkesi dört hypatoses tarafından yönetiliyordu. Hülügü geldiğinde ülkeyi Kağan unvanına yaraşır bir şekilde yönetti.

Bu arada “Koun” olarak adlandırılan Kağanların diğer oğulları da geldi; Batu'nun oğlu Tutar, Kağan Çağatay'ın oğlu Urqan ve Tuli ailelerinin soyundan gelen Balagh. Böyle bir durumda Kağanların çocukları ülkeyi ele geçirip haraç toplayabilirlerdi. Kağan Ögeday'ın torunu, Kubilay Kağan'ın kardeşi Hülagü koun'larla burada görüştü. Bu üç koun'u görür görmez onlarla görüştü ve ülkeyi üçüne teslim etti. Böylece huzur içinde yaşadılar. Fakat tahtın bulunduğu kraliyet ülkesi Mtskheta ve ona bağlı topraklar ile manastırlar korumasız kaldı çünkü ülkenin soyluları ancak kendi şehirleri ile ilgilenebiliyorlardı.

Bir nedeni de Katolikos Nikoloz'un kendini gidip Hülagü'ye takdim etmesi idi. Katolikos seçkin, projelerinde başarı sağlamış, Ortodoks ve Kralların ve mtavarilerin kusurlarını ortaya çıkaran bir adamdı çünkü Katolikos ne olursa olsun kimseye dalkavukluk etmeyen bir adamdı. Kağan onunla görüşürken dış görünüşüne ve mevkisine çok şaşırıyor çünkü Arkuanlılar dışında hiç bir Gürcü halkı hakkında bilgisi yoktu. Kağan ona ev sahipliği yaptı ve ona emir niteliğinde bir ferman yazıp verdi. Daha sonra değerli taşlarla ve incilerle süslenmiş iki tane altın hac hediye etti; biri Katolikos'un diğeri ise ona eşlik eden Vardzia rahibinin hediyesiydi. Bu şekilde onurlandırıldıktan sonra Gürcistan'ın bütün kilise ve manastırlarını korudu.

Her iki David de Kağan Kubilay ile kalıyordu ve her ikisi de krallığı kendisi için istiyordu. Tmogvili Sargis kati bir şekilde Narin David'e ve beraberinde gelenlere karşı çıkıyordu ve şöyle bir şey dedi: "Bir kadının zürriyetinin Otokrat bir Kralın olması gereken yerde olmasını uygun görmüyorum." Cevap ise şöyle gelmişti: "Narin David bir kadının zürriyeti olabilir fakat tacı taşıyan Kraliçe Rusudan, kardeşi Giorgi'nin vasiyetiyle bu şansı elde etmiştir; bu sebeple Narin David de Kraldır." Bu tartışma sürerken Amirspasalar Avak'ı çağırdılar ve soylu bir aileden gelen Esлом adına barış işareti verilerek hoşgörölü bir karşılama umudu ile Kağan Hülagü'ya gönderildi. Kağan'ın huzuruna çıktı. Kağan merhamet gösterdi ve Avak'ı geldiği yere geri yolladı.

Gürcüler Amirspasalar Avak'ın gelişini öğrendiklerinde bütün komutan ve soylular onu ve onunla birlikte gelen Şehinşah ve neredeyse Kral rütbesindeki Egarşan ile birlikte onunla görüşmeye gittiler. Avak Egarşan'a yaklaştığında Egarşan'ın atından ineceğini ve konuşacaklarını sandı.

Fakat Egarslan Avak'a rütbesine yakışır bir şekilde davranmaya tenezzül etmedi. Bunu gören Avak öfkelenmiş, kırbacını Egarslan'ın başına doğru savurdu ve astlarına onu atından aşağıya indirmelerini emretti.

Şimdi eski bilgilerimizi hatırlayalım. Krallar arasında tartışmalar vardı ve Kubilay Han krallığın kime ait olduğunu bilmiyordu ve bu yüzden yıllarca Karakurum'da kaldılar. Sultan Gıyaseddin ve Ahlat'lı, Avak ile birlikte gönderildi. Kraliyet Hanedanlıkların'a vardılar.

İki Kral Karakurum ve Ahlat'da arada kalmış bir şekilde beklerlerken Kubilay Han onları kardeşi Hülagü'ye göndermeye karar verdi. İstedığı takdirde krallığı ikisine birden verebileceği konusunda bilgilendirildi ve Hülagü tam olarak da böyle yaptı. Geldiklerinde onları güzel bir şekilde karşıladı ve bütün krallığı ikisine bıraktı.

Gürcüler iki Kral'ın dönüşünü öğrendiklerinde öyle sevindiler ki; İmier ve Amier'ler Aladağ 'da onları görmek için dışarı çıktılar ve Tanrı'ya şükredip dua ettiler. Onları bir süre yanında tutan Hülagü en sonunda Kartli'ye gitmeleri için izin verdi. Tiflis'e hallerinden memnun bir şekilde geldiler. Episkoposeler, mtavariler, eristaviler, Katolikos'un etrafında toplandılar ve iki David atalarından kalan tahta çıktılar. Fakat kulağımıza olaya tanıklık eden kişilerden Kralların Karakurum'da kaldıkları süre içinde Kağan Güyük (Guiuk) krallığı Laşa'nın oğluna verme sözü ile onu geri gönderdiği ve aynı gece Rusudan'ın oğlunun da kaçarak Abhazya'ya geldiğini iddia eden farklı görüşlerde geldi. Fakat buna inanmadım. İlk olarak şunu bilmelisiniz ki Kağan Güyük onları ayırmadı ve Kubilay'ın babası Mengü de Hülagü'de böyle bir şey yapmadı. Krallık Kağan Mengü'nün Oğlu Kağan Kubilay tarafından ikisine bırakıldı ve daha sonra Kağan Hülagü'ye gönderildiler. Burada krallığın ortak bir şekilde yönetileceğinin onayını aldılar.

Her iki Kral da tahta oturdu ve bunu kanıtlayan birçok ferman bulunmakta. Ben birini şahsen gördüm ve başında "Bagrat'ianlı Krallar" ve "David ve David'in Tanrı İnancı" yazıyordu ve her ikisi tarafından imzalanmıştı. Daha önce de söylediğim gibi her ikisi de tahtta kesin olarak oturmuştu. Böyle bir şey Şehinşah'ın, Laşa'nın oğlu David'e olan sevgisinin ve Avak'ın, Rusudan'ın oğluna olan bağlılığını şüpheye düşürürdü. Açık bir şekilde itiraf etmediler çünkü iki David'in arasındaki ilişki güvene dayanıyordu. Kağan Hülagü'ya sadıktılar ve haraçlarını ona veriyorlardı.

Öncelik ve üstünlük Laşha'nın oğlundaydı çünkü Laşha'nın oğlu olmasının yanı sıra yaşça da büyüktü. Moğollar diğer ülkeleri yıkıp tahrip etmeye ara vermiyorlardı fakat Gürcüler cesaretlerinden dolayı bu mücadelelerde müttefik konumundaydılar ve bu yüzden Krallar ve mtavariler büyük stres altındaydılar. Moğollar kendilerine itaat etmeyen uluslara karşı verdikleri mücadeleye bir an olsun ara vermiyorlardı özellikle Alamutlularla olana. Savaş yedi sene sürdüğü için Hülagü Noyanlarının yanı sıra Giorgi'nin oğlu Kral David ve Gürcü ordusunu da bu savaşa gönderdi. Savaşmaktan harap ve bitap düşen Alamutlular bunu öğrendiklerinde her şeylerini yanlarına alıp Mısır'a kaçtılar. Mısır Sultan'ı Alamutluların buraya yerleşmesine izin verdi. Günümüzde Mısır'dan gelen her Mulid daha önceden buraya yerleşmiş Alamutluların soyundan gelmektedir.

Alamut'u ve bütün Horosan'ı hâkimiyeti altına alan Hülagü itaat etmeyen diğer bütün boylarla savaşmaya başladı. Çok fazla insanın hayatına kıydı ve kamp kurdukları yerlerde en fazla on iki gün kalabiliyorlardı çünkü ceset kokusu dayanılmaz bir hal alıyordu. Öldürdüklerinin çoğu Persliydi çünkü Hülagü islam inancının iğrenç olduğunu düşünüyordu ve kendinde onları yargılama hakkını buluyordu.

Her iki David de kalıcı olarak Hülagü'nün safında yer aldı. Laşha'nın oğlu David uzun, iri yarı, gösterişli, yetenekli bir okçu, masum yüzlü, dürüst, güvenilir ve kötü düşünelere karşı hep affedici idi. Rusudan'ın oğlu David ortalama boyda, nispeten cılız, yakışıklı, ince saçlı, çevik, yetenekli bir avcı, akıcı konuşan, eli açık, kibar, cesur bir at binicisi, zeki, adalete inanan ve en önemlisi çok çalışkan biriydi. Her iki David de zamanının çoğunu Kağan Hülagü ile geçirdiler. Hülagü Laşha'nın oğlu David'e yakınlık gösteriyordu ve Rusudan'ın oğlunu hakir görüyordu. Rusudan'ın oğlu Aladağ'da Hülagü ile birlikteyken zorla alıkoydular ve Berda'a da Moğolların kışı geçirdikleri yere getirdiler. Nahçıvan'a yaklaştıklarında Rusudan'ın oğlu David krallık ile fazla bir bağı kalmayan Abhazya'ya ve Likhi Dağlarına kaçtı. Abhazya'ya doğru yola koyuldular ve bu sırada Laşha'nın oğlu Tiflis'deydi. Narin David Atabeg Avak'ın şehirlerine sıradan kıyafetlerle geldiğinde o sırada orada avlanan Simbat Orbelian'ı gördü. Orbelian ailesinin Kral tarafından öldürüldüğü sırada içlerinden biri (Liparit) Nahçıvan'a kaçtı. Eligun'un şehirlerine vardı. Liparit Orbelian ile karşılaşan Eligun onu kabullendi ve kızını onunla evlendirdi.

Eligun'un kızı, Eligun ve Simbat adında iki oğlan dŸnyaya getirdi. Simbat'ın torununun adı da Simbat'dı; bu Simbat David ile karşılaştı ve onu evine gŸtŸrdŸ. Simbat'a kendisini ihbar etmemesi ve onu Abhazya'ya gŸtŸrmesi için yalvardı. Hatta annesinin kendisine hediye ettiği değerli taşı da Simbat'a verdi.

Moğolların korkusundan dolayı David Abhazya'ya dilenci kıyafetleri içinde geldi. Tori'de "Ejderha kulakları" olarak bilinen Torili Liparit'in şehirlerine vardılar. Liparit kendisine bir elbise ile at verdi ve Kutaisi'ye kadar eşlik etti. Bunu ōđrenen Abhazlar, Suanslar, Dadianiler, Bedianiler, Rach'a Eristavisi ve Likhi-Imereliler bŸyŸk bir sevinç ile bir araya geldi ve Abhazya'dan Likhi'ye kadar uzanan toprakların Kral'ı ilan ettiler. Her ne kadar Ÿlke ikiye bŸlŸnmŸř olsa da her iki David eskisi gibi aynı sevgiyi paylaşmaya devam ettiler. Likhi'nin bu tarafındaki topraklar Laşha'nın oğlunda, diğer tarafındakiler ise Rusudan'ın oğluna kaldı. Ÿlkenin tŸmŸnde işler yoluna girdi ve sonsuz zenginlikler kazanıldı. Kraliyet Hanesi iyi yŸnetildi ve Kağan'a hizmet etti.

Kıpçak ve Oset'i, Hazar, Rusya, Bulgaristan'dan Sırbistan'a uzanan topraklar, Derbend ve Khataeti'yi ele geçiren Kağan Batu Kral David' in yanına gelmesini istediğini bildiren bir elçi yolladı. Kral birçok hediye ile Kağan Batu'nun yanına geldi. O arada hanesinin yŸnetimini Kraliçe Jidya Hatun ve misafiri Jikur'a bıraktı ŸnkŸ Jikur tŸm kalbiyle Kral'a bağlıydı. TŸm krallıkta bir tane bile hırsız kalmamıştı ve eğer biri hırsızlık yapmaya kalkışsa ağaçta sallandırılıyordu. Bu bağlılığın mŸkâfatı olarak Kral David onu krallığın yŸnetiminde gŸrevlendirdi ve onu Kraliçe'nin yanında Tiflis'de bıraktı. Jikur bŸyŸk bir anlama sahip olan Isani Sarayını inşa etti. Pkhovelis'i vergiye bağladı ve insanları vahşi alışkanlıklarından vazgeirerek hayvancılık yapmalarını sağladı.

Kral kendisini saygıyla karşılayan ve tŸm isteklerini yerine getiren Batu'nun yanına gitti. Kral uzun bir sŸre Batu ile birlikte kaldı. Kral her bŸlge için birini gŸrevlendirdi. Kakheti için ise Pankisi'li Torghva'yı gŸrevlendirdi ve Kraliçe'nin emirlerine uyulmasını emretti. Kral'ın bir daha geri gelmeyeceğini dŸřŸnen Toghva Pankisi kalesini terk ederek Kakheti'ye el koydu ve Kraliçe ile Kral'ın misafiri Jikur'a itaat etmeyi reddetti. Daha sonra Kağan eli aıklılığını gŸstererek Kağan ve hısımları dışında kimsenin sahip olmaya hakkı olmadığı "Punkah" adlı aleti hediye etti.

Bir topluluğa girilirken belki sadece Ulus'un Noyan'ı hariç hiç kimsenin Kral'ın önünde yer almasına izin verilmeyeceği konusunda Hülagü bilgilendirildi çünkü bu Moğolların kuralıydı. Hiç kimsenin onunla yemek yerken bile Kağan'ın önünde yer almasına izin verilmezdi. Batu, Kral'ı böylesi bir şey ile şerefendirerek Kartli krallığına gönderdi. Hereti'ye ulaştığında krallığın bütün ileri gelenleri onu karşılamak üzere dışarı çıktı. Korkuya kapılan Torghva Pankisi geri çekildi. Kral Tiflis'e girdiğinde bütün Gürcü halkı sevince boğuldu. Kral David Torghva'ya çağrıda bulundu fakat Kral'dan korktuğu için Kral'ın mahkemesine çıkmadı. Kağan'ın birçok kez çağırmasına rağmen hiç bir zaman Kral'ın karşısına çıkacak cesareti bulamadı. Daha sonra Jikur'un tavsiyesine uyarak Khornabuji'nin hükümdarı Torghva'ya yemin ederek güvenini kazanmak için Torghva'nın yanına geldi. Torghva: "Alaverdi'ye Aziz George'ye gidelim ve bana yeminini orada et." dedi. Beraber oraya gittiler ve Alaverdi Şehit'inin eteklerine kapanarak yemin etti. Ve Toghva: "Aziz George bana yapacaklarının karşılığını vermesi için izin ver. Çünkü ben bekârım ve ben öldükten sonra şehirlerimin kontrolünü ele alacak kimsem yok; bu yüzden Aziz'in seni de varissiz bırakmasına izin ver." Yemin ile bağlı olan Khornabuji'li onu Tabakhmela'ya götürdü fakat yemininin yanı sıra bütün yakarışları da görmezden geldi. Kraliçe'nin entrikalarına bağlı olan Jikur Kral'dan habersiz şekilde onu alıkoyarak K'ldkari'ye getirdi ve onu yüksek bir uçurumdan aşağıya attı.

Khornabujili, Torghva'nın isteklerine saygısızlığı ve yalan yemini yüzünden cezalandırıldı. Şalva adında iyiliksever bir oğlu vardı. Bu Şalva'nın genç yaşta ölen çocukları vardı; o da üzüntüsünden öldü ve hanesinden kimsenin kalmadığının haberlerini aldık. Sonradan sadece Şalva adındaki oğlunun hayatta olduğu haberi geldi ki o da en sonunda Moğollar tarafından öldürüldü. Hanesi tamamen harap oldu. Alaverdi Şehit'i intikamını işte böyle almıştı. Krallığındaki meseleleri yoluna koyduktan sonra Kral David hediyelerle Kağan Hülagün'nün huzuruna çıktı ve Kağan, Kral David'i saygıyla karşıladı. Hatta Kral'a en yüksek rütbe olan Noyanlar ile oturma ayrıcalığı verdi ve onlarla eşit olarak değerlendirdi. Bu arada Kağan Hülagü Bağdat'a Babil'e ve Halife'ye savaş açma kararı aldı. Tüm ordusunu toplayarak Bağdat'a doğru yola çıktı. Kağan şehrin etrafını çevreledi ve kuşatmaya başladı.

Şehrin bir tarafından Kağan'ın kendisi diğer tarafından Noyan Elga ve diğer bir taraftan da Kral David saldırıyordu. Gürcistan'ın seçkin soylularının hepsi onunla birlikte sadece birkaç gün kahramanca savaştı. Fakat Bağdat şehri on iki gün içinde düşmüştü. Kral David askerlerine şehrin duvarlarının altından bir tünel kazmalarını emretti. Kazdılar ve Gürcüler şehre girdi. Zorlu bir savaş meydana geldi ve Gürcüler Bağdatlı askerleri katletti; vatandaşları ölüm korkusu sardı. Gürcüler şehrin kapılarını açtılar ve Moğollar şehre girdi. Moğolların şehre girdiğini öğrenen Halife bir gemiye bindi ve şehrin ortasından akan nehirden kaçmaya çalıştı. Nehrin öbür tarafında bulunan Noyan Elga onu görünce peşine düştü. Kaçamayacağını anlayan Halife sarayına geri döndü. Böylece meşhur Bağdat şehri kolayca ele geçirilmişti fakat Bağdat halkının başına gelen dert ve belaya ne demeli? Bir insanın sayabileceğinden fazla insan kılıçla öldürüldü; mahalleler, sokaklar ve evler cesetlerle doluydu. Ne kadar zarar verildiğini ve ne kadar yağma yapıldığını kim söyleyebilir? Gürcüler ve Moğollar o kadar fazla altın, gümüş, değerli taş, inci, elbise, altın ve gümüş kap aldılar ki hiç kimse bunlardan başka ganimet alamadı. Bakır ve demirden yapılan Çin ve Kashan'da üretilip buraya getirilen eşyalar yerde öylece duruyordu ve kimse fark etmiyordu. Askerler ganimetlerini yüklediler ve eyerlerini, aldıkları kapların içini ve hatta kılıçlarının kınlarını bile altın ve gümüş ile doldurmuşlardı. Bazıları ölen Bağdatlılar'ın cesetlerinin içini temizlediler ve onların içini de altın ve değerli taşlarla doldurdular. Sanki ölen kendi arkadaşlarıymış gibi yanlarında şehirden çıkardılar.

Halife'nin sarayına girerek Halife'yi, oğullarını ve bütün hazinelerini aldılar ve onları Kağan Hülagü'ya hediye ettiler. Halife Kağan'ın huzuruna çıktığında Kağan eğilmesini emretti fakat kabul etmedi ve: "Ben otokrat bir Kralım ve kimseye boyun eğmem. Eğer gitmeme izin verirseniz de Halifeliği bırakırım fakat serbest bırakmazsanız kimseye boyun eğmeden ölürüm." dedi. Fakat onu eğilmeye zorlayarak sırt üstü yere düşürdüler. Hülagü onu dışarı çıkarmalarını ve çocukları ile beraber idam etmelerini emretti. Daha sonra Halife'ye Kağan'ın kendilerini bağışladığını söyledi. Bu haberi duyan Halife sevince boğuldu. Halife: "Eğer beni bağışlayacaksa, beni serbest bıraksın ve Bağdat'ı geri versin." dedi.

Fakat Noyan Elga: "Hayır, Kağan sizi bizzat kendi kılıcı ile idam edecek ve Kağan'ın oğlu Abaka'da senin oğlunu idam edecek." dedi. Halife şaşkınlık içinde: "Eğer idamım gerçekleşecekse celladımın bir insan veya bir köpek olmasının önemi yok." dedi. Böylece Halife bütün ailesi ile birlikte idam edildi. Fakat Kağan geride kalan Bağdatlılar'ı bağışladı ve şehirlerini yeniden inşa etmelerini emretti. Zenginliklerine zenginlik katan Moğollar kamplarına geri döndüler.

Bu arada şu olay meydana geldi: Kağanlar arasında en kıdemli olan Kağan Batu kendisine bağlı olan ülkelerin nüfuslarını saydırmaya karar verdi. Argun adında kanun yapan, bilgili ve akıllı bir adam buldu. Onu savaşlarda Noyanlar dâhil olmak üzere kaç atlı ve askerinin yer alabileceğini ve bunların atlarının ve yüklerinin maliyetlerini hesaplamak üzere bütün Krallığı dolaşması için bir tura gönderdi. İmparatorluk topraklarında sayım yaptıktan sonra Batu onu Karakorum'a Kağan Kubilay'ın yanına yolladı. Böylece o da Argun sayesinde aynı şeyi yapabilecekti. Kağan Kubilay, önerildiği gibi Argun'u emrini yerine getirmesi için gönderdi. Argun daha önce Batu için yaptığı gibi emri yerine getirdi. Çağatay ve Urqan Kağan'ın huzuruna çıktılar. Onlara destek sağladı ve Turan'a gidip işleri düzene koymalarını emretti. Daha sonra Ceyhun, Horosan, Irak ve Romgur'a giderek oralarda da aynı şeyi yaptı.

Argun kendisini saygıyla karşılayan Kağan Hülagü'nün yanına geldi. Hülagü kendisini Gürcistan'a Kral David'in yanına, Anadolu'ya ve kendisine bağlı olan bütün topraklara yolladı. Argun sayım yaptı ve devlet meselelerini düzenledi. Argun Gürcistan'a geldiğinde David'in krallığındaki herkes büyük bir stres altına girdi. İnsanlardan hayvanlara, arazilerden bağlara, meyve bahçelerinden sebze bahçelerine her şeyin sayımı yapıldı ve her dokuz çiftçiden biri ordu hizmetine alındı. David'in krallığı, doksan bin atlısını Moğollara vermek zorunda kaldı. Vergi miktarları da belirlendi. Bir köyden bin atlının başındaki komutan için bir kuzu ve bir altın para (Drahkan) ve on bin atlının başındaki bir komutan için ise bir koyun ve iki altın para alınacak. Bir atın günlük ücreti ise üç beyaz para (Tetris) olacak. Bu düzenlemeleri yapan Argun Anadolu ve Bağdat'a gitmek üzere yola çıktı. Kağan'a bağlı dört ülkenin işlerini hallettikten sonra yaptıklarından memnun kalmıştı. Rahipleri, keşişleri bu düzenlemelerden hariç tuttu ve şeyhleri, dervişleri ve Tanrı'ya inanan herhangi bir inanca sahip insanları serbest bıraktı.

Bu arada Kağan Hülagü Mısır'a doğru ilerlemeye karar verdi. Gürcistan Kral'ını bütün ordusu ile beraber çağırdı ve Sultan'a savaş açtı. Mezopotamya ve Şam'a ulaştılar. Mısır Sultan'ı Moğollara direniş göstermek için hazırlandı ve bütün atlıları ile Fırat Nehri'ne doğru ilerledi. Sultan henüz nehrin kıyısına gelememiği için Moğollar nehri geçti. Orada savaşa başladılar. Sultan savaşta en ön safta duruyordu. Kral ve askerlerinin en ön saflarda savaştığı bir savaş oldu. Her iki taraftan da çok fazla insan öldü. Mısırlılar kaçtı ve Sultan'ın çok fazla askeri öldü. Kağan nehrin kıyısında bir kamp kurdu ve orada uzun süre kaldı. Küçük olmasına rağmen bir kayanın üzerine kurulmuş olan ve sınırları iyi bir şekilde güçlendirilmiş bir şehir gördü. Şehrin diğer tarafı ise Fırat Nehri sayesinde korunuyordu. Kağan şehrin güçlü savunması yüzünden oranın savaşa ele geçirilmesinin imkânsız olduğunu düşündü ve aklına bir kurnazlık geldi. Şehri kuşatmak için kamp kuran askerlerine: "Bu şehri ele geçirmemizin imkânı yok. Size şehre yaklaşıp köpekler gibi ulumanızı emrediyorum." dedi. Duydukları karşısında şaşkına dönen askerler yine de atlarından inerek ulumaya başladılar. Ses şehre ulaştığın da bir mucize gerçekleşti; şehir ikiye ayrıldı. Bir parçası nehre düştü ve sayısız insan hayatını kaybetti.

Kağan şehrin geri kalanını ele geçirdi. Şam ve Mezopotamya'ya doğru ilerledi. Bütün Mezopotamya ve Şam halkı ellerinde hediyelerle onları görmek için sokaklara çıktı. Kral David ve Gürcüler uzun süredir savaşta oldukları için eve dönmek üzere Kağan'ın yanından ayrıldılar. Kağan Hülagü onları serbest bıraktı ve yola koyuldular. Zenginleşen ve ellerindeki birçok hediye ve ganimet ile beraber Kral David ve Gürcüler Azerbaycan'a ve oradan da büyük bir sevinçle Tiflis'e ilerlediler.

Bu arada Jidga dünyaya bir çocuk getiremediği için Kraliyet Mahkemesi bir hüzne boğulmuştu. Kral bir çocuk sahibi olmak için Oset boyundan Altun isimli bir kadını getirtmeye karar verdi. Kadına erkek çocuk doğurursa kalmasına zorlamayacağına ve evine geri göndereceğine dair söz verdi. Çok geçmeden Altun hamile kaldı ve Giorgi adını verdikleri bir erkek çocuk dünyaya getirdi. Kraliçe Jidga Hatun onu evlat edindi. Kısa bir süre sonrada Kraliçe hamile kaldı ve Tamar adını verdikleri bir kız çocuk dünyaya getirdi. Kral Osetli ve çok çekici olan Altun'u geri gönderdi. Daha sonra Kraliçe Jidga Hatun öldü ve onu Mtskheta'da Kraliçelerin gömüldüğü yere defnettiler.

Kral David Mugan'ın yanından ayrılarak Moğolların kış kamplarını yaptıkları yere Kağan Hülagü'nün yanına geldi. David yaz kamplarına giderlerken Hülagü'ye eşlik etti ve Hülagü bundan sonra David'i Kartli'ye gönderdi. Böylece Mısır'daki savaş için hazırlanabilecekti. Atabeg Ivane'nin oğlu Atabeg Avak'ın şehirlerine ziyarette bulundu. Avak bu sırada öldü. Arkasında onun yerini alacak bir oğlu yoktu. Sadece Khuashak adında bir kızı vardı. Kral cenaze için Bijnisi'ye geldi ve Rach'a Eristavisinin kızı Kakhaber ailesinden Avak'ın güzel dulunu fark etti. Ona âşık oldu ve kısa bir zaman sonra onu eşi ve Kraliçe'si olarak aldı ve krallığa getirdi. Kral Avak'ın kızını bilge, iyi niyetli, yakışıklı, azametli, üstün yetenekli bir güreşçi ve iyi bir okçu olan Sadun Mankaberdili'ye emanet ederek görevlendirdi. Sadun Hülagü'nün huzuruna çıktı ve eğilip ellerini bağlayarak: "Tanrı size düşmanlarınıza karşı birçok zafer bahşetti ve onca kişi arasından bu başarıyı sen elde ettin. Şu an yüz bin atlın burada ve herhangi birine ok atmada veya güreşte meydan okuyorum." dedi. Bu meydan okumaya cevap vermeye cüret edecek kimse çıkmadı ve böylece şanı herkesin gözü önünde onaylandı. Kağan Hülagü'nün gözüne girdi ve bu zamandan sonra yükselişi başladı. Kral David onun muhakeme gücüne saygısından dolayı Avak hanesinin korunmasında görevlendirdi. Kraliçe Gonca (Gvantsa) hamile kaldı ve hikâyenin devamında anlatacağım David'den sonra Kral olacak olan Demetre adını verdikleri erkek çocuğunu dünyaya getirdi.

Jikur ve Gonca düşman oldukları için Gonca'nın saltanatı Jikur'un zoruna gidiyordu. Sonuç olarak Simbat Orbelian'ın şeytanı planları sonucunda Kral, Jikur'un Kral'ın ihanet planlarını ve zenginliklerini Kağan Hülagü'ye bildirmek üzere adamlarını Argun'a gönderdiği konusunda ikna edildi. Kral masum olan Jikur'u kendisine getirmeleri ve hanesini yakıp yıkmaları için adamlarını gönderdi. Kral'ın adamları emri yerine getirdiler ve Jikur'u gece vakti Kral'ın huzuruna çıkardılar çünkü Kral İsanideydi ve tepeden Kura Nehrini izliyordu. Kral tek kelime etmeden ve sorgulamadan adamlarına onu aşağıya atmalarını emretti. Sabah Jikur'un cesedini sahile vurmuş bir şekilde görenler bu ani ölüme çok şaşırıyorlardı. Hiç çocuğu olmadığı için onu defnedecek kimse yoktu. Bütün garibanlar, dullar ve yetimler toplandılar ve Kral'a Jikur'un cesedini kendilerine vermesi için yalvardılar çünkü Jikur'un onlara çok fazla iyiliği dokunmuştu. David isteklerini yerine getirdi ve cesedi onlara teslim etti. Jikur'u ağıtlar eşliğinde zamanında Harzemşahların yok ettiği, şimdi yeniden yapılan Aziz Virgin Hristiyan Kilisesine götürdüler ve büyük bir şerefle onu oraya defnettiler.

Bundan sonra Kağan Mısır Sultan'ına savaş açmaya karar verdi. Bütün komutan ve askerlerini topladı. Kral David ve ülkesi onları Tiflis'de kazandıkları her yüz beyaz para'nın üçünü Kağan'a bırakmalarını zorunlu kılan Argun'un sayımları ve düzenlemeleri yüzünden kısıtlandılar. Bunun yanında Kağan Tiflis'de yönetime Hoca Aziz'i geçirmişti. Hoca Aziz o kadar saygısızdı ki Kral'ın mutfağına alınan her koyun veya kuzuya tamğa (Tamgha) adını verdikleri bir vergi koymuştu. Bu şartlar altında Kral: “Mısır'a gitmeli miyim yoksa Kağan ile olan ilişkiyi mi kesmeliyim yoksa bu iki seçenek dışında bir şey mi yapmalıyım?” diye düşünüyordu. Yine de Kağan'ın yanına gitmek üzere kamptan ayrıldı. Fakat Javakheti topraklarına ulaştığında Kağan ile ilişkilerini koparma kararı aldı. Danışmanlarını toplayarak onlara: *“Şehirlerini terk etmek isteyenlere müsaade edin ve benimle gelsinler. Benimle gelmeyi reddeden olursa imparatorluğu savunmak için Mısır'a Kağan'ın yanına gitsinler. Her birey kendi öz iradesini kullansın fakat benim Moğollara hizmet etme gibi bir düşüncem yok. Bunun nedeni başımıza Argun tarafından musallat edilen Hoca Aziz'in adaletsizliğidir.”* dedi. Bu rezilliğe daha fazla katlanılamazdı. Soyluların bazıları desteklerken bazıları desteklemiyordu fakat Hoca Aziz her halükarda eve dönme kararı almıştı. Şehinşah'ın oğlu Ivane, Suramili Grigol, Tori'den Kakha, Akhalkalaki eristavisi gibi soyluların başta gelen isimleri ve Er-K'akhs'ın çoğu Kağan'a gitti.

Soyluların Kağan'a gittiğini gören Kral yine de onunla ilişkisini kesti ve Samtskhe'nin Amirspasalar'ı Tsikhis-jvari'den Sargis Cakeli'ne kendisi gibi Kağan ile olan ilişkisini kesmesini teklif etti. Sargis kabul etti ve Kral'ı Samtskhe'ye getirerek kendi evine yerleştirdi. Kraliyet ailesinin geleneklerine göre büyük bir şeref içinde fazlasıyla saygı gösterilerek ağırlandı. Sargis bütün kalelerinin ve şehirlerinin yönetimini Kral'a bırakmayı teklif etti fakat Kral bu teklifi değerlendirmede. Kral yaz mevsiminin çoğunu Sargis ile geçirdi ve aralarında kusursuz bir ittifak oluştu. Beraber Samtskhe'de kaldılar. Kral, Kraliçe Gonca ve küçük oğlu Demetre'yi Bijnisi'de Avak hanesin'de bıraktı. Hülagü, Mısır Sultanı ile olan savaşından muzaffer olarak döndü ve Mısır Sultan'ı savaştan kaçtı. Kağan ile birlikte olan Gürcüler cesur bir şekilde savaştılar.

Kağan Aladağ'daki yaz kampına döndü, oradan Siaka'ya gitti ve oradan da Karabağ ve Mugan olarak bilinen kış kampına geçti. Orada David'in meselelerini soruşturdu ve David'in ayrılığını öğrendi. Argun ve iki yüz mtavarisine çağrıda bulundu ve Argun'u onların komutanı olarak görevlendirdi. Daha sonra yirmi bin atlı verdi ve kendisine bağlı olan Gürcülere, Argun'a Samtskhe'ye giderken eşlik etmelerini ve Kral ile savaşmalarını emretti. Argun yirmi bin atlı ile yola koyuldu. Gence ve Somkheti'yi geçerek Tiflis'e yaklaştı. Burada yukarıda adı geçen Gürcü soylular ile buluştu ve Kral ile savaşmak üzere Samtskhe'ye doğru yola koyuldular.

Argun'un ve bütün Kartli soylularının yaklaştığını duyan Kral David yaklaşık sekiz bin atlısını topladı. Başlarına komutanları olarak, cesareti çok savaşta test edilmiş, azametli, at sırtında yetenekli bir savaşçı, iyi bir atıcı ve avcılıkta iyi olan Sargis Cakeli'yi atadı. Kral ona güveniyordu ve onun Kral'a olan bağlılığı sorgulanamazdı. Kral Argun ile savaşması için onu gönderdi; yaklaşımlardı fakat vadide durdular. Argun Kartli'yi geçti ve Surami'de durdu. Altı bin atlıdan oluşan öncü birliğini yolladı. Öncü birliği Taşiskari'ye gidip bir nehir havzası olan Shola'da kamplarını kurarlarken Argun kampını Shindara'ya kurmuştu. Sargis vadilere doğru ilerledi, yetenekli ve savaş tecrübesi olan bin beş yüz atlısını gönderdi. Argun'un yaklaştığından haberleri yoktu. İlerlediler ve Akhaldaba köprüsünü geçtiler. Aralık ayında normal denilebilecek soğuk bir hava vardı. Gürcü öncü birlikler vadiden çıktılar ve Moğol birliklerini fark ettiler; Gürcüler savaşa hazırlandılar. Meskhetiler en önden hızla koştular ve Moğolları kovaladılar böylece birçok seçkin Moğol'u öldürdüler. Meskheti'ler o kadar güçlü bir şekilde savaştiler ki sadece birkaç düşman kaçabildi. Kaçanlar Shindara tepesindeki Argun'un birliklerine sığındılar. Meskhetiler komutanları Sargis'i ve Kral'ın ordusunu beklemeden onların peşine düştüler ve yakalayabildiklerini kılıç ile öldürdüler. Moğolların ordusu yakınlardaydı. Yüksek rütbeli Moğolların kelleleriyle kazandıkları zaferin coşkusuyla Sargis'e ve ana orduya katıldılar. Adamlarının sağ salim döndüğünü ve sevindiklerini gören Sargis sevince boğuldu. Fakat yine de bu inanması zor bir şeydi çünkü kendisi savaşmamıştı bile. Meskhetiler'e tekrar savaş düzenine geçmelerini emretti ve kalbindeki cesaret ile Argun'a doğru ilerledi. Gürcü ordusunun yaklaştığını gören Argun birliklerini toplayarak kaçmaya çalıştı fakat bu sefer Tori'den Kakha'nın emri altındaki Gürcü soylular kaçmasına izin vermediler. Kakha Argun'a: "Biz Gürcüler savaşlarda yetenekliyiz ve sizin yerinize de savaşacağız." dedi.

Argun'un peşine düştüler. Argun atlılarını topladı. Gürcülerle aralarındaki mesafe azaldı ve cüretkâr Meskhetiler düşmanın üzerine koşular. Sargis Cakeli Moğollarla çarpışan ilk isim oldu ve Moğolların arasındaki en cesur isim olan Chin Baadur'u mızrağı ile düşürdü. Şiddetli bir savaş meydana geldi ve Argun'un birçok adamı öldürüldü ve kalanlar da kaçtı. Kral'ın ordusunun ilk safı düşmanın üstesinden geldi. Fakat bu Moğolların bir taktiği idi, geri çekildiler ve birden saldırıya geçtiler. Kalplerindeki cesareti kaybeden Kral'ın askerleri kaçmaya başladılar. Kaçarlarken birbirlerinden koptular ve Moğollar tarafından katledildiler. Tanrı onları kâfirlerin ellerine atarak işledikleri günahlardan dolayı cezalandırmıştı. Kâfirler acımadan kendilerini yok etti ve birçok Gürcü soylusunu öldürdü, sadece birkaç kişi kurtulabildi. Akhaldaba köprüsüne kadar ve hatta daha ilerisine kadar peşlerini bırakmadılar. Gurkleli Murvan ve birçok diğer kişi esir edildi.

Zafer kazanan Argun Kağan Hülagü'nün huzuruna çıktı. Bu arada Sargis ve Meskhetiler, Ats'q'uri'de arkadaşlarına üzülererek Kral'ın huzuruna çıktılar çünkü sadece birkaç kişi dışında hepsi öldürülmüştü. Kral kışın yarısını Samtskhe'de geçirdi. Daha sonra Şavşat ve Artvin'e geçti oradan da Nigal Vadisine gitti. Mayıs ayı geldiğinde çayırlar çimenlerle kaplandığında Kağan Kral'ın peşine düşmeleri için tekrardan Argun ve Gürcüleri gönderdi. Samtskhe'ye haziran ayında vardılar. Meskhetilerin bazıları Argun ile görüşmek için ortaya çıktı fakat bazıları da Kral'a bağlı kaldı.

Daha sonra Argun Samtskhe'yi işgal etti ve yıktı; Tsikhis-jvari'ye yaklaştı ve acımasız bir şekilde oraya da saldırdı. Çünkü kale güçlü duvar ile korunmuyordu. Kale korumaları güçlü bir şekilde savaştı ve gece gündüz saldırılar düzenleyerek, birçok yerde düşmanı saf dışı ederek çoğu insanı öldürdüler ve düşmanı usandırdılar. Haç Kalesi anlamına gelen Tsikhis-jvari'nin sağlamlığını gören Argun kuşatmayı kaldırdı ve oradan ayrıldı. Argun Kağan'dan geri dönmesini bildiren bir mektup aldı çünkü Turan ülkesi ile savaşta olan Kağan Horasan'a yaklaşıyordu. Bu sayede Tanrı Samtskhe ülkesini yıkılmaktan kurtardı çünkü Argun yirmi gün Samtskhe'de kalabildi. Kral David Şavşat ve Samtskhe'ye döndü ve Samtskhe'yi yıkık bir halde görünce eristaviler'e ne yapması gerektiğini sordu çünkü Moğollarla savaşması imkânsızdı.

Tsikhis-jvari'li Sargis Cakeli: *"Samtskhe bir Kral'ın kampını kurması için küçük ve uygun olmayan bir yer. Benim tavsiyem Rusudan'ın oğlu David'in yaşadığı Likhi-Imereti'ye gitmen olacaktır çünkü ikiniz de bu İmparatorluğun tümünün sahibisiniz. Ben sahip olduğum her şeyi ve ordumu ellerine teslim ediyorum; bunların hepsinin kullanımını takdirine bırakıyorum. David ile kalman yararına olacaktır ama kalmazsan bütün varlığım kullanımına hazırdır. Sen de varlıklarını kullanmazlık etme; Imeri Tavadis'i ile görüşelim ve ona hazinelerimizin bir kısmını verelim böylece onları kendi safımıza çekebiliriz."* dedi.

David Sargis'in tavsiyesine kulak verdi ve Moğollardan kaçtığı için Rusudan'ın oğluna sığınma talebi ile bir elçi gönderdi. Rusudan'ın oğlu kabul edeceğine dair söz verdi. Kral David kendisini saygıyla karşılayan Rusudan'ın oğlu ile görüştüğü Kutaisi'ye gitti ve birlikte bir yıl geçirdiler. Rusudan'ın oğlunun Kral'ı böyle karşılaması şaşkıncı değildi çünkü bir Kral'a ancak böyle davranabilirdi; fakat her şeye rağmen David onların arasından bir yabancı gibi yürüyüp geçti.

Aralarında geçen konuşmadan sonra Rach'a Eristavisi, Kakhaber'in oğlu Kakhaber, Kvabuli'nin çocukları, Parjanianlı Sargis, Laşa'nın oğlu David'i Kral yapmaya karar vermişlerdi. Bu Likhi- Imereti'yi ikiye böldü. Bazıları Laşa'nın oğlunu bazıları ise Rusudan'ın oğlunu destekliyordu. Juansher'in oğlu Dadian Bediani Rusudan'ın oğluna bağlı kaldı çünkü Bediani yüksek ahlak değerleri olan biri, kimsenin olmadığı kadar cömert ve son derece mantıklı bir adamdı. Artık bir hırsız veya kabadayıya denk gelme olasılığının olmadığı Odishi'yi düzene sokmuştu. Svanlar'da ikiye bölünmüşlerdi. İki David birbirine zarar vermedi ve birlikler her ikisine de itaat etmiyordu çünkü her ikisi de birliklere ödeneklerini vermedi. Imeri'yi saran böylesi düzensizlik çok fazla soruna yol açıyordu. Bu düzensizliğe daha fazla dayanamadılar, krallığı ve hazineyi ikiye bölmeye karar verdiler. Krallığın eyaletlerini belirlerken bölgeyi Tiflis ve Kutaisi olarak ikiye böldüler ve Nik'opsia'dan Derbend'e kadar bütün tavadi ve eristaviler ikiye bölündüler.

Kraliyet hazinesini de paylaştılar, fakat paylaşılan Khuamli mağarasında tutulan hazinenin sadece küçük bir bölümüydü. Hazinenin bir kısmına dokunulmadı. Özel işlenmiş kolye, büyük değerli bir taş, örs ve herhangi bir insanın daha önce görmediği büyüklükte inciler Rusudan'ın oğluna kaldı. Krallık artık ikiye bölünmüştü. Bu saatten sonra artık iki krallık vardı. Gürcistan'ın bu taraftaki toprakları kralsız kalmıştı; Moğollarla ne savaş halindeydiler ne de onlara hizmet ediyorlardı.

Daha sonra Kağan Kral ile bir ittifak kurmaya karar verdi. Argun'u çağırdı ve güvenliklerini sağlayacaklarına dair söz vererek ittifak kurma amacıyla Kral'a bir elçi göndermesini emretti. Avak'ın dulü Kraliçe Gonca ve küçük oğlu Prens Demetre Hülagü'nün ellerine bırakıldı. Hülagü o çocuğa şeytani şeyler yapmayı planlıyordu. Hiç evladı olmadığı için bir noyan'ın eşi onu evlat edindi. Ayrıca bu kadının daha yeni doğan bu bebeği bir takım olaylarla kendi doğurmuş gibi gösterdiği de söylenir. Bu nedenle Noyan'ın karısının Gonca ve oğluna çok iyiliği dokundu. Argun Kral'ın huzuruna çıkıp ittifak kurmayı teklif edecek bir adam bulunmasını emretti. Elçi bütün krallığın tekrar David'e verilmesini ve bütün yaşananların unutulacağını yazan bir mesajla Kral'a gönderildi. Kağan'ın elçisi Kral'ın huzuruna çıkıp bu mesajı okuduğunda Kral şöyle cevap verdi: *"Krallıkla olan bağımlı koparmamın sebebi Hoca Aziz'dir. Eğer Kağan benimle tekrar ilişki kurmak istiyorsa ona ilk doğan çocuğumu göndereceğim, Kağan Krallığı ona takdim etsin. Ayrıca Kraliçe Gonca ve oğlum Demetre ile Hoca Aziz'i bana göndermesini istiyorum böylece Hoca Aziz'den sebep olduğu bütün zararlar karşısında onu öldürerek intikamımı alabilirim."*

Elçi geri dönüp Kağan'ın karşısına çıktığında Kral'ın söylediklerini uygun bir dille aktardı. Kağan Kral'ın oğlu Giorgi'nin gelmesi için çağrıda bulundu ve güvenliğini sağlayıp ona krallığı geri vereceğinin sözünü altın tasta şarap içerek verdi. Eğer Kral David "Ejan" olarak da bilinen Hülagü ile görüşmeye gelseydi Hoca Aziz'i de öldürmesi veya serbest bırakması için teslim edecekti. Bu meselede aracı olarak kendini Hristiyanlığa adayan, adaletli ve dürüst biri olan Enik Arukan'ı seçti. Enik, Kağan'dan David'e veya oğlu Giorgi'ye zarar vermemesini istedi.

Enik Kral'ın yanına giderek yeminini etti ve David'in oğlu Giorgi'yi de alarak oradan ayrıldı. Tiflis'e girdiklerinde Gürcistan'ın bütün mtavari ve eristavileri onları karşılamak üzere dışarı çıktılar. Argun'un Tiflis'i ve bütün krallığı kendisine sunduğu Ermeni Shadin'de onların arasındaydı. Giorgi'ye sayısız hediyeler sundu. Şehirde çok az vakit geçirdiler ve Hülagü'ya gitmek üzere şehirden ayrıldılar. Horde'ye vardılar. İlk olarak Giorgi'yi Hülagü'nün karısı Dokuz Hatun ile tanıştırdı. Çünkü İstanbul Kral'ının kızıydı ve Ortodoks inancına sahipti. Bu yüzden Dokuz Hatun Enik Arukan'a ev sahipliği yaptı çünkü o da Hristiyandı. Çocuğu görür görmez erdemliliğinden etkilenerik kendini ona yakın hissetti. Daha sonra çocuk Kağan'ın huzuruna çıkarıldı. Kağan kendisini güzelliklerle karşılayarak ev sahipliği yaptı. Böylesi lütuflarla orada bir sene kaldı ve Kağan bütün krallığı kendisine bıraktı. Kağan Kral David'in yanına gelmesi için bir elçi gönderdi fakat Kral hala Hoca Aziz'inkendisine teslim edilmediğini söyleyerek gelmeyi reddediyordu ve: "Onu idam etme hakkı ile birlikte Hoca Aziz'i teslim almadığım sürece Horde'ye gelmeyeceğim." dedi. Argun'dan bunları öğrenen Kağan çok sinirlendi çünkü Hoca Aziz'i öldürme düşüncesi onu strese sokuyordu. Argun Kağan'a: "Kral buraya gelip hizmetini size sunmayacak. Sizi bu yalan ile oy alıyor. Size tavsiyem Kral'ın oğlunu bir an önce öldürmeniz ve beni onunla savaşmak üzere yanına yollamanızdır. Onu buraya sizinle bağ kurmak üzere getireceğim." dedi.

Kağan Argu'nun dediklerine inandı. Kağan'ın oğlu ve ona eşlik edenleri öldürmeleri için suikastçiler görevlendirdi. Bunu öğrenen Enik Arukan hemen Dokuz Hatun'a koştı ve söylenen her şeyi ona da anlattı.

O da aceleyle Enik Arukan ile birlikte Kağan'ın huzuruna çıktı ve: "*Büyük ve Ulu Kağan! Kral'ın oğlunu ve adamlarını öldürme emri ne kadar acımasız bir emirdir? Onun Tanrı'nın peygamberleri aracılığı ile konuştuğu şanlı ve soylu bir aileden geldiğini bilmiyor musun? Herkesin bildiği üzere onu buraya getirmek için büyük bir yemin ettin. Ben ve Enik Arukan ölmeyi tercih ederiz; Kral'ın oğlu için ölmeye hazırız. Ayrıca Kağan'ın oğlu (Kardeşin) her ikisi de onun elinde olan Daryalve Dvaleti geçişinin kullanımında onun (Kralın) yardımını almak için elçiler ve sayısız hediyeler gönderiyor. Müsadenizle size şu tavsiyeyi vermek istiyorum: Neden yaşlı, Persli bir tüccarın dediklerine inanıp Kral ile aranı açıp onu düşmanlarına yakınlaştırasın ki? Eğer Batu ile Kral ittifak kurarlarsa başına büyük derter açabilirler.*" dedi.

Bunları öğrenen Hülagü telaşa kapıldı. Hemen Giorgi'yi yanına çağırdı ve ona büyük bir saygı göstererek mükemmel elbiseler giydirdi. Dokuz Hatun ve Enik Arukan'a: *"Kral'ın oğluna olan yeminimi bozmadım. Ona saygı duymaya devam edeceğim. Enik sen de Kral'ın oğulları Giorgi, Demetre ve Kraliçe'si Gonca'yı al ve onları Dokuz Hatun ile beraber David'e götürün ama ne olursa olsun David'iburaya getirin."* dedi. Bunu duyunca çok sevindiler ve önünde eğilerek: *"Bize Hoca Aziz'i verdiğin halde David'i buraya getiremezsek kellelerimiz senindir. Fakat bize Hoca Aziz'i vermezsen David asla buraya gelmez."* Her ne kadar Hoca Aziz'i onlara teslim etmek zor olsa da teslim etti. Dokuz Hatun: *"Kağan size herhangi bir şekilde zarar vermeyecek ve hatta Horde'ye gelerseniz krallığı en ufak bir zarar vermeden size verecek ve her türlü rahatlığı sağlayacak."*

Enik Arukan yola çıktı ve Tiflis'e geldi. Yanında Kral'ın iki çocuğu da vardı. Kral'a bir elçi yolladı ve olan biten her şey hakkında bilgilendirdi. Kral yola çıktı ve Surami'nin merkezinde Kvishkheti'nin kıyısında kamp kurdu. Daha sonra Enik Arukan'ı çağırdı. Kral'ın yanına giderek çocuklarını Kral'a teslim etti ve yemini ile beraber mesajını okuyarak Hoca Aziz'i de teslim etti. O an Kral gözlerini Hoca Aziz'e dikti ve kellesinin uçurulmasını emretti. Kellesini kestiler ve Tiflis'de bir direk dikip kelleyi onun ucuna yerleştirdiler.

Böylece Kral, Enik ile beraber Horde'ye doğru yola çıktı. Krallığındaki herkes onu yolculadı. İyi biri ve asil şeyler de yapmış olan Tsikhis-jvari'li Sargis Cakeli ona eşlik etti. Kral'ın Tiflis'de konakladığı sırada Kağan'ın elçisi bir mesaj getirdi: *"Ben sadece Kral'a kefil oldum Papa Sargis'e değil."* Bu sözler Sargis'i üzdü ve Kral onu geri dönmesi için ikna etmeye çalıştı ama Sargis onu dinlemedi: *"Bana geri dönmem için ısrar etme."* dedi. *Eğer benim işlediğim günahlar yüzünden Moğollar sana zarar verirse herkes bunun, benim seni Moğollara bırakıp eve döndüğümü, Kral'ı da ölümüyle yüzleşmesi için Kağan'a yolladığımı söyleyecek. Tanrı Korusun! Bu benim aileme utanç getirir. Diğer yandan eğer beni öldürürlerse bırak senin için öleyim. Eğer sağ kalırsam bırak seninle kalayım."* dedi. Kral duyduklarına çok minnettar oldu. Bu yüzden Sargis'e Samtskhe'de tek milletli bir şehri ve Şavşat'daki Tbeti Kilise'sini bıraktı.

Horde'ye doğru yola çıktılar ve Berda'a da kış kamplarına Hülagü'nün huzuruna çıktılar; niyetinin ne olduğunu bilmiyorlardı. Birkaç gün sonra Kağan Kral'ı ve mtavarileri huzuruna kabul etti ve Kral'a anlaşmazlığının nedenini sordu. Herkes Kağan'ın Kral'ın soylularını kınamasını bekliyordu ve herkes canlarını emanet ettikleri Tanrı'ya dua ediyordu. Kağan'ın huzuruna çıktıklarında Kağanların, geleneği olduğu için kendi elleriyle altın bir tasla şarap ikram etti. Kral dizlerini kırıp Kağan ile birlikte bütün mtavariler ile oturduğunda Kağan: *"Bana ve emirlerime karşı gelip Argun ile tartışmaya nasıl cüret edersiniz? Senin için yaptıklarım yetmedi mi? Kaybolmuş ve tükenmiş bir haldeyken seni o kuyudan çıkararak yılanlardan seni kurtardım. Seni Kral yaptım!"* diyerek serzenişte bulundu. Söyleyecek bir şeyi olmayan Kral sanki Argun ile tartışmasının ve savaşmasının nedeni Sargis'miş gibi ona baktı.

Kağan'ın, geçmiş davranışlarından dolayı üzerine atılmaya hazır bir aslan gibi kükrediğini gören Sargis korkmamıştı ve hatta Kral'ın yerine ölmeye, canını feda etmeye hazır bir şekilde korkusuzca Kağan'a yaklaştı ve dizlerinin üzerine çökerek: *"Argun ile savaşan bendim."* dedi. Kağan: *"Neden Kral'ına itaatsizlik edip Argun ile savaştın?"* diye sordu. Sargis Moğol dilini çok iyi bilmiyordu, bu yüzden Hülagü'nün mantıklı ve kibar konuşan bir adam olduğu için büyük saygı duyduğu, Kağan'ın gözünde yetenekli bir konuşmacı olan Sadun tercüman olarak görevlendirildi. Sargis: *"David'in Krallığı'na el uzatmasından başka nedeni yoktu. Şehirleri ve köyleri ele geçirip kilise ve kaleleri yıktı. Kağan'ım size böylesi bir adaletsizlikten kimse söz etmedi çünkü size ulaşabilecek herkesi rüşvetle susturdu. Bu nedenle Kral'ı buraya getirdim ve siz Kağanların en mutlusunu bu meseleyi bilmeli ve karar vermelisiniz. Beni kayda değer bulup soruyorsanız eğer Persliler'in çok eski zamanlardan beri düşmanımız olduğunu bilmeniz gerekirdi. Bu yüzden Argun ile savaştım çünkü Hoca Aziz'in Kral'a yaptığı adaletsizliklere göz yumamadım. Kral masum, Kral'dan sizin hükümdarlığınıza olan bağlılığını bozmasını ben istedim."* dedi. Aralarında geçen konuşmalar ve tartışmalar devam etti fakat bunları konuşacak veya yazacak vakit yok. Kral da birçok şey söyledi. Enik Arukan ve Kağan ortada oturuyorlardı ve Sadun güzel bir şekilde tercüme yapıp Kağan'ın söylediklerini süslüyordu. Mankaberdi'li Sadun olağanüstü bir şekilde iyi konuşurken Kağan, konuşma konusunda pekiyi değildi.

Herkes Kral'ın başına kötü şeyler geleceğini ve Sargis'i ölümün beklediğini düşünüyordu. Umutlarını bağladıkları Tanrı onlara merhamet etti ve her zaman olduğu gibi şimdi de korudu. Kağan ile Kral konuşurlarken kolcu olarak adlandırılan Kağan'ın gezici korumalarından birisi Derbend'den çıkageldi ve: "Fazla söze gerek yok çünkü Kağanlar arasında en kıdemli olan ulus Batu ve oğlu Kağan Berke büyük bir ordu ile yola çıktı ve Derbend yolu tarafından şehre yaklaşıyorlar." dedi.

Bunu duyan Kağan aceleyle birliklerine çağrıda bulundu ve hemen hepsini topladı. Hemen hazırlandılar. İki ordu birbirlerine yaklaştığında Kral Kağan'a onu ve birliklerini en ön saflarda görevlendirmesi için yalvardı çünkü en ön saflarda savaşmak bir Gürcü geleneğiydi. Hülagü Kral'ın isteğini yerine getirdi. Sargis Cakeli'ne sağ tarafında görev verdi ve o da sağındaki ve solundakileri görevlendirdi. Komutanlar birliklerini ayarladı. Fakat başka şeyler de meydana geldi. Bir geyik üzerlerine doğru koştu ve zırhını giymiş olan Sargis Cakeli onu öldürdü. Biraz yürüdüler ve aynı Sargis okla bir tilki öldürdü. Sonra karşılarında çıkan bir tavşanı öldürdü. Kağan Hülagü bu üç olaya da şahit oldu ve Sargis'i samimi bir şekilde överek kendisine bir sürü güzel şey söyledi.

İki ordu birbirine yaklaştı ve karşıdan Kağan Berke tarafından gönderilen birinin yaklaştığını gördüler. Bu arada Kağan Berke'nin kendisi orada yoktu. Kral David'e doğru yaklaşan bu adam Kral'ın askerleri arasında tedirginliğe neden oldu çünkü adam güçlü, cüsseli ve mükemmel bir nişancıydı. Fakat Kral hızlı bir şekilde bir ok çektii ve adamın atını göğsünden vurdu daha sonra kılıcını çekerek adamın kalbine sapladı.

Gülüp eğlenen Gürcüler hücumla geçtiler. Sharabani topraklarında coşkulu ve şiddetli bir savaş meydana geldi. Kral ve askerleri güçlü bir şekilde savaştı ve Sargis Kağan'ın gözleri önünde öyle bir kahramanlık sergiledi ki Kağan'ı etkilemeyi başardı. Savaş her yere yayıldı ve her iki taraftan da çok fazla kişi hayatını kaybetti. Berke'nin ordusu kaçtı ve Hülagü'nün adamları onların peşine düştü. Fakat bu kovalamaca boyunca Hülagü dört adamı ile beraber bir tepedeydi. Kağanlar bunu fark ettiğinden de aralarından yetenekli olan yedi kişi Kağan'a doğru saldırıya geçti. Üç adamıyla oradan geçen Sargis bunu görünce o da o yedi kişiye karşı saldırıya geçti. Sargis Aznavur'lar ile birlikte dördünü hemen öldürdü ve kalan üçü de kaçtı. Hülagü kendi gözleriyle Sargis ve adamlarının bu işi nasıl hallettiklerini görünce sevindi.

Sonra Berke'nin adamlarını Derbend kapılarına kadar kovalamaya devam ettiler ve Derbend'i geçerek üç gün boyunca düşmanı kovalamayı sürdürdüler. Muzaffer ve şanlı bir şekilde Berda'a daki kamplarına geri döndüler Kağan Kral David'e evini açtı ve onlara birçok hediye takdim etti. Sargis'e ise Karnukalaki ve civar toprakların yönetimini bıraktı. Bu düşmanlarının bazıılarını kıskandırmış olacak ki Kral'a: "Şimdi Krallığı Sargis'e teslim etmek zorunda kalacaksın. Çünkü Kağan onun mevkisini yükseltti ve bu yüzden senin Kral olman bile onun için bir şey ifade etmeyecek." dediler. Kral ruhani istikrara sahip olmadığı için söylenen iyi veya kötü şeylere kolaylıkla inanıyordu. Bir gece Noyan Elga'nın yanına gitti ve ona: "Eğer Kağan Sargis'e Karnukalaki'yi bıraktıysa bütün krallığı bırakması içten bile değildir." dedi. Kral'ın bu söylediklerine şaşırın Noyan Elga: "Kral Sargis'e o toprakları sana olan bağlılığından dolayı verdi. Eğer bu seni rahatsız ediyorsa vermekten vazgeçebilir. Sen olsan savaşta korkusuzca savaşan Gürcüleri öldürmez miydin? Büyük bir kahramanlık sergileyerek Kağan'ın hayatını kurtardığını bilmiyor musun?" dedi. Noyan Elga Kağan'a gitti ve her şeyi anlattı. Böylece Karnukalaki Sargis'e bırakılmadı. Bunu öğrenen Sargis üzüldü ve Kral'a kırıldı. Kral kışı Berda'a da geçirirken Sargis Samtskhe'ye gitmek üzere oradan ayrıldı.

Bu arada her türlü erdem bahşedilmiş olan Şehinşah'ın oğlu Amirspasalar Zakaria, Kağan ile olan ilişkilerini bozdu ve Kutaisi'ye Narin David'in yanına kaçtı. Zakaria, Berke'nin istilası boyunca ona yardım etmek ile suçlanıyordu. Kral onu güzel bir şekilde karşıladı ve onunla biraz zaman geçirdi. Daha sonra Kağan ona yemin ettirerek yanına çağırdı. Ettiği bu yemin Hülagü'ye çok inandırıcı gelmedi, dürüst ve üstün biri olan Amirspasalar Zakaria'yı ölüme mahkûm etti. Bunu öğrenen babası Şehinşah büyük bir üzüntüye kapıldı ve vefat etti.

Avak'ın dudu Kraliçe Gonca Moğollarla kaldığı süre içinde onlar tarafından katledildi. İnsanlar, Sahib-Divan Hoca Şemseddin 'in eşi olan kendi öz kızı Khuashak'ın iftirası yüzünden öldüğünü düşünüyorlardı. Kral yalnız kaldığı için Cormagon Noyan'ın kızı Esukan ile evlendi. Düğünü yapmak için Tiflis'e gitti.

Bu arada Kağan Berke'den kaçan Oset halkı da geri döndü; aralarında Limachav adında çok güzel bir kadın da vardı ve Limachav yanında küçük çocuklarını da getirmişti. Osetliler Akhasarpakiani ailesindendiler.

Derbend kapısından geçerek Kral'ın huzuruna çıktılar. Kral onları dostane bir şekilde konuk etti ve Kağan Hülagü'ya gönderdi. Hülagü onlara ev sahipliği yaptı, vergiye bağladı, ordularını ittifakı olarak kabul etti ve daha sonra onları Kral'a gönderdi. Kral bazılarını şehire, bazılarını Dmanisi'ye bazılarını ise Zhinovani'ye yerleştirdi.

Kağan hasat zamanı geldiğinde Chaghan-usun veya Beyaz Nehir olarak da bilinen Gürcistan sınırındaki Şirvan'a doğru yola çıktı. Buldukları bu yere Siba adını verdiler ve nehir sınırından başlayarak kazıklarla set oluşturdular çünkü Hülagü Kağan Berke'nin saldırmasından korkuyordu. Moğollar ve Gürcüler hasat zamanından bahara kadar Siba'da kaldılar. Bahar geldiğinde yaz yerlerine geçmek üzere oradan ayrıldılar.

Fakat sonra bir şey oldu. Hülagü'ya gönderilen Kağan'ın çocukları Tutar, Kuli ve Balagh mahkûm edildiler ve Hülagü tarafından öldürüldüler. Hülagü ülkelerini işgal etti ve bütün hazinelerine el koydu. Efendilerinin öldürüldüğünü öğrenince Anadolu'da bulunan ailenin üyeleri Ala-Temur adındaki liderlerinin öncülüğünde bir an önce harekete geçtiler ve bütün mal ve mülkleri ile Samtskhe'ye kaçtılar. Ala-Temur'un kaçtığını öğrenen Hülagü peşine düştü ve kısa süre içinde onu yakaladı. Fakat mülteciler geri döndüler ve peşlerinden gelenlerle savaşarak Hülagü'nün birçok adamını öldürdüler.

Uzun lafın kısası Göle Dağların'a girmeden önce Hülagü'nün adamları mültecilerle on iki kez karşılaştı ve Ala-Temur on ikisinde de onların üstesinden gelip püskürtmeyi başardığını söyleyebiliriz. Ardahan'ın aşağısında Glinavi denilen bir köye ulaştılar. Orada, avlanmakta olan Makhujag'ın oğlu Gurkleli Murvan ile karşılaştılar ve onu yakalayıp öldürmek istediler. Fakat Gurkleli Murvan onları Likhi'ye götürüp Kağan Berke ile görüştüreceğine söz vererek öldürmemeleri için yalvardı. Ona inandılar. Onları Samtskhe'ye getirdi ve Gurkleli, Chala'dan onların ülkeye girmelerini sağlamasını istedi. Botso'nun oğlu Şalva ve Sargis Tmogveli'ye bütün Meskhileri ve Sargis Cakeli'nin askerlerini toplayıp Ala-Temur'u yakalayıp Kağan Hülagü'ye teslim etmelerini söylemesi için birini gönderdi. Planı hayata geçirmek için harekete geçtiler. Fakat Ala-Temur bunu öğrendi ve varını yoğunu toplayarak Kura Nehrini geçerek Javakheti'ye gitti. Elasi'yi geçti, Oshoro'ya yakın bir yere konuşlandı ve Tmogveli ile karşılaştığı Lerdzavi denilen bir yere geldi fakat sonradan yolunu değiştirdi. Botso'nun oğlu ve Sargis peşine düştü; hemen arkalarından da Gurkleli Murvan geliyordu.

Gurkleli az sayıdaki ordusuyla mültecilerle karşılaştı fakat ne Sargis ne de Tmogveli ve askerleri onlara yardım edebilecek kadar yakın değildi. Zorlu bir savaş meydana geldi ve Moğollar birçok iyi Aznavuriyi de öldürerek Gurkleli'yi yendiler. Bu yüzden Gurkleli kaçmak zorunda kaldı.

Moğollar Javakheti ile Trialeti'yi geçtiler ve Rustavi'den Kura Nehrini geçtiler. Moğollar her yerde Somkhetililerle savaşıyorlardı fakat bunları anlatacak vaktimiz yok. Ala-Temur her yerde zafer kazandı. Kambechiani, Kakheti, Hereti'yi her yerde savaşarak geçtiler sonra Belakani'ye doğru gittiler ve Ghundz Kralı ile karşı karşıya geldikleri Ghundzeti'ye girdiler fakat Moğollar tekrar mağlup etti ve Kağan Berke'ye zafer kazanmış bir şekilde döndüler. Moğollar öyle bir kahramanlık sergilediler ki onlara kıdemli anlamına gelen "Agnar" adı verildi. Olanlara sinirlenen Berke sefer için hazırlıklara başladı. Hülagü'nün Moğolları, daha önce söylediğim gibi nehrin kıyısına bir duvar ördüler ve kışı orada geçirdiler. Kral bütün bunlarla meşgul olduğu için diğer meselelere vakit ayıramadı. Chq'ondidi ve Ujarma'dan gelen Basili, Kral'ı dikkate almadan keyfi olarak hükmetmeye başladı ve Kral'ın Imeria'da bulunduğu zaman da Kral'ın şehirlerini çok fazla zarara uğrattı. Çünkü şehirleri kendi şehriymiş gibi görüyordu.

Basili o kadar fazla Kral'a şikâyet edildi ki Kral Basili'nin huzuruna getirilmesini ve bir ağaçta asılmasını emretti. Basili şehrin ortasında asıldı çünkü Kral her söylenene inanan saf bir adamdı. Bağbozumu vakti geldiğinde Kağan, Siba'ya doğru yola çıktı ve Kral'da arkasından geldi. Baharın gelişi ile Kağan Siaka'ya gitmek üzere yola çıktı. Oğlu Tankush Gelakun'a gitti çünkü Gelakun'u yaz kampları olarak kullanıyorlardı. Siaka'ya gelen Kağan Kral'ı da yanına aldı ve orada kaldılar. Sonra Kral Tankush'a Kağan Hülagü'nün babası ve kendisinin kendi krallıklarına gitmeleri için aracı olması için yalvardı. Tankush, Kral'ın bu isteğini kabul etti ve birini gönderdi. Fakat Siaka'ya geldiklerinde Kağan çoktan ölmüştü. Daha sonra hatunlar ve Noyanlar Tankush'a Kral'ın kendi krallığına gitmesine izin vermesini emrettiler. Tankush Kral'ı serbest bıraktı ve Kral Tiflis'e oradan Kartli'ye ve Somkheti'ye giderek oradaki işleri yoluna koydu.

Noyanlar kibar, eli açık, merhametli, yardıma hazır, mütevazı, adil bir kanun yapıcı olan Abaka adındaki Hülagü'nün en büyük oğlunu tahta geçirdiler. Abaka o kadar yardımseverdi ki köylerdeki en yaşlı kabadayılar bile kendisine serzenişte bulunmuyorlardı. Abaka: "Tanrı beni tüm dünyanın hükümdarı olarak gönderdi ve herhangi bir şey vermediğim kimseden bir şey talep de etmeyeceğim." dedi. Birçok kez hırsızlar hazinesini soydu, soyanları ölümle cezalandırmadı. Sadece: "Bırakın hazinemi kaybedeyim, bırakın sefiller çalsın muhakkak ki ihtiyaçları olduğu için çalışıyorlar." dedi. Fesatlığa çalışmayan bir aklı vardı. Abaka savaşlarda yetenekli biri olan Abatay'ı komutan olarak atadı. Horde'nin hükümdarı olarak ise savaşlarda yetenekli ve yenilgi yüzü görmemiş olan Cormagon'un oğlu Şiramun'u görevlendirdi. Ondan önceki herkes rüşvetçi olduğu için Abaka adaleti sağlaması için merhametli bir kanun yapıcı, Hristiyanlara, kiliselere ve Tanrı'ya bağlılığı olan herkesi seven, Aghubagha adında birini görevlendirdi. Aghubagha fakirler için adaleti sağlayacaktı. Kağan Hülagü tarafından şereflendirilen Noyanları değiştirdi. Hâlbuki çoğu zaten vefat etmişti. Kral David Abaka'ya gitti ve çok iyi karşılanarak kendisine ev sahipliği yapıldı. Babası Hülagü'ye sadık olan bütün Moğollar Abaka'ya da sadık kaldılar.

Bu arada büyük Kağan Berke, Tutar, Balagh, Kuli'nin intikamını almak üzere büyük ordusuyla beraber Derbend yoluna doğru harekete geçti. Bunu öğrenen Kağan Abaka, birliklerini topladı. Kral David Abaka ile görüşmek için yola çıktı. Berke'nin ordusunun büyüklüğü ve gücünü bilen Kağan Abaka Kura'yı geçmeye kalkışmadı fakat kıyı boyunca ve arka yollardan ilerledi. Kura ve Aras'ın beraber aktığı yerden Mtskheta'ya kadar yüksek yerleri işgal ederek askerlerini yerleştirdi.

Berke, Şirvan, Hereti, Kakheti ve Lori kıyılarını harap etti. Ordusu Tiflis'e ulaştı ve birçok Hristiyan'ı katletti. Kağan Berke Gareji Dağlarına konuşlandı. Daha sonra Tanrı bağışlayan tarafını Abaka ve ülkesi için gösterdi. Berke hastalanarak öldü. Kağanlarının öldüğünü öğrenen askerler cesedini aldılar ve Derbend kapısından geçerek evine geri getirdiler. Daha sonra ülke sakinleşti.

Fakat Berke'nin ordusunun korkusu Moğolların kalbinde var olmaya devam etti ve hasat vaktinin gelmesi ile Kral önceden olduğu gibi Siba'ya gitti. Siba'dan ayrılma vakti geldiğinde Kral Tsikhis-jvari'li Sargis ve askerlerine çağrıda bulundu.

Sargis Tiflis'de Kral David'in huzuruna çıktığında Kral, Sargis'in Kağan ile birlikte kendisine komplo kurduklarını düşündü; art niyetli insanların tahriklerine inanarak ve Sargis'in şimdiye kadar yaptığı iyi şeyleri unutarak onu Saray'a çağırtdtı ve zindana kapattı. Sargis'e eşlik eden Aznavurlar bunu öğrenince Kağan'a kaçarak Abatay Noyan'a Sargis'in Kral tarafından ele geçirildiğini ve bunu Kağan Abaka'ya söyleyerek Sargis'i serbest bırakmasını sağlamasını söylediler. Kağan Abatay Noyan'ın ricasını değerlendirdi ve ona bir elçi verdi. Elçi Tiflis'e gelerek Sargis'i aldı ve onu Noyan Abatay'a getirdi.

Bu süreçte Kral Siba'ya gitmedi çünkü bütün erdemler bahşedilmiş olan ilk oğlu Giorgi'nin karnı çok ağrıyordu. Bu hastalık o kadar uzun sürdü ki onun öleceğini düşünmeye başladılar. Çünkü sessiz bir şekilde, hareketsiz, sadece kendini hayatta tutacak şekilde zor nefes alarak yatıyordu. Kral'ı ve bütün Gürcistan'ı üzüntü ve acizlik kaplamıştı. Dmanisi'yi anımsadı ve Kral Meryem Ana'nın huzuruna çıkmak üzere yola koyuldu.

Yolda kendisini takip eden ve kendisini görünce ağlayarak dua eden birçok yalın ayak insan gördü. Meryem Ana dualarına cevap verdi ve Giorgi gözlerini açarak hiç hasta olmamış gibi ayağa kalktı. Kral ve bütün Gürcistan halkı olanlar karşısında şaşırdılar ve Tanrı'ya şükrettiler. Kral Siba'ya gitti, orada kaldığı süre ve geri dönüşü boyunca aynı karın ağrısını çekti ama doktorlar onu iyileştiremedi. At arabası ile yolculuk yaptı ve bir keşişe getirildi. Keşiş insan yapımı olmayan bir haç yaklaştırdı fakat üzerinde bir bez var gibi görünüyordu. Keşiş haçın daha fazla yaklaştırılmasını söyledi ve Kral ağlayarak hacı öperek dua etti. Bu sayede ölüm döşegindeki Kral şifa buldu ve Tiflis'e giderek dinlendi. Mtavariler ve eristaviler iyileşip dinlenmeye gelen Kral'ın Kağan konusunda stres yapmamasını sağlamaya çalıştılar.

Fakat David'in ilerleyen yıllarda Tanrı'nın gözü önünde adaletsiz davranışlar sergilediği söyleniyordu ki bilge Solomon'un yazıtlarında da bu adaletsizliklerden bahsediliyordu. Moğolların baskınlarından kurtulan David kendisine bırakılmış olan kar getiren köyleri muaf tutarak, Episkopos Makamı'na ve kutsal Krallar tarafından inşa edilen manastırlara saldırmaya başladı. Solomon'un da bahsettiği gibi düşmanlar yaşını başına alan Kral'ın karşı koyamadığı düşüncelerle onu etkilediler.

Tanrı'nın dış görünüşe değil de ruhsal güzelliğe önem vermesinin nedeni de budur. Biz Âdem'in soyundan gelenler olarak deliliği mesken tutuyoruz ve kalplerimiz kötülük karşısında ısrarla eğiliyor. Yazarın da dediği gibi: "Bizler gerçekleri dinlemeyi istemiyoruz fakat hayatlarımızı hiçe sayarak kendimizi gösterişe adıyoruz." Bilge Ecclesiastes'in de dediği gibi: "Gösteriş, her şey bundan ibaret ve bu güneşin altında yaptığımız her şeyin sebebi gösteriştir."

Hikâyemize geri dönelim. Siba'dan ayrılma vakti geldiğinde Kral yola çıktı. Orada kaldığı süre boyunca oğlu Giorgi hastalandı ve iç kanamadan dolayı öldü. Bu ölüm yaşlısından gencine krallıktaki herkesi tarif edilemez bir üzüntüye boğdu. Kral'ın dönüş vakti çoktan geldiği için genç Giorgi'nin cesedi Kral'ı beklemek üzere Sioni Kilisesi'ne konuldu.

Biraz zaman geçtikten sonra Kral Tiflis'e döndü. Birkaç kişi dışında hiç kimse onu karşılamaya gelmediği için kötü bir şey olduğunu sezmişçesine askerlerinin ve vezirlerinin kendisini ağlayarak karşıladığı sarayına koştu; oğlu Giorgi'nin ölüm haberini verdikleri an yere yığıldı ve oracıkta bayıldı. Onu odasına taşıdılar ve zar zor ayıltılar. Eğer ruh bedenden ayrılırsa bilinç de o an gider fakat bilinç kapanırsa ruh bedenden çıkmaz denilirdi.

Oğlunu kaybettikten sonra onu saran acı, soylu, on sekizinde, yakışıklı ve askeri deha oluşunu düşündükçe artıyordu. Hüznünün derinliği içinde ölmek istedi. Cansız bedeni önünde yatan hayatının en güzel döneminde ölen oğlu Giorgi'nin yasını tutuyorlardı. Gözyaşları içinde Giorgi'yi Mtskheta'ya götürerek oraya gömdüler ve üzüntüyle geri döndüler. Oğluna olan sevgisi acısını artırdı ve o günden sonra neşe hayatından tamamen çıktı. Birçok hastalığa yakalandı ve çoğu zaman halsizdi bu yüzden Kağan Abaka'ya da hizmet edemedi.

Sahib Divan Hoca Şemseddin'in Avak'ın kızı olan eşi Khuashak'ın Ejib'i olarak görevlendirerek iyi niyet gösterilen ve Kağan Abaka tarafından saygı duyulan, güçlü bir güreşçi oluşu yüzünden Hülagü tarafından affedilen ilk Mankaberdi'li olan Sadun'un yükselişi başladı. Kral David de kendisine birçok toprak bıraktı.

Kağanlar arasında bir ihtilaf başladı; Kağan Abaka'nın Turan ve Büyük Anadolu ülkelerinin hükümdarı Cengiz Han'ın oğlu Çağatay'ın soyundan gelen Kağan Barak'ın küçük kardeşi Tekudar ile arası bozuldu.

Kağan Barak Turan'da yaşıyordu ve mevcut kanunlara göre ülkeden toplanan vergi için kardeşi Tekudar'ı gönderdi. Tekudar yirmi bin askerini getirdi. Abaka yaz kamplarını kurmaları için Ardahan Dağlarını kış için ise Nahçıvan'daki Aras Nehrinin kıyısını tahsis etti. Tekudar Abaka'nın krallığını kıskandı ve Ceyhun'un diğer tarafında bulunan kardeşi Kağan Barak'a: "Neden bu büyük krallığı ve ülkeyi Abaka'ya bırakıyoruz? Sen o taraftan ben de bu taraftan harekete geçsek beraber onu yenerek ülkeyi ele geçirebiliriz." dedi. Şöyle bir şey yapmaya karar verdi: üç tane tahta oku alarak kafalarını kesti sonra içine kardeşi için gizli notlar koyarak fildişi ile bağladı. Çünkü Moğolların her yerde adamları vardı, seyyahlar veya mesaj taşıyan kimseler bu gizli notları okuyabilirdi.

Tekudar'ın mesajını ileten adam Kağan Barak'ın huzuruna çıktığında güzelce Tekudar'ın mesajını ve planını aktardı. Buluşarak Kağan Abaka'yı devirmeye ve ülkesini işgal etmeye karar verdiler. Tekudar'ın harekete geçeceği zamanı ve Barak'ın ordusuyla Ceyhun'u geçeceği zamanı kararlaştırdılar. Fakat Tanrı'nın takdiri planlarını bozdu ve içtenliği ve doğruluğu yüzünden Abaka'yı korudu.

Oranın halkı ayları dolunaya göre hesap ettiği için yazıcı da Tekudar'ın yola çıkışının dolunay süresi kadar zaman aldığını yazarak bir hata yaptı. Ayrıca bu mesajı bir okun ucuna koydu. Ulak Nigal deresi (Nigaliskhevi)'ne vardı ve Tekudar'a oku verdi. Tekudar okun ucunu açtı ve kardeşi Barak'ın mektubunu okumaya başladı. Mektuptan buluşmalarının ne kadar yakın olduğunu ve kardeşinin aceleyle eşyalarını, hane halkını ve beş bin beş yüz asker topladığını öğrendi. Acele ile yola koyulan ve şeytani planlarının su yüzüne çıkmasından endişe eden Barak ancak bu kadar asker toplayabilmişti. Barak Şavşat ve Acara arasında bulunan Karçal (K'archkhali) ve Kars (K'ari)'daki Ghado Dağları'na doğru yola çıkmış ve Şavşat'daki Pich'uta'da bir kamp kurmuştu. Barak, Abhazya Kralı David'in karşısına arabuluculuk yapmak üzere çıkacağı için Sargis Cakeli'ye başarılı olduğu takdirde büyük bir mükâfat vaad ederek geçiş için izin talep etti. Konuşurlarken Sargis Tekudar'ı dikkatle dinledi.

Abaka askerlerini ve büyük Şehinşah'ın oğlu Mandat'urtukhutsesi Ivane'yi çağırdı ve Tekudar'ın üzerine gitmelerini emretti. Savaşlarda korkusuz ve ihtişamlı bir duruşu olan ve pek çok Noyanı da ordusuna katan Cormagon'un oğlu Şiramun'u orduya komutan olarak atadı. Tekudar Ardahan Dağların'a ulaştı ve orada kamp kurdu.

Ardından bir mucize meydana geldi, tüm insanlar bir annenin karnından dünyaya gelirken Tanrının bir kelamı olan, bir bakireden doğan, kendi elleriyle vaftiz olan, babamızın cennetsi sesini işiten, kutsal ruhu beyaz bir güvercin şeklinde gören ve Yahya'ya öğreten yüce İsa efendimiz doğdu. Bu çölün Ghado Dağlarında bir şöhreti var. Opiza, on iki çölden ilki. Tüm Peygamberlerin ve havarilerin de üzerinde olan o yüce zatın, Yahya'nın dili. Yüceler yücesi Tanrının zuhuriyetini taşıyan o dil asla sessizliğe gömülmedi ve her daim Herod'un zulmüne karşı çıktı. İşte burası daha sonra da gösterileceği üzere güzide bir kutsiyete ve değerli bir hazineye mazhar olan Yahya'nın ve Prens'in yaşadığı yerdir, burası.

Opiza bölgesinin büyüklüğünü ve dini açıdan önemini bilen Tekudar orayı ele geçirmek istedi ve yağmalama amacıyla bin atlı gönderdi. Atlılar Karçal'a bir dağ yolu üzerinden ilerledi. Ama yüce Tanrının başka planları vardı. Yüce Tanrı Opiza'daki eserleri parıldayan, mucizeleriyle yol gösteren ve Yahya'nın güvenini kazanan bunca kutsal azizi yüz üstü bırakamazdı. Tanrı ne azizlerin paganlar tarafından katledilmesine göz yumabilirdi ne de müjdeleyicisinin asla kısılmayan kelamını lekeletebilirdi. Tanrı işgalcilerin üzerine sis ve karanlık yollayarak azizleri savundu. İşgalciler Opiza ve Midznadzor arasındaki Aziz Giorgi Kilisesi'nin de üzerinde bulunduğu Dzegli Dağı'nın yamacındaki çöle yaklaştıkları sırada oldukları yere saplandılar. Tanrı Ghado Dağına şiddetli bir rüzgâr, sıcaklık, dolu ve korkunç bir yağmur yağışı gönderdi. Dünya açık bir deniz gibi sallanmaya başladı ve sular karaya hücum etti. Herkes bu tufanın izlerini görebilsin diye Shasvshuri Nehrine akan küçük bir nehir taşıtı ve Dzegli'nin tepesine kadar ulaştı. Sular Moğolları sildi süpürdü, askerlerden ve atlardan geriye sadece tek bir kişi kaldı.

Sağ kalan asker Tekudar'a dönerek neler olduğunu anlattı: “Orası tanrının evi, tanrının hizmetçilerinin de meskenidir, oraya giderken dikkatli olun.” Tekudar Arsiyan Dağının tepesinde ayakta durduğu sırada ona gelip söylediler: “Abaka'nın büyük ordusu geldi ve Ardahan Dağında kamp yaptı, yarın burada olacaklar.”

Bunu duyan Tekudar eşyalarını ve ev halkını alıp sadece bir yolun gittiği güçlü Kars Dağının arkasına sakladı. Kendisi ise askerlerini alıp Arsiyan'a doğru ilerledi. Şiramun da Kuel (K'ueli) dağına ulaşmıştı. Her iki taraf da Kuel'e geldiğinde savaşlarda cengâver olan Şiramun, askerlerinin önünde yürüdü. Tekudar'ın ordusundan Segzi, Jolak, Abishkha, Tolak-Demur da en önde yürüdü. Müthiş bir savaş cereyan etti, her iki taraftan da pek çok asker öldü. Savaş devam ettikçe Tekudar yenik düşmeye başladı ve ev sakinleriyle birlikte Jnalistavi'nin Ghado Dağı tarafına doğru geri çekildi. Şiramun onu takip etti ama dağların gücünden faydalanmayı uman Tekudar onun karşısına çıktı.

İki gün süren şiddetli bir çarpışma oldu. Telaş içerisindeki Tekudar geri çekildi ama ilginç bir şekilde adamlarından bazıları Acara'ya bazıları da geçiş yolunun olmadığı Nigal Vadisine doğru geri çekildi. O dağları gören adamlardan hiçbiri dağları nasıl aştıklarını anlayamadı. Zira dik yamaçlardan atların çıkması imkânsızdı. Yamaçlar sık bir ormanla kaplıydı ve Bruts'umel adı verilen deve dikenleri ve dikenli çalılar dağlık arazinin yüzeyini örtüyordu. Sarmaşıklarla kaplı olan Moğolların girdiği bu yerden güçlü bir hayvan bile sağ çıkamazdı. Ama bir şey daha vardı: Yamaçları kayalık, tepesinde ise bir ormanın büyüdüğü toprak arazinin olduğu bir dağı daha geçmişlerdi. Fakat Dağdan geçtikleri sırada bir çığ sonucunda tüm atlar ve süvariler kar altında kalarak kayboldu. O bölgeyi kazan Mach'ara yerlileri bugün bile hala altın ve gümüş eşyalar bulur.

Kalan askerler Acara ve Nigaliskhevi'ye geçti ve oradan da Guria'ya geçip Kutaisi'nin önünde Kral David'in karşısına çıktılar. Kral gelenleri büyük bir memnuniyetle karşıladı, sayısız domuz ve koyunun yanında beş yüz ineğin pişirildiği büyük bir ziyafet verdi. Gelen askerlerin ayrılacağı gün onlara altı yüz at, bin beş yüz sığır ve iki bin koyun ile domuz verdi. Tekudar kendisine verilen bu hediyeleri askerleri arasında paylaştırdı. Kralın bu cömertliği Tekudar'ı ve askerlerini şaşırttı, ikram edilen şarabın da sonu gelmiyordu, kendi arabalarını şaraplarla doldurdular.

Misafirlerini cömertçe karşılayan Kral David her bir adımını akıllıca atardı ve isminin bir saygınlığı vardı. Kral David bir hizmetkâr gibi Tekudar'a katıldı. Ayrıca Kraliçe, İstanbul Kralının kızı ve Palaeologus'da Tekudar'ın karısını memnun etmeye gayret etti ve birbirlerine yakınlaşarak güvenlerini kazandılar.

Kral David sık sık Tekudar'ın karşısına çıkarak gerekli tüm ihtiyaçları gözlemliyordu, aralarında böyle bir ilişki vardı. Şiramun Kağan Abaka'ya muzaffer olarak döndü. Fakat Horosan'dan bir muhafız asker geldi ve onlara: "Büyük Turan'ın Ulusu'nun ve Büyük Kağan Barak'ın Ceyhun'u muazzam bir orduyla geçtiği" haberini verdi. Barak Tekudar'ın geri çekildiğini öğrenip harekete geçmişti. Abaka bu durumdan etkilenip tüm tebaasını ve Gürcüleri çağırdı. Kral David her ne kadar oğlunun ölümü nedeniyle güçten düşmüş olsa da Horosan'a gitmek üzere tüm ordusuyla harekete geçti ve Eri'ye, ardından da Amosi düzlüklerine ulaştı. Orada birbirlerine yaklaştılar.

Kendi ordularını Barak'ın saldırılarından korumak için Kralı ve askerlerini ön tarafa koydular. Bir yandan da ulus ve Barak'ın ordusuna dair bilgi toplamaya çalıştılar. Abaka dört veya beş mil kadar öteye haberciler yolladı. Onları Barak'ın ordusuna dair bilgi toplamak ve bir saldırı durumunda geri çekilmek üzere görevlendirdi. Düşman birliklerinin etrafı sarılmaya başlandı. Ordunun en ön saflarında bulunan bu birliklere kendi dillerinde "q'arauls" deniliyordu.

Böylece Kral, Moğollar ve q'araul'lar yola çıktı, iki günlük yolculuğun ardından alacakaranlıkta kamp yaptılar. Gündoğumunda Amosi düzlüklerinden bir bulut gibi yükselen bir toz kümesi gördüler. Barak'ın ordusuyla geldiğini düşündüler. Kral ve Şiktur atlarına bindiler ama Abaka'nın emrine uygun olarak Şiktur geri çekilmek istedi ve Krala şöyle dedi: "Bizler q'araul'larız ve sayımız çok az; düşmanı bulduk, izin verin Kağan'ımıza geri dönüp geldiklerini haber verelim." Kral cevap verdi: "Biz Gürcüler sonunda ölüm bile olsa savaştan düşmana sırtımızı dönmeye alışık değiliz." Bunu duyan Moğollar şaşkınlık duydular ve öfke içerisinde karşı çıktılar: "Sen ne dediğini bilmiyorsun! Abaka'nın emri olmadan büyük Kağan ile çarpışmaya hakkın yok. Siz Gürcüler umursamaz ve cahilsiniz." Moğollar Kralı ikna etmeye çalıştı ve Gürcüleri Abaka'nın gazabıyla tehdit etti fakat bir türlü geri dönmeye ikna edemediler. Sonunda Kağan'a bir adam göndererek şu haberi vermesini söylediler: *"Barak büyük bir ordu ile geliyor, Amosi düzlüklerinden toz bulutlarını görüyoruz, yerler tozdan görünmez hale geliyor. Talimatınıza uygun olarak geri dönüp huzurunuzda çıkmak istiyoruz, fakat Gürcüler ile uzlaşmak zor, bizimle birlikte gelmiyorlar. Düşmandan kaçmanın geleneklerine aykırı olduğunu söylüyorlar. Eğer siz Yüce Kağanımız, bizzat gelip emir vermezseniz hepimiz burada yok olup gideceğiz."*

Mesajcı asker gelince Abaka, Barak'ın ordusunun haberini aldı ve q'araullar'ın inatçılığı karşısında hayretler içerisinde kaldı. Hemen atına atladı ve ordusuyla birlikte savaşa hazır halde bekleyen Gürcülerin yanına tam zamanında ulaştı. Abaka Krala seslendi: "Sizin ne kadar cesur savaşçılar olduğunuzu biliyorum. Fakat siz Gürcüler itaatsiz ve öfkelisiniz. Benim komutanlarımdan biri böyle davransaydı onu anında öldürürdüm. Ama sizi suçlamıyorum; çünkü bizim kurallarımızdan haberiniz yoktu. Şimdi askerlerinizle birlikte en ön safa gidin.

Kral atından indi önünde eğilerek şöyle dedi: "Ey yüce Kağan, düşmanı gördükten sonra sırtını dönmek Gürcülerin alışık olduğu bir şey değildir. Şimdi izin verin Kağan hazretleri bizim canımızı nasıl feda ettiğimizi görsün." Kral en ön safa geçti, büyük ve korkusuz komutan Abatay ordunun sol kanadında yer aldı; onun solunda da Şiramun ve büyük Buka ve Şiktur duruyordu. Toghan-Buka, Jinilis, Argun ve Ias-Buka sağ kanatta yer aldılar ve diğer komutanlar da her iki kanata dağıldılar. Barak da ordusunu benzer bir düzende savaşa hazırladı.

Ardından Alinak adında yüz askerden oluşan bir grubun lideri ortaya çıktı. Her ne kadar soylu bir aileye Mensup olmasa da güçlü bir vücudu ve korkusuz bir duruşu, güzel bir görünüşü vardı. Gelen bu kişi Abatay'dan ileri birlik olarak uygun gördüğü bir anda askerleriyle birlikte savaşa katılmasına izin vermesini istedi. Abatay bu isteği kabul etti. Her iki ordu birbirine yaklaştı ve çetin bir savaş başladı. Alinak düşman saflarını yardı ve kendi askerleriyle birlikte tekrar toplanıp geri dönerek "Alla Alla!" nidalarıyla düşman saflarını bir kez daha yardı.

"Alla, Alla!" nidalarıyla ardından bir kez daha ve bir kez daha hücum etti. Kağan'ın gözleri önünde Gürcüler cengâverce çarpıştı, Kralın ve askerlerinin en ön safta nasıl çarpıştığına ve düşmanları kaçmaya zorladığına herkes şahit oldu. Abatay iyi silahlı bir süvari ile tıpkı bir kartalın bir güvercini pençeleriyle kavraması gibi yere serip ölümüne boğuştu. Şiramun da karşısına çıkan kim olursa olsun cesurca vuruştu. Barak, Abaka'nın komutanlarından Şiktur, Toghan-Buka, Jinili ve Argun'un sağ tarafında bulunuyordu. Barak onları ertesi güne kadar kovaladı. Abaka da ordunun geniş bir arazide yer alması nedeniyle yaşananlardan habersiz onları iki gün boyunca takip etti. Barak ordusunun yenildiğini öğrendi ve geldiği yere doğru yöneldi ve bir kez daha Barak ile Abatay'ın orduları karşı karşıya geldi.

Bir aslan gibi göğsü, geniş omuzları olan güçlü ve cesur Abatay, Barak'ı gördüğü gibi mızrağını kaldırdı tüm hışımıyla üzerine doğru atını sürdü. Askerleri de onu takip etti ve ele geçirdikleri pek çok düşmanı kılıçtan geçirdi. Abatay muzaffer olarak Horde'ye geri döndü. Kağan Abaka Horosan'da Barak ile savaş halindeyken Tekudar Segzi-Badur, Abishkha, Tolak-Demur ve Jolak isimli dört komutanını askerleri ve eşyalarıyla birlikte gönderdi. Bu komutanlar Likhi olarak adlandırılan Kafkas Dağlarının bir uzantısında mevzilendiler.

Ardından Ghado adı verilen dağların bulunduğu Batıya doğru ilerlediler ve Demoti geçitinde Javakheti'den Faravan'a kadar akın yapan Moğollar Lomisvati denilen yerde kamp yaptı. Ardından orada bulunan Moğollar Ek'eriskhevi'ye geçtiler ve Kura'nın etrafından ve Ats'q'uri'nin yukarisından Javakheti'ye girdiler. Moğollar yolda Torili K'akha'nın inek sürüsü ile karşılaştı. Moğollar sürüleri yanlarına alıp Lomistavi'ye gittiler. Bunu öğrenen K'urumchi-Badur K'akhi'yi yanına çağırıp Moğolların peşinden gitmesini emretti. Fakat Tekudar'ın adamları Kura'yı geçmişti ve çoktan Gurk'li Nehrinin kenarına yerleşmişti. Moğolların peşinden gidenler Kura'nın kıyılarına geldiler. Moğolların ve Gürcülerin sayısını çok fazla bulunca geri çekildiler. Tolak-Demur Kura'yı gizlice otuz adamla birlikte geçti, diğerleri kıyının karşı tarafında kaldı. Ardından Tolak-Demur geçitten ayrılp yamaçtan aşağı indi, bayrağını çekti ve haykırarak hücumla geçti. K'urumchi-Badur önündeki ve arkasındaki askerleri gördü ve sayılarının çok fazla olduğunu düşündü; korkuya kapıldı ve kaçtı, pek çok adamını kaybetti. Kokht'ianlıların her biri orada hayatını kaybetti. Atı öldürülen Samdzivari yüzerek nehrin karşısındaki Ats'q'uri'ye geçti. Moğolların lideri K'urumchi-Badur öldürüldü ve askerleri dağıldı. Kaçacak yol bulamayan askerler K'virik'ets'minda olarak adlandırılan Rugeti, dağların yamaçlarına kaçtı. Kazananlar Kağan'ın kardeşi Tekudar'a muzaffer olarak döndü. Tekudar coşkuya kapılıp Kartli'yi işgal etti ve yağmalamaya başladı.

Kağan Abaka Rusudan'ın oğlu Kral David'e Tekudar'ı desteklememesi ve hediyeler takdim ederek ülkesine geri göndermesi için yalvardı. Tekudar'ın Abaka'ya karşı ihanetinden şüphelenen ve bunu Tekudar'ın tebaasından işiten Kral David Tekudar yerine Abaka'yı dinledi ve yolları süvarilere kapadı. Tekudar'ın bundan haberi yoktu. Abaka Kral David'in Tekudar'a yardım etmeyeceğini fark etti.

Abaka komutanı Şiramun ve diğer komutanlarını çok sayıda askerle birlikte gönderdi. Askerler Trialeti'ye geldiler ve Kral David ile ordusunu çağdırdılar. Kral o sıralarda hasta olduğu için kendi yerine bütün mtavarilerini Şiramun'a gönderdi. Şiramun'un Kartli'ye gelişini öğrenen Tekudar askerlerini geri çekti ve yapılan savaş neticesinde her iki tarafda büyük kayıplar verdi, ama gece çöktüğünde savaş sona erdi. Gün doğumunda her iki taraf yine göğüs göğüse bir savaş için hazırlandı. Savaş tüm şiddetiyle devam ederken Kral ve askerleri en önde çarpışıyordu.

Tekudar'ın askerleri kaçmaya çalıştı ama dağılan askerler katledildi. Tekudar ve savunmasız bir çocuk olan oğlu kaçtı. Tekudar oğluyla birlikte Şiramun'a geldi ve Kağan Abaka ile bir görüşme ayarlaması için yalvardı. Şiramun Tekudar'ı dinledi fakat tüm eşrafını esir aldı ve mallarına, sürülerine el koydu. Tekudar'ı ve oğlunu Abaka'nın huzuruna çıkardı. Abaka onlara zarar vermedi, zira merhametli ve hoşgörülü biriydi. Tekudar'ı yanına on iki adam, bolca erzak, şahin, doğan ve leopar vererek Irak topraklarına gönderdi ve kendi topraklarına geri dönmesini engellemek için askerler görevlendirdi. Tekudar ölümüne kadar hayatına sakin bir şekilde devam etti. Abaka, Kral'a bolca hediye takdim etti. Kartli ve At'eni'deki pek çok köyü verdi.

Kağan, yanına Kral David'i de alarak Siba'ya gitmek üzere yola çıktı. Orada kışı birlikte geçirdiler ve yaz gelince geri döndüler. Dönüş yolunda Kral midesinden rahatsızlandı ve hiç bir doktor bir çare bulamayınca Kral Mart'q'opi dini sembolüne dua etti. Midesindeki rahatsızlık yüzünden bir ölü gibi hiç konuşmadan yatan Kral tanrının siluetini karşısında görüp ayağa kalktı. Ama bu sefer rahatlama yerine zayıflayan adanmışlığı nedeniyle gördüğü her yeri yağmalamaya ve yok etmeye başladı. Tanrı merhamet elini geri çekti ve Kral'ın ilk oğlu, onurlu bir genç adam olan Giorgi hayatını kaybetti. Oğlunun acısıyla yas tuttu. Fakat bir oğlu daha vardı, daha sonradan Kral olan Demetre adında korkusuz ve saygın bir yiğitti. David'in hayatı son bulunca, Mtskheta'daki kraliyet mezarlığında defnedildi. Fakat söylenene göre karısı Ersukan tarafından zehirlenmiş olması muhtemeldi. Zira baş ağrısı çeken Kral'a Midos ve Ant'ip'at'ros tarafından şüpheli bir ilaç verilmişti ve söylentilere göre Ersukan saygısızlığından ötürü öldürttüğü Basil'in intikamını almak için Kral'ı öldürmüştü. Basil Kral'ın yatağında Ersukan'la birlikte olarak zina yapmıştı ve bu suçun cezası olarak Basil ölüme mahkûm edilmişti.

Neticede Kral David öldü ve tüm Gürcüler yasa boğuldu. Saygın Kralın arkasından ağıtlar yakıldı, kiliselere ve mabetlere Kral'ın adına hediyeler bırakıldı ve dualarda Kralın adı anıldı. Mtavariler de çok üzüldü, zira Kral Demetre tahta geçemeyecek kadar küçük bir çocuktu. Bu nedenle pek çok kişi, Kral David eristavileri yola getiremediği için Kağan'a hizmet etti.

Rach'a Eristavisi, Kakhaber ve Ghalghur, ikisi arasında Rusudan'ın oğlu Kral David'den ayrılıp Kağan Abaka'nın kampına geçmeleri için aracı oldu. Javakheti Dağlarında olan Alinak'ın niyetlerini öğrenmelerine izin verdiler, o da Kağan'ı haberdar etti. Kağan Alinak'a pek çok hediye verdi. Kralların kitabında Baghushi ve akrabalarıyla ilgili olan bölümde yazdığı üzere hamurunda kötülük olan Ghalghur ve K'akhaber'in oğlu K'akhaber, yola çıktı.

Vardıklarında Kağan onları karşıladı ve Şiramun Noyan'ı çağırarak şöyle dedi: *"Kral David bir asi fakat bu yeterli değil; bize isyan eden herkese yardım ediyor; örneğin Tekudar'a yardım etti ve şimdi de Ghalghur'a ediyor. Ona Tekudar nedeniyle pek çok hediye takdim ettim, sadakat sözü aldım ama o Ghalghur'u himaye etti. Ben de ondan intikam almak istiyorum."* Bu sözleri işiten K'akhaber bir adım öne çıktı ve şöyle dedi: *"Eğer Kağan hazretleri Kral David'den intikam almak istiyorsa ben de tam olarak bunun için buradayım. Onun topraklarını nasıl işgal edip askerlerimi üzerine süreceğimi biliyorum. Krala karşı üstünlük benim elimde. Ghalghur yolları ve onların ülkesinin askeri gücünü biliyor."*

Kağan Abaka, Noyan Şiramun, Alinak, Taicho ve Abchi'ye Kral David'e karşı yürümelerini emretti. Üç bevrıs büyüklüğünde bir ordu toplayıp önce Trialeti'yi geçtiler. Sonra Likhi dağlarını aştılar ve Kutaisi'yi bastılar. Kral bu esnada banyo yapıyordu ve üzerinde bir gömlekle atına atlayıp canını zor kurtarabildi. Moğollar kiliseleri yağmaladı, pek çok Hristiyan katledildi ve esir alındı. Esirler Kralın huzuruna getirildi. Fakat tanrı tarafından korunan Kral hızlı bir şekilde geri çekilmek zorunda olduğu için savaşamadı ve kaçtı. Üçüncü yılda Şiramun ve Alinak tekrar Abaka'nın emrine itaat ederek K'akhaber'i ziyaret eden ve Moğollardan haberi olmayan Kral'ı yakalamak amacıyla yola çıktı. Kralın onları atlatmasına karşın askerler tekrar işgale kalkıştı ve topraklarını yağmaladı.

Fakat Moğollar Kral'ın savaşa hazırlandığını öğrendikleri gibi yanlarına alabildikleri yağma eşyaları ve esirlerle birlikte kaçtı. O esnada Sadun tüm diğer mtavari'lerin arasında yükseldi, zira Kağan Abaka'nın gözüne girmişti. Kağan Abaka, Gürcü meseleleri ve Atabeg Avak'ın kızı hakkında endişe duymaya başladı, Khuashak ona Ejib rütbesi bile vermişken, Sadun'a bunları sordu.

Gürcü Prensler ve soylular toplandılar ve Kral'ın oğlu Demetre'yi Horde'ye getirdiler. Hep birlikte Şehinşah'ın oğlu Mandat'urtukhutsesi Ivane'ye geldiler. O da onlarla Horde'ye gitti. Horde'de onu Kağan'ın huzuruna çıkarttılar ve böylece Demetre'yi ona teslim edebilecekti. Demetre yakışıklı ve genç bir oğlandı. Kağan Demetre'yi görünce ona şefkat duydu ve Sargis Cakeli'nin eyaletleri dışında krallığını verdi ve Kral tarafından Atabeg rütbesi bahşedilen Sadun'dan Demetre'ye eşlik etmesini istedi. Demetre Tiflis'e geldi ve babasının tahtına oturdu. Katolik papazlar ve piskoposlar Gürcistan'ın tüm mtavarileri için Hereti, K'akheti, Javakheti ve Tao'ya kadar her yeri bolluk için kutsadı. Tüm halk bu kutlamaya katıldı. Herkes Tanrıya şükretti ve fakirlere, yetimlere hediyeler vererek Demetre'nin hükümdarlığının Gürcistan'a başarı getirmesini temenni etti.

Ardından Kağan Abaka Mısır Sultan'ı Baybars (Punduk'adar) ile bir savaş başlattı ve Mısır Sultanının üzerine içerisinde Gürcü askerlerin de bulunduğu büyük bir ordu gönderdi. Orduya Saldus ailesinden Badur Todan'ı görevlendirdi ve onu Anadolu'dan Şam'a giden yola gönderdi. Anadolu hükümdarı Pervane (Parvan)'yi büyük Sultan Selçuklu Hükümdarı Gıyaseddin'in vefatından haberdar etti. Gıyaseddin öldükten sonra sağ kolu Pervane sultanlığı ele geçirdi ve Rusudan'ın kızı olan Gıyaseddin'in karısı Gürcü Hatun ile evlendi. Böylece Pervane tüm Pontus, Asya ve Kapadokya bölgelerine hâkim oldu. Kağan ondan askeri yardım istedi.

Abaka'nın askerleri yola çıktı, Pervane'nin huzuruna geldi ve Evkhait'de kamp kurdu. Sultan Baybars yaklaşmakta olan Moğolları öğrendiği gibi Mısır ordusuyla şafak vakti karşılarına çıktı ve Gürcülerin Moğolları hayretler içerisinde bırakan cengâverliklerini gösterme imkânı bulduğu bir savaş meydana geldi. Daha sonra Morghul adında bir Moğol atını tek başına Arapların üzerine sürdü ve hatlarını yardı, sonrasında ise bir yaya asker atının sağ arka ayağını kesti.

Tam o sırada muhteşem bir şey oldu. Abaka'nın ordusu kaçmaya başladı ve Todan öldürüldü. Ardından Morghul tek ayağı kesik atla üç gün üç gece ilerledi. Ardından at öldü. Ordusunun ve Gürcülerin hezimete uğraması Abaka'da büyük bir hayal kırıklığı yarattı. Halk arasında Anadolu Sultanı Pervane'nin, Baybars'a kendisinin tavsiyesi ile saldırdığına dair söylentiler yayıldı. Pervane'yi yakaladılar ve her ne kadar Abaka öldürülmesini istemese de Noyanlar Pervane'yi öldürdü ve tüm malına el koydu.

Daha sonra Anadolu'ya Kağan'ın soyundan gelen iyi huylu ve yüce bir Noyan olan Erinji adında birini gönderdiler. Erinji'ye Anadolu'nun yönetimi verildi. Erinji, Ats'q'uri'yi eşinin ailesi tarafından Pervane'ye ait olan Samstskhe bölgesindeki görevinden azletti ve o bölgeyi Sargis Cakeli ve oğlu Beka'ya verdi.

Bu sırada Kral Demetre büyümüş ve halkı için güzel şeyler yapmayı düşünmekteydi. Zira Kraliyet ailesinde son derece iyi bir vücuda, güzel görünüşe, saçlara, sakala, gözlere, zarif duruşa, askeri bilgiye sahip olan, ata binmesini ve ok kullanmasını iyi bilen cömert ve alçakgönüllü Kral Demetre gibi başka kimse yoktu. Demetre kendi yönetiminde bir prensip belirledi ve her gece sokaklara çıkıp şehirdeki dilencileri ve kimsesiz yetimleri bulup onlara kendi elleriyle yardım etmeye başladı. Herkes Krallarının ne kadar cömert olduğunu düşünüyor ve dilenciler geceleri Kralla karşılaşma ümidiyle sokaklarda dolaşıyordu. Bunun yanında Kral oruç tutardı ve geceleri dizlerinin üzerine çöküp tanrıya dua ederdi. Her haliyle tanrının lütfuna mazhar olmuş biriydi fakat yine de Sadun'un boyunduruğu altındaydı, zira Kağan, Sadun'a daha yüksek bir statü vermişti. Sadun Demetre için Telavi, Belakani ve diğer pek çok yeri yönetiyordu. Moğollar, yüce Noyanlar ya da onların yöneticileri bir sorun çıkarmadığı için Sadun Gürcü mevzularıyla ilgilenmekte oldukça iyiydi. Böylece Gürcistan yeniden hayat buldu. Kral Siba'yı ziyaret etti ve yağmalanan toprakları tekrar canlandırdı. Ayrıca Tanrının Met'ekhi anasını orada tutmak için Isani Sarayında bir manastır inşa etti. Ayrıca manastıra köyler ve üzüm bahçeleri bağışladı ve rahiplerin tüm ihtiyaçları ile ilgilendi.

Kral Horde'ye gitmek üzere oradan ayrıldı ve orada kaldığı süre boyunca Sadun'a yaptığı şeyler hakkında pek çok şey sordu. Sadun Kral'a şu teklifi yaptı: "Dmanisi'yi bana verirsen Kağan'a bunun için para öderim." Kral her ne kadar istemese de bu teklifi kabul etti. Ona Dmanisi'yi ve çevresini verdi. Böylece Sadun'a daha fazla yetki verdi.

Fakat Sadun manastırlar ve fakirler için iyi şeyler yaptı; hayattayken K'alani ve Mali'yi, Gareji'nin On iki çölüne bağışladı ve Gareji topraklarını özgür bıraktı. Kral Demetre'ye hizmet etti. Sadun büyük bir ordu, altın ve gümüşten oluşan bir hazine ve sayısız hayvan sürüleri edinerek büyük bir zenginliğe ulaştı. Sadun uzlaşılabilir ve bilgin kabul edilen biriydi. Kağan Abaka ve büyük Sahib-Divan Hoca Şemseddin onun tavsiyelerine değer verirdi.

Atabeg Avak'ın mülkleri ve kızı da ona aitti ve Khuashak da Sahib-Divan Hoca Şemseddin ile evliydi. Sahib-Divan'a Kağan Hülagü tarafından değer verilmekteydi, Sadun da ona değer vermekteydi. Kağan'ın tüm ülkesi onun kontrolü altındaydı ve herkes onun emirlerine itaat ediyordu. Sadun pek çok toprak satın aldı ve Krallar ona Kars'ı verdiler. Sadun Kars'a yerleşti ve etrafındaki toprakları da Ahıskalılardan aldı. Ahıska hükümdarının kızını da kendine eş olarak aldı. Kağan onu Gürcü ordularının sorumlusu olarak atadı ve Gürcü, Ermeni, Er-K'akh saray mensupları Kral'ın etrafında toplandı.

Bu esnada Samtskhe'ye hükmeden Samtskhe'li Sp'asalar ve Mech'urch'letukhutsesi Sargis Cakeli ve onun oğlu Beka yetişti. Sargis'in yaptığı işlerden yukarıda bahsettik; şimdi oğlu Beka'dan bahsedelim. Beka, normal görümlü, kahverengi gözlü, siyah saçlı, geniş omuzlu ve yüksek göğüslü güçlü ve cesur bir savaşçı, yetenekli bir at binici, iyi bir okçu, dikkatli adım atan, kiliseler ve manastırlar inşa eden ve dindar insanlara saygılı olan biriydi. Beka aynı zamanda kendisini tanrıya adanmış biriydi, asla bir ayini, komünyonu veya duayı kaçırmazdı. Tanrı da ona lütufta bulunarak kendisini duaya, oruç tutmaya, fakirlere yardım etmeye, manastırlara ve dini simgelere saygı duymaya, yetimlere ve düşkünlere el uzatmaya adanmış bir eş nasip etti.

Beka Taşiskari'den Karnukalaki'ye ülkenin kontrolünü ele aldı. Samtskhe, Acara, Şavşat, Artvin ve Tao'nun büyük bir kısmı, Valarşavan, Nigaliskhevi, Ardanuç (Art'anuji), On iki çöl, Göle, K'arnipor, Ardahan ve Javakheti'deki pek çok köy dâhildi. Beka böylece Kağan Abaka'ya hizmet ederek ve Kral Demetre'ye itaat ederek büyüdü. Kral Demetre Tanrıya ve insanlara olan sevgisi ile birlikte başarılı oldu ve Kağan'ın gözünde değeri giderek arttı. Beka küçük bir çocukken bir adamı Pont'a, Büyük Konstantin'in soyundan gelen Kral Commenus'a göndermeye karar verdi.

O adam Trabzon’lu Kral Commenus’un kızını büyük bir ihtişam ve hediyeler eşliğinde Krala getirdi. Bir krala yaraşır şekilde düğün kutlaması yapıldı. Kısa bir süre sonra Kraliçe bir erkek çocuk dünyaya getirdi. Daha sonradan Kartli’nin son Kralı olacak olan bu çocuğa David adı verildi. O esnada Kağan’a bağlı olan tebaanın sayımı ile ilgilenen Argun, tekrar Kağan’ın karşısına çıktı. Bu seferki görevi tüm toprakların listesini yapmak ve yağmalardan ne derece zarar gördüklerini tespit etmekte.

Argun, Hereti ve K’akheti dâhil toprakların büyük bir kısmının büyük bir yıkıma uğradığını gördü. K’ambechiani’nin vadileri de Kağan Berke geldiğinde Moğolların ilk yağması sırasında yağmalanmıştı. Ardından Argun Tiflis’te kaldığı esnada Kral’dan tek kız kardeşi olan Tamar’ı istedi ve şöyle dedi: “Muhterem babanız kızını bana vereceğini taahhüt etmişti. Kız kardeşinizin benim oğlumla evlenmesi gerekiyor fakat babanız ne yazık ki çok uzun yaşamadı. Ben de şimdi sizden babanızın sözünü yerine getirmenizi ve kız kardeşinizi oğluma vermenizi istiyorum.” Bunu duyan Kral hüznüldü; içindeki duyguları bastırmaya çalıştı, zira Tanrı aşkıyla ibadet eden kız kardeşinin bir kâfirle evlenmesini kabul edemiyordu. Fakat babası söz verdiği için elinden de hiçbir şey gelmiyordu. Sonunda kız kardeşini Argun’un oğlu ile evlendirdi ve uygun bir biçimde düğün yapıldı. Argun Horde’ye geri döndü ve oğlunu Kral’ın yanında bıraktı. Kraliçe tekrar hamile kaldı ve bir oğlan çocuğu dünyaya getirdi. Çocuğa Vakht’ang adını koydular. Bir kez daha Likhi’nin ötesindeki topraklara barış geldi. Kral David hayatını uzlaşmacı, cömert, alçakgönüllü ve misafirperver bir Kral olarak sürdürdü ve huzur içerisinde yaşadı.

Onun gibi başka hiç kimse gelmedi. At’eni kırsalına hâkim olan Rach’a Eristavi’si K’akhaber, Kartli’de yaşadı. Krallarla olan ikili ilişkisinden dolayı hem Kağan hem de Kral Demetre tarafından sevilmezdi. Eyaletini yönetmede zor bir durumda kalan Rach’a Eristavi’si kendisine merhamet edip mülkünü vermesi için Kral’dan merhamet istedi. Merhametli ve anlayışlı Kral onu bağışladı ve onu geçmişteki suçlarından sorumlu tutmayacağına dair yemin ederek barış teklif etti ve mülkünü geri verdi. Böylece K’akhaber Rach’a’daki mülkünü geri kazandı. Fakat bir süre sonra tıpkı çamur arayan bir domuz ve zehir akıtan bir yılan gibi tekrar babasının ve atalarının izinden gitmeye ve çifte standartlar uygulamaya başladı.

K'akhaber verdiği tüm sözleri unutarak tekrar ihanete kalkıştı, Javakheti ve K'oli Dağlarında ikamet eden bin askerin şefi Alinak'a bir mektup göndererek Kral'a karşı eski zamanlarda olduğu gibi ortak bir saldırı teklifinde bulundu. Fakat Tanrının tıpkı David'e karşı Ahitophel ile yaptığı plan gibi tanrı yine planını yapmıştı ve Tanrının planı bu tuzağı ortaya çıkardı. Böylece K'akhaber hak ettiği sonu buldu. Kral önce onun gözlerini oydu, ardından birer birer ellerini ve ayaklarını kesti, oğullarını da Kraliçe büyük İmparator Palaiologos'un kızı olduğu için Konstantinopolis'e sürgün olarak gönderdi.

K'akhaber kısa bir süre acı içinde yaşadıktan sonra öldü. Böylece K'akhaber Baghvasht'in soyu ortadan kalktı, adını yaşatacak ve anacak kimse kalmadı. O sıralarda Kağan, kontrolden çıkan ve vergi vermeyi reddeden Gilan ülkesine savaş açmaya karar vermişti. Moğolları ve Gürcüleri Gilan'a gönderdi fakat Kralı onlarla birlikte göndermedi. Ordunun başına şiramun'u komutan olarak atadı ve askerler Gilan'ı işgal etti. Gilanlılar toplanarak kalelerinde tahkimat yaptı. Ülke taşlık dağlar ve ormanlarla korunuyordu ve bir tarafında dar bir yol diğer tarafında da deniz bulunuyordu. Askerler savaş pozisyonu aldı ve şiddetli bir savaş başladı. Gilanlılar düşmanlarının üzerine yağmur gibi ok yağdırdı. şiramun atından indi ve çömeldi, askerleri de onu takip edip atlarından indiler. Ok atışları dinince şiramun ayağa kalktı ve bir leopar gibi ileri atıldı ve Gilanlılar kaçmak zorunda kaldı. şiramun'un iki parmağı kesildi, fakat Moğollar ve Gürcüler arasında da kayıplar vardı. Bu ülkeyi ele geçirmenin imkânsız olduğu anlaşılınca Kağan Abaka'ya geri döndüler. Böylece ülke huzura ve barışa kavuştu. Tanrı kendisine ümitle dua eden insanlara merhamet etti ve onları bolca ekmek ve şarapla ödüllendirdi. Kral Demetre krallıktaki sorunlarla ilgilendi.

Sıkıntılar biraz azalınca insanlar tekrar zevk ve sefa içerisinde yaşamaya başladılar ve tanrının yolundan uzaklaştılar. Zira hem Kralın hem de Sadun'un zaten üç karısı vardı. Böylece soylular ellerini kiliselere ve manastırlara uzatmaya, köyleri ve mülkleri yağmalamaya ve özellikle de Meskhi Kilisesine saldırmaya başladı. Bu saldırılar her ne kadar Katolikos Nik'oloz ve Mats'q'uri'li Nik'oloz tarafından dile getirilse de kimsenin umurunda olmadı. Ardından şeytan bir kez daha yüzünü gösterdi; insanlar tekrar kanunlara sırtını döndü ve hırsızlığa başladı, kanun koruyucu kimse ortada kalmadı. Vaizler ve papazlar bile kendi hevesleri uğruna onurlarını ayaklar altına aldı. Yani diğer bir deyişle şeytan her yerdeydi.

Günahların bedelini ödeme günü geldi, zira Argun Sargis Cakeli'yi çağırarak için Samtkhe'ye gelmişti. Çünkü Sargis Cakeli zayıf düşmüş, yaşlılıktan hastalanmıştı. Argun, Somkheti, Tiflis ve Kartli'de sayıları on iki bini bulan askerleri ile birlikte etrafi gezdi ve askerlerin zorbalıklarından dolayı ülkede büyük bir huzursuzluk yarattı. Argun Samtskhe'ye geldi ve askerleri ile Ats'q'uri'de konakladı. Sargis, Argun'un geldiğini öğrendi ve oğlu Beka ile birlikte yanına gitti. Argun her ikisini birlikte görünce şaşırıldı. Sargis'i yanına alarak Beka'yı Samtskhe'de bıraktı, çünkü kutsal oruç için beşinci hafta gelmişti. Samtskhe'den ayrılıp Somkheti'ye vardılar.

Kutsal hafta geldi çattı ve büyük Çarşamba günü dünya imansız ruhların neden olduğu bir depremle sallandı. Perşembe günü yer tekrar sallandı, bu sefer biraz daha az şiddetliydi ama kimse merhametli Tanrı'nın neden öfkelenmiş olduğunu anlamadı. Cumartesi günü geldi ve öğleden sonra saat üçte herkesin mutlu beklentiler içerisinde karşıladığı Tanrı'nın yeniden doğuşu olayının kutlamalarına başlandı. Tanrı insanların günahlarından dolayı dünyaya öfke ile baktı ve yer temelinden sarsıldı. O kadar şiddetli bir sarsıntıydı ki bu manastırlar, kiliseler, kaleler, evler ve binalar yerle bir oldu; dağlar ve bayırlar çatırdadı ve kayalar tuz buz oldu. Yerde derin çatlaklar açıldı ve katranı andıran siyah bir sıvı etrafa yayılarak ağaçları devirdi ve Ats'q'uri Kilisesine kadar sarsılan yeri kapladı. Ats'q'uri'nin kutsal anası kilisenin ortasında durduğu için kubbesi bir kalkan gibi onu korudu. Mtskheta Kilisesi de içindeki pek çok insanla birlikte yerle bir oldu; etrafta hiçbir kilise, mabet veya kale kalmadı ve her yerde acıdan inleyen insanların sesleri yankılanıyordu.

Argun, Kağan ile birlikte yaşadı, fakat daha sonradan ölümüne neden olacak bir hastalığı vardı. Bunu öğrendiğinde oğlu, eşini Tiflis'te bırakarak kraliyet mahkemesine geldi. Kralın kız kardeşi Tamar dağlara kaçtı. Zira kocası dinsiz ve imansız olduğu için ondan nefret ediyordu. Ardından Sadun Kral'ın kız kardeşinin Argun'un oğlunu kocası olarak istemediğini öğrenince Kağan Abaka ile onun için pazarlık yaptı. Kağan nihayetinde onu sattı. Kral kız kardeşini Sadun'a verdi. Sadun uygunsuz davranışlar sergiliyordu, zira bu onun üçüncü karısıydı. Bu sadece yaşlı olan Katolikos Nik'oloz'u öfkelenirdi. Fakat elinde gücü bulunduran Sadun'a karşı şiddetle kınamaktan başka elinden bir şey gelmiyordu.

O esnada her nasılsa Sargis ve oğlu Beka Moğollardan kaçtı. Sargis hastalığın etkisiyle yaşlanıyor ve bacakları güçsüzleşiyordu. Arukhan'ın oğlu Tual, Noyan Buka tarafından bölgeyi yağmalama görevi ile Samtskhe'ye gönderilmişti. Arukhan bizzat kendisinin komuta ettiği yirmi bin askerle geldi. Fakat Beka savaşmayarak Guria ve Acara arasındaki dağlara kaçtı. Meskhiler mağaralarda ve ormanlarda saklandı. Askerler hiçbir zarar vermeden Samtskhe'yi geçti. Orada yirmi gün geçirdikten sonra ülkede huzuru bozmadan ayrıldılar. Aradan yıllar geçtikçe Abaka Mısır'ı işgal etmeye ve vergiye bağlamaya karar verdi. Abaka, Baybars'ın yerini alan yeni Mısır Sultanı Nasır Melik'e savaş açmaları için bütün halkına ve Demetre ile beraber askerlerine çağrıda bulundu.

Abaka küçük kardeşini çağırdı ve onu komutan olarak görevlendirdi, ona tüm ordusunu teslim etti. Ona Mısır Sultan'ı Nasır Melik'e savaş ilan etmesini emretti. Mengü Timur Samtskhe Mtavari'si Beka'yı onunla birlikte gitmesini talep etmek için çağırdı fakat Beka şöyle yanıt verdi: *“Düşmanlarımın iftiraları yüzünden kardeşin Abaka bana kızgın ve Arukhan'ı göndererek ülkemi yağmaladı. Masumiyetim sayesinde bu beladan kurtuldum fakat yine de Kağan'dan korkuyorum. O yüzden Kağan'ın ülkemi ve mülkümü koruyacağına dair yemin ederek bana güvence vermelisin. O zaman ben de askerlerimle sana destek olurum.”*

Bunu duyan Mengü Timur yemin etti ve dürüstlüğünün sembolü olarak altın sudan içti ve Beka'ya parmağındaki mühür yüzüğünü takdim etti. Zira bu anlaşma yemininin bir işaretiydi. Elçi Beka'yı tüm bunlardan haberdar etti ve Beka çabucak tüm Meskhileri toplayarak Mengü Timur'a destek için harekete geçti. Mengü Timur Beka'ya büyük hürmet gösterdi ve onu Abaka'nın karşısına çıkardı. Abaka da ona hürmet ve saygı gösterdi.

Birlikte Mısır'a doğru yola çıktılar. Günlerce süren yolculuğun ardından Darbuzak isimli bir kasabaya ulaştılar. Kasaba sakinleri direndi ve bir savaş yaşandı. Bu savaşta Beka ve Meskhiler herkesten daha fazla savaştı. Moğollar ve Gürcüler kasabaya akın etti ve Meskhi'ler tüm güçleri ile ileri atıldı. Savaşın şiddeti azalınca Mengü Timur onun soylularını ve Aznavurlar'ı unutmuyarak Beka'yı kaftanlar ve mükemmel atlarla ödüllendirdi.

Mısır'a doğru yola koyuldular, Amasi ve Amo kasabalarına yaklaşılarak yakınlarında kamp kurdular. Sultan Nasır Melik yaklaşan Moğolları haber aldı ve tüm gücüyle üzerlerine yürüdü. Mengü Timur Sultan'ı ve ordusunu gördüğü gibi savaş için hazırlıkları başlattı. Kral Demetre savaş için genç olması nedeniyle pek bir hazırlık yapamadı. Mengü Timur'a onu ve askerlerini ön safa alması için rica etti. İsteği kabul edildi. Şiddetli ve çetin bir savaş yaşandı. Bu savaş o ana kadarki en büyük savaşlardan biriydi. Kral'ın ve ordusunun cengâverliğini bilen Sultan bizzat kendisi on iki bin seçkin süvarinin komutasını yürütüyordu ve askerlerini savaş şiddetlenirse düşmanı bastırıp Gürcüleri geri çektirmeye zorlamış düşüncesi ile iki cesur komutanın komutasına ayırdı. Savaş başladı ve her iki taraftan da çok sayıda asker öldü. Ardından Sungur el- Aşkar on iki bin seçkin atlıyla Kral'ın üzerine yürüdü.

O kadar şiddetli bir çarpışmaydı ki bu Kral'ın etrafındaki iki yüz askerden üç atlı ve Kral hariç hepsi öldü. Kral'ın atı Sungur el Aşkar'ın mızrağı ile vurularak düştü ve bunu gören Gürcüler daha büyük bir şiddetle düşmana saldırdı. Mısır ordusunun büyük bir kısmı yok oldu. Atı öldürülen Kral yaya olarak tüm gücüyle savaşmaya devam etti. Kral'ı atı olmadan savaşırken gören Şikdur'un oğlu Abaş ona kendi atını verdi. Gürcüler Krallarını tekrar atın üzerinde görünce rahatladı ve Sungur el Aşkar 'ı on iki bin askerle kovaladılar. Ama ondan önce Noyanlar ve Moğollar kaçtılar, Mengü Timur kendisi geri döndü. Yorgun düşen Gürcüler de geri çekildi. Tanrının bir hikmeti olarak Gürcülerin büyük bir kısmı ölürken Kral hayatta kaldı. Mengü Timur ve Kral, Abaka'nın karşısına çıktı.

Ava çıkan Abaka savaştan gelecek haberleri bekliyordu, yolda bir Moğol kaçağıyla karşılaştı. Moğol komutanlarının hikâyelerini destansı bir şekilde anlattı. Alinak' için şöyle dedi: "Gökteki bir şahin gibi saldırdı." Mengü Timur'u öfkeli bir koça, Şiramun'un oğlu Ebagan'ı ileri atılan bir kaplana, Ias-Buka'yı bir boğaya, Buka'yı bir bufaloya ve Tignayı'da bir dişi keçiye benzetti. Kendi dilinde şunu söyledi: "Tengri metu kaurkurba, bughar metu builghaji." Yani "Tanrı gibi fırtına estirdi, deve gibi öfkeden köpürdü." Gürcüler Kağan'ın huzuruna çıktığında Kağan, Kral'ı onurlandırdı ve yurduna gönderdi. Abaka Sultan Nasır Melik'den intikam almak için bir sefer başlatmaya karar verdi. Kardeşi Mengü Timur öldü ve bir süre sonra da Atabeg Sadun öldü. Mülkü Kral tarafından başkumandan rütbesine yükseltilen oğlu Kutluğ Buka'ya verildi.

Kısa bir süre sonra Abaka da öldü ve Abaka'nın hiçbir yönetim yeteneği olmayan kardeşi Ahmed Noyanların Kağan'ı oldu. Kral, Ahmed'in huzuruna çıkmak üzere ordusuyla birlikte yola çıktı. Ahmed Kral'ı kabul etti ve ona hürmet gösterdi. Ziyaret sırasında Kral, kızı Rusudan'ı yüce Buka'nın oğluyla evlendirdi. Bu evlilik nedeniyle öfkelenen Katolikos Nik'oloz Kral'a hiddetlendi ve cezalandırılması için tanrıya yemin etti. Zira Demetre'nin zamanında Kağan Ahmed büyük bir kötülük yaparak Anadolu'dan getirttiği kardeşi Kungurtay (Q'onghard)'ı öldürmüştü. Bir süre önce Sadun'dan kaçan Abulet'in iki oğlu da Kungurtay ile birlikte idam edilmişti.

İdamları gerçekleştiren Sadun'un oğlu Kutluğ Buka idi. O zamana kadar iyi kalpli, merhametli, adaletli, rahiplerle ve kiliselerle ilgilenen, dini işlerde olduğu kadar insani meselelerde de titiz, hak yola kendini adanmış biri olan Demetre günaha bulaştı ve kendi nefsinin arzularına ve şehvetine yenik düşerek üç eş aldı. Beka'nın kızını ve başka iki kadını aldı. Solomon gibi o da şehveti tarafından baştan çıkarılmış ve bir zamanlar erdemli bir insanken günahkâra dönüşmüştü. Katolikos Nik'oloz Kral'a nasihat etti, uyardı hatta kınadı fakat bir türlü bu kötü yoldan alıkoymadı. Bu nedenle Katolikos makamından istifa etti ve böylece Katolikos makamına düğününde Kral'ın sağdıcı olan İbrahim, yeni Katolikos olarak kutsandı. Yaşlı adam kendi mülküne çekildi ve orada ibadet ederek, oruç tutarak kendisini tanrıya adadı ve fakirler için dua etti.

O esnada rahip Basil kutsal dağdan geldi. Katolikos Euphemius'un amcası olan Basil, Tanrıya adanmış bir hayat yaşayan ve Tanrının bir lütfu olarak geleceğe dair tahminlerde bulunma yeteneği olan biriydi. Basil, Kral Demetre'nin huzuruna çıkarak tıpkı bir Peygamber gibi kutsal metinden okuyarak Kral'ın yaptığı evliliklerin kanunsuz olduğunu ilan etti. Basil, Kral'a herkesin Tanrının mabedinde yaşadığını ve günahtan uzak durmanın Tanrının emri olduğunu ve yaptığı evliliklerle tanrının evine zinayı soktuğunu söyledi. İbadetin, oruç tutmanın, fakirlere yardım etmenin ve cömert olmanın faziletlerini anlattı. Basil Kral'a şu nasihatte bulundu: "Din dışı olan evliliklerinden vazgeçersen senin erdemli bir yönetici olduğuna şahitlik edeceğim." dedi. Basil içlerindeki gizli tutkuları bildiği için soylulara da nasihatler vererek dine olan saygısızlıklarını kınadı. Bu bilge rahip insanları doğru yola ulaştırmak için çabalıyordu.

Kral'ı ikna etmeyi başaramadığı için rahip Kral'ın ve soyluların karşısına çıktı: *“Eğer size kutsal ananın hitabeti yerine sahte Naboth (İans)’ın oğlu Rehoboam tarafından gönderilen bir sahte Peygamberin bir hacının aklını çelmesi gibi hitap edersem, benim söylediklerimi sahte bir dinin sözleri olarak kabul edebilirsiniz. Fakat ben buraya kutsal ana tarafından size amelleriniz, dualarınız ve adımlarınız boşa gitmeden size doğru yolu göstermek için gönderildim. Eğer bu din dışı evliliğinizden vazgeçmezseniz ve sözlerimi dikkate almazsanız, bir zalimin ellerinde perişan bir halde yok olacaksınız, krallığınız yıkılacak ve çocuklarınız dağılacak, başka bir adam sizin krallığınıza el koyacak ve hazineleriniz yağmalanacak! Şimdi ayrılıyorum.”* Şaşırıp kalan Kral dindar insanlara saygısından dolayı bir cevap vermedi.

O günlerde P’imen Salos öne çıkmaya başladı. Kendisi Gareji’den kaçmış ve Belakani’deki mağaralardan birine yerleşmişti. Salos, bazı günahkâr kabileleri Hristiyan yapmıştı. Onunla birlikte doğuştan bir Meskhi olan Anton Naokhrebelsidze de öne çıkıyordu.

Fakat şimdi Ahmed’e geri dönelim. Ahmed’in emri ile kardeşi Kungurtay öldürülmüştü. Horosan’daki Noyanlar kanunsuzluk nedeniyle Ahmed’e olan bağlılıklarından vazgeçtiler ve Kağan Abaka’nın oğlu Argun’u yeni Kağan yaptılar. Bunu öğrenen Ahmed ordusunu topladı ve Kral’ı askerleriyle birlikte çağırarak Kağan Argun’a savaş açmak üzere Horosan’a hareket ettiler. Kral, Şehinşah’ın oğlu Mandat’urtukhutsesi Ivane ve Sadun’un oğlu Amirsp’asalar Kutluğ Buka ile birlikte bütün askerlerini yanına aldı. Yola çıkarak Irak’ı geçtiler ve Argun’un topraklarına girdiler. İşgal için gelen ordunun büyüklüğünü gören Argun direnmeyi göze alamadı ve kaçarak Kalas adı verilen kaleye sığındı. Kağan Abaka kaleyi kuşattı, çaresiz kalan Argun Ahmed’e kendisini affetmesi için yalvardı ve huzuruna çıkmak için hiçbir şekilde zarar görmeyeceğine dair yemin etmesini istedi. Ahmed bu isteği kabul ederek yemini etti. Zira Ahmed Perslilerin inancını benimsemişti. Argun kaleyi terk etti ve amcasının yanına gelerek barış yaptı. Fakat Horosan’a gittiklerinde tıpkı Hristiyan düşmanı kâfirler gibi Hristiyanları öldürmeyi iyi bir iş olarak gören bazı kanunsuz gruplarla ve suçlularla karşılaştılar. Kuran’daki şeytani hükümleri yayan tanrısız Muhammed’in öğretilerine benziyordu: *“Bir Hristiyan’ı öldürürsen cennete gidersin ve bir Hristiyan tarafından öldürülürsen yine cennete gidersin.”*

İşte bu yüzden tanrısız gruplar oluşmuş ve yalnız ya da az sayıda buldukları Gürcüleri öldürmeye başlamışlardı. Surami'li Beka'nın oğlu Rat'i bunu öğrendi ve cesur bir savaşçı olarak altmış adamıyla birlikte harekete geçti ve dağlarda yaklaşık üç yüz adamdan oluşan bir grupla karşılaştı. Şiddetli bir savaş yaşandı. Daha ilk savaşta pek çoğu öldü ve kalanları da kaçtı. Bir kısmını Kral'a getirdiler. Kral onu onurlandırdı ve ödüllendirdi.

Ayrıldılar, Here ve Kazvin'e ulaştılar. Kağan, Horasan kampına katıldığı için Kral'a minnettar oldu ve ona büyük bir onur göstererek ona Gürcü mtavarileri verdi. Kağan evden ayrıldı ve eşinin karşısına muzaffer olarak çıktı. Kralı yanında götürdü ama yeğeni Argun'u ve onunla beraber Noyanları ardında bıraktı. Alinak'a ve diğer Noyanlara biraz bekleyip sonra Argun'u öldürmesini söyledi. Argun ile kalan Noyanlar ve büyük Buka ve lorad ailesinin bir üyesi Ias-Buka, Abaka'nın oğlu Argun'u ve Ahmed'i öldürmeye karar verdiler. Öyle yaptılar da. Alinak'ı getirdikleri gece çabucak gelip, çadırda uyurken onu öldürdüler. Şafak vakti Argun'u Kağan ilan ettiler ve Ahmed'in peşinden yola çıktılar. Göç yolu onları yakalayıp ibadet ettikleri halatlarla boğdukları Horde-Uzhan'a geldi.

Kral Demetre'ye Ahmed'den ayrılmalarını söylediler ve Kral bu tavsiyeyi izledi. Kral, Kağan Argun'un huzuruna çıktı. Argun minnetle onu selamladı ve bütün krallığını ve Sahib-Divan Hoca Şemseddin'e ait olan Atabeg Avak'ın evini verdi, çünkü Kağan, Buka'nın elindeydi, Buka Kralın arkadaşı ve akrabasıydı. Huzurlu ve muzaffer bir şekilde eve geldi ve oğlu genç David'i, eğitilmesi ve asil statüsü kazanması için Atabeg'in evine gönderdi. Her geçen gün krallığı güçlendi ve Katolikos İbrahim, Katolik Kilisesinin yönetimini elinde tuttu, çünkü o iyi işler yapmış ve krallığın işlerine iyi bakmış olan mükemmel birisiydi.

Kral Demetre, Trabzon İmparatoru'nun kızı olan Kraliçe'sinden bir çocuk sahibi oldu. İlk doğan çocuk David idi, ardından Vakhtang, Laşa ve Manuel geldi, sonra da kızı Rusudan doğdu. Moğol kadından ise iki erkek (Baydu ve Yadgar) ve bir kız çocuğu (Jigda-Cigda) oldu. Beka'nın kızı Natel, tek oğlu olan Giorgi'yi doğurdu. Giorgi kardeşlerinden sonra Kral olup onu takip eden bütün Kralları başarıya götürdü. Çünkü o annesinin tek oğluydu. Yalnızlığın inci süslü olduğu söylenir, dolayısıyla Giorgi sadece Krallara değil diğer tüm insanların üzerinde üstünlük sağladı.

Demetre' de babasından gelen mal varlığı ile büyük bir zenginlik elde etti ve Kağan Argun'a hizmet etti. Çünkü o büyük Noyan Buka, Kağan tarafından görevlendirilmişti ve "Chingizid" (Prensler Prensi) olma şerefine nail olmuştu ki bu çok büyük bir onurdur. Derbentliler Kağan ile ayrıldılar ve Kağan Derbent karşısında ilerleyip, onunla yola çıkan Kral Demetre'yi çağırdı. Birlikte Derbent'e girdiler.

Derbentliler yerlerinden kalkamadılar ve "Aniq" adını verdikleri kalelerinin içine girdiler. Saldırganlar onları kuşattı, ama onlara hiç zarar vermediler. Ardından Kağan Argun, Kral'a savaşmalarını emretti çünkü kendi ordusu daha güçlüydü. Kendilerini silahlandırdıklarında Kral ve birlikleri kaleyi çevreledi ve Buka'nın oğlu diğerlerinden önce koştuktu. Kaleyi ele geçirmiş, şeflerini öldürmüş, vatandaşları yakalamış, hazineleri ve mallarını ellerine almış ve kaleyi yakmışlardı. Kağan bunları gördü. Krala karşı düşmanlık hissetti. Krala ona değerli zincirlerden vermesini istedi. Kral da ona hemen verdi ve ardından evden ayrıldılar.

Zaman geçti, Moğolca'da "Urdsing" dedikleri ve Mart'ın on beşinde olan yeni yıl geldiğinde, Kağan, Buka'yı yakalaması için Noyanlarını gönderdi ve onu esir aldılar. Bütün hazinelerini ele geçirdiler, onu ve oğlunu soru sormaksızın öldürdüler. Buka ve tüm sülalesi infaz edildi. Kağan Anadolu'dan Şam ve Horasan'a kadar birçok yere adamlarını gönderdi ve birçok büyük Noyanı öldürdü. Her yerde Noyanların infazı ve idamını görmek mümkündü.

Kağan Kral'ı çağırmak için bir elçi gönderdi ve Kral kalabalığın yanına gitti. Buka'nın infaz edildiğini öğrenen Kral çok üzüldü. Katolikos İbrahim'i, piskoposları, rahipleri, Gareji çölünün keşişlerini ve krallığının bütün şeflerini çağırdı. Kraldan önce toplanmışlardı, Kral tahta oturdu ve onlar da yerlerini aldılar. Kral ağzını açtı ve şunları söyledi: *"Katolikos ve krallığımın yetkilileri, beni dinleyin. Babam öldüğünde küçük bir çocuktum; Moğolların egemen olma zamanı bu zamandı. Ama yüce efendimiz İsa ve yüce Tanrı'nın annesi, bize Onur Haç'ını verdi, bizi korudu ve benim bu yaşa kadar gelmemi sağlayarak, bana saltanatımı ve somakiden asamı bahşetti. Sizin yardımınızla, şimdi iktidardayım. Fakat şimdi Kağan öfkelenmiş, bütün şeflerini yok etti ve beni de yanına çağırıyor. Onun zalimliğini bilerek, kalabalığın yanına gitmeyi ve dağların arasında yaşayarak hayatta kalmayı reddetme eğilimindeyim. Fakat tüm krallığım onun önünde savunmasız bir halde.*

Bakın, daha kaç Hristiyanın hayatı mahvolacak ve esir alınacak ve kiliseler yıkılıp yapılar devrilecek veya yok edilecek. Ama Kağan'a gidersem, o zaman ben de öldürüleceğim. O zaman bu meseleyi bilgeliğinizle bir düşünün. Şimdi düşündüğüm şey; hayatımız mağdur, rahatsız edici, değişebilir olması, aynı zamanda günlerimiz hayaller ve hayaletler gibi ortadan kaybolacak olması ve bu dünyadan ayrılmamızın kesin ve zorlayıcı olduğudur. Eğer birçok insan benim yüzümden ölecekse, benim hayatımın amacı nedir ki bu dünyayı günahlar içinde terk edeceğim? Kağan'ın huzuruna çıkmaya ve her şeyi Tanrı'nın oluruna bırakmaya razıyım. Eğer beni öldüreceklerse, ülke felaketten kurtulmuş olacak.” Bunu duyan Katolikos ve piskoposlar, manevi liderler ve soylular, halkı için hayatını feda etmeye hazır olan Krala, merak ederek şunu sordular: *“Kralımız! Kimse sizin yerinizi alamaz. Tanrı, Moğolların sizi öldürmesine izin vermeyecektir. Ülke mahvolacak ve çocuklarınız dağılacaktır. Eğer ülke kurtulsa bile, sizin yerinize kim geçecek ki? Sana tavsiyemiz, babanızın yaptığı gibi Mtiuleti veya Abhazya kalelerine gitmeniz. Kendinizi feda etmeniz için ortada bir sebep yok. Hepimiz bunda hemfikiriz.”*

Bunu dinledikten sonra, Kral şöyle dedi: *"Bana sevginiz ve sadakatinizden dolayı öyle söylüyorsunuz, ama bir koyun gibi öldürülecek masum insanlar için üzülüyorum. Hayatımı halkım için vermeye hazırım ve Horde'ye gitme talebini kabul edeceğim"* dedi. Sonra şaşkınlıkla bakarken Katolikos İbrahim şöyle dedi: *“Kendi hayatınızı feda etmeniz pek doğru değil Kralım, çünkü birçok Kral kaçıp kendisini savunur. Ama eğer şimdi insanlar için hayatından vazgeçersen, biz hepimiz, piskoposlar olarak günahları üzerimize alacağız ve Tanrı sizi kutsamadan önce sana tanıklık edeceğiz. Yüce Tanrı, İncil'de dediği gibi: "Komşusu için, kendi hayatından vaz geçen birinin sevgisinden daha büyük sevgi yoktur." Eğer birisi için hayatını feda etmek hayırlıysa, o zaman sayısız canı kurtarmak ne kadar hayırlıdır?”*

Katolikos'un sözlerini duyan Kral durumdan hoşnut olarak sevinç içinde hazinelerle beraber topluca yola koyuldu, Katolikos İbrahim'de ona eşlik etti. Çocukları için kalacak yerleri ayarladı. Çocuklarının bakımı konusunda onunla aynı fikirde olmayan mtavarilerin bazılarını Mtiuleti'ye, kalanları da K'akheti'ye gönderdi. En küçük oğlu Giorgi'yi, T'ao'ya, Asp'aresheni'deki İşhan (İskani) Kilisesine gönderdi ve gruptan ayırdı.

Avak'ın kızına ait olan Khuashak'ın topraklarına girdiğinde, Kağan'ın şüphelerini dağıtmak ve onu ikna etmek için onunla gitmiş olan oğlu David tarafından karşılandı. Horde'ye yaklaştılar. Fakat Kağan, Kralın kendisine gelmeyeceğini düşündü, bu yüzden onu getirmek için, Ias-Buka'nın oğlu olan, Tukul adında bir Noyan gönderdi.

Yoldayken Kralla görüştü, eşyalarını elinden aldı ve onu Kağan Argun'a sundu. Kağan da onu hapishaneye koydu. Kağan, Kral'ı ortadan kaldırırsa, saltanat tutmaya layık kimse olmayacaktı, nasıl Buka'nın özgürlüğüne karşı destekçileri ve kışkırtıcıların serbest bırakılmasına izin verebilirdi?

Ancak Kutluğ Buka ona: "Bu konuda endişelenmeyin, çünkü ben size Vakhtang'ın adıyla Abhaz halkının oğlunu getireceğim, ona krallığı verin, iki Krallık da sizin hâkimiyetinizde olsun" dedi. Kağan bu sözleri dinledi ve İmereti'deki Kutluğ Buka'yı Kral David'e gönderdi ve oğlu Vakhtang'a tahtı, kız kardeşi Olcetay (Oljat)'ı da ona eş olarak vermeye söz verdi.

Kutluğ Buka İmereti'ye gitmek üzere yola çıktığında, Kral Demetre'ye servetinin, depolarının, sığır ve koyunların ve malların hepsinin bir dökümünü yapmasını emretti. Kral ve mtavarileri hapsedildi ve sadece Katolikos İbrahim serbest kaldı. İtaat etmek zorunda kaldı ve sahip olduğu her şeyi, çok sayıdaki malını saydı. Kağan, bulduğu her şeyi alan, geriye hiçbir şey bırakmayan bir adam gönderdi. Kasaba halkı onun hazinelerinin yerini biliyorlardı ve ona ihanet ettiler ama babası Kral David tarafından infaz edilmiş oğlu Hoca Aziz'in bu işin içinde parmağı olduğunu onun kendisinin ve Kutluğ Buka'nın Kral'a karşı ortak bir komplo kurup, Kral hazinesini Kağan'a getirdiğini söylediler. Kağan merak etti, öfkesi biraz azaldı, ona zarar vermemek için düşünmeye başladı. Bunu gören Kral'ın vezirleri ona: "Öyleyse, şimdi kaderin kendi elinde. Geceleyin size bazı hızlı atlar getirecekler, kaçın ondan, çünkü ruhunun yerini asla dolduramazsın." dedi. Kral da: "Bakın, başından beri benim ölümümü düşündüm durdum ve hayatım ve ruhumdan halkım için vazgeçtim. Ama eğer şimdi kaçarsam, masum insanlar mahvolacak. Böyle yaparak ruhumu kaybedeceksem, dünyaları kazansam ne olur." dedi ve mtavarilerin tavsiyelerine kulak asmadı.

Kutluğ Buka Likhi-Imereti'den geri döndü ve Kağan'a: "Kral David size oğlunu ve Abhaz Ordusunu hizmetinize gönderecek" dedi. Bunu duyan Kağan Kral Demetre'nin gözaltına alınmasını emretti ve iki gün sonra Kralı ve ayrıca Kralın oğlu David'i ele geçirdi. Ona, onunla beraber gelen keşiş rahip Musa eşlik etti. Kral'ı bir sopayla dövdüler. Herkes onun idam edilmeyeceğini düşünüyordu, çünkü Kağan'ın geleneği buydu, eğer birisi sopayla dövülürse, öldürülmezdi. Ancak Kağan'ın kalbi aynı fikirde değildi.

Kralı, "Divankhan" denilen mahkemeye sürüklediler ve Buka ona Cengiz Han'ın isteklerinin farkında olup olmadığı konusunda sorular sordular ancak pek cevap alamadılar. T'oghan isimli belli başlı bir Noyan, Kral'ı idam etme talebi ile Kağan'a gelmişti, ama Kağan bu talepten bihaberdi. Sonra da Kağan'ın on iki atlısı geldi ve Demetre'yi öldürmek için onu alıp götürdüler. Kral her şeyi fark etti, ama yine de neşe ile Gürcü mtavariyi selamladı. Hepsi Kral'ı teşvik etmek için gelmişti ve Kutluğ Buka da oradaydı. Kral da ona: "Eğer yapabilirsen ölmeden önce Kağan ile konuşmamda bana aracılık et. Eğer aracılık etmek istemiyorsan da, en azından oğlum David'e dikkat et, Kağan'ın kalbi gazap ederken onu öldürmesinler." Kral ve bütün mtavariler ağlamaya başladı ve bazıları dışarı çıktı. Sonra onu ata bindirdiler ve oradan bir kilometre uzağa götürdüler. Düşmanlarından biraz dua etmesine izin vermelerini istedi. Yere akan gözyaşlarıyla dua etti ve sonra başını eğdi. Ne korkunç bir gündü. Tam anlamıyla felaketti. Bu ayıplamalar kendisine böyle bir şey yapılmasına nasıl sebep olabilir, buna nasıl izin verilebilirdi. Hem de böyle övgü dolu bir lidere ve Kral Demetre'nin kafasını kestiler.

Ancak Tanrı'nın merhameti, kuluna indi, güneş kursunu iyice karartmıştı ve büyük bir karanlık yeryüzünü örttü, bu tüm putperestleri şaşkınlığa sürükledi. Saat on oldu ve Dünya, Gürcistan için şehit olan bu kutsanmış Kral için, insanlar ve görkemli kişiler, Tanrı tarafından geldiğini görebilmek için, akşam vaktine kadar karanlıkta kaldı, çünkü o ölmüştü ve dünya hayatında acı çeken efendi vardı. Kutsal ibadetin üçüncü cumartesi günüydü, İbraniler'in "Nisan" dediği ayın on ikinci günüydü ama biz "Mart" diyorduk. Onlar kin tutma konusunda kalpten tatmin olmuşlardı ama gazap duygusu onları yakmaya devam etti. Oğlu David'i ele geçirmişlerdi ve onu ordunun komutanı olan Noyan Tagaçar (Toghachar)'a götürdüler. O gece, büyük kalpler gecesinde, David'i öldürmek için çadıra götürdüler ama böyle bir şey olmadı.

Şafak vaktinde bunca zamandır David ile hiç ayrı düşmemiş olan keşiş rahip gizlice dışarı çıktı ve Tagaçar'a: "Onlar David'i öldürecekler" dedi. Sonra Tagaçar Kağan'a koştu ve ona David'in masumiyetinden bahsetti: "Neden günahsız bir oğlanı öldürmek zorundasınız ki? Onu bana verin." dedi. Kağan onu dinledi ve David'i ona verdi, o da oğlanı alıp evine götürdü ve daha sonra Sahib-Divan (Hoca Şemseddin) olacak olan hocasına emanet etti. Gürcüler'in onları almalarına izin vermemek için, Kral Demetre'den kalanları uzunca bir süre korudular. Basil Mtats'mindeli'nin tahmini doğru çıkmıştı. Orada birçok Gürcü soylu vardı, fakat kimse Kral'ın kalıntılarını çalmaya cesaret edemedi. Sonra Katolikos ve Musa bazı insanlar tuttu, Musa onlara rehberlik etti ve bir gece yarısı kalıntıları çaldılar. Daha sonra Tanrı'nın isteği ile Tiflis'ten balık taşıyan bazı kişiler görüldü ve balıkla beraber Kral'ın kalıntılarını aldılar ve Mtskheta'ya götürüp oradaki mezarına gömdüler.

Bütün bu olaylar gerçekleşirken Tagaçar, Demetre oğlu David'i ve Kraliçe'yi korudu ve bu gizli kaldı. Sorghal babasının Tataristan'daki evine gitti ve Beka'nın kızı babasıyla beraber Samtskhe'ye çekildi. Vakhtang da Mtiuleti'de kaldı. Kağan, Kraliçe Skoretiskhevi'ye izin verdi ve iki küçük oğlu, Manuel ve Laşa'yı onunla bıraktı. İki oğlu Baydu ve Yadgar, Sorghal ile aile evine gitti. Ülke Kralsız kalmıştı.

Kağan, Kutluğ Buka'yı çağırdı ve ona: "Benim olduğu kadar senin de düşmanın olan kişileri ortadan kaldırdım ve Gürcistan'da Kral kalmadı. Sözüünü tut ve bana Abhaz halkının oğlunu getir ve onun Kral olmasını sağla. Sana Gürcistan'ın tamamını vereceğim ve kendi kararlarına göre idare etmeni sağlayacağım." Kutluğ Buka, Kral David'in huzuruna çıktı. Kral David, Kutluğ Buka'yı gördüğü sırada ordusunu çağırdı ve oğlu Vakhtang'ı da yanında götürüp onunla tanışmak için aceleyle yola koyuldu. Kvishkheti'nin bölgesi olan Taşiskar'a geldiler. Noyan Şiramunun oğlu Korchibal ve Artan ile Samtskhe arasında kalan Javakheti dağlarında bulunan, Alinak'ın oğlu Kurmişi Gürcistan'ın tüm soylularını çağırıp, sadakat yemini ettiler. Kral oğlundan vazgeçti ve ona eşlik etmesi için birçok tavadi görevlendirdi. Acele ile ayrıldılar ve Kral David Kutaisi'ye çekildi. Onlar Kağan Argun'dan önce çıktılar. Vakhtang'ı gören Kağan, onun iyiliğinden dolayı bir sevecenlik hissetti; çünkü mükemmel bir vücudu ve güzel yüzü vardı, zarif, merhametli, iyi bir danışmandı ve bütün meselelerde ustaydı. Vakhtang'a bütün Gürcü krallığını bahşetti ve karısı olarak kendi kız kardeşi Olcetay'ı verdi; Tiflis'e geldiler.

Katolikos, piskopos ve mtavariler toplandı ve Kralın tacını kafasına yerleştirdiler, onu tahta çıkardılar ve kutsama ayini yaptılar. Tsikhisjvari'den Beka, Cakeli'nin mülkleri hariç, Nik'opsia'dan Derbend'e, bütün Gürcistan'ı ele geçirdi ve Gürcistan'ın bütün nüfusu hükümdarlarının, Kralın ailesinin şereflili bir adamı olmasının, tanrısal, haklı, cesur, istisnai bir askeri eğitimle donatılmış olmasının gururunu yaşamaktan hoşnuttu. Kutluğ Buka'yı hem atabeg hem de amirsp'asalar ve krallığı yönetme yetkisi ile onurlandırdı.

David Tataristan'da Tagaçar ile beraber, başı belada ve baskı altındaydı. Kraliçe Skoreti'de kaldı ve diğerkardeşler de ülkenin dört bir yanına dağılmıştı. Annesi, Beka'nın kızı olan en küçük kardeşi Giorgi, büyükbabası tarafından yetiştirildi. Beka ve o, herhangi bir insanın yetiştirmesinden daha faydalı olmuştu.

İki yıl geçtikten sonra, Kağın Argun korkunç bir hastalığa yakalandı; bütün yardımcılarının beti benzi attı, etleri ve vücudu çürümeye başladı ve kemikleri parçalandı. Görünüşü çok tiksindirici ve korkunçtu, neredeyse ölmüş gibi görünüyordu. Hasta olan Argun, David ve haleflerini Kral yapmak için Kutluğ Buka'yı görmek istedi. Noyanlardan, Vakhtang'ın krallıktan uzak tutulmasını talep etti. Tagaçar David'e yardım etti ve bir Oset Prensi olan Perejan isimli birisi de ona yardımcı oldu. Krallığa kimin hüküm süreceğinin kararlaştırılması için meclis çağrıldı. Gürcü soyluların bazıları David'in hüküm sürmesini istemedi çünkü Vakhtang ile birbirlerine sıkı sıkıya bağlılardı. Sonuç olarak David'e krallığı vermemişlerdi ama ona bazı köyleri ve arazileri vermişlerdi. Çünkü Argun'un başına gelen Tanrının gazabı ve dört ay süren, baştan aşağı çürümesine yol açan hastalık, Noyanları rahatsız etmişti.

Tezgâh hazırlayarak Argun'a saldırdılar ve aynı vakitte aynı gün (Martın on ikisinde), onu kendi çadırında boğdular. Tanrı tarafından vaftiz edilen Demetre'yi de orada öldürdüler. Bir mucize oldu, Argun bu kötü hastalığa yakalandı çünkü çok fazla masum kanı dökmüştu. Argun öldü ve Kral cinayetinde ona suç ortaklığı yapan herkes öldürülmüştu. Şimdi iktidar David'e geçmişti ve Noyanlar da onun tarafındaydı. Ama Vakhtang da krallığı aynı zamanda eline geçirmişti.

Noyanlar Argun'un kardeşi Kağan Geyhatu'ya hükmetti ve onu Kağanlığa emanet etti. Vakhtang'dan hoşlanıyordu çünkü onun yüzünden Argun'un bir acımasız gazabın kurbanı olduğuna inanıyordu. Bütün bunlar olurken Kral Vakhtang hastalığa yakalandı ve yatağa düştü ve ardından üç yıl hükümdarlığından sonra vefat etti. Vakhtang'ın kaderini öğrenen David üzüldü, çünkü o nazik, genç birisiydi ve ona mevcut geleneklere uygun olarak yas tuttu. Ona saygı duruşunda bulundu, Gelati'ye gönderdi ve kraliyet mezarlığına gömdürdü. Kral Narin David sevdiği oğlunun ölümünü öğrendiğinde, acı ve üzüntü kaçınılmaz bir şekilde onun dört bir yanını sardı. Keder onu çok derinden etkilediği için, yaptığı hiç bir şeyden zevk alamaz olmuştu ve birkaç yıl sonra bu uzun ve dürüst hayatından göçüp gitti. Kral Narin David geriye üç oğlunu bıraktı; ilk oğlu Kostantin, ikinci oğlu Mikail, üçüncü ve en küçüğü, Konstantinopolis'i ve Anadolu'yu komuta eden büyük Palaiologos'un kızı olan Kraliçe'nin de oğlu olan Aleksandır. Krallık kıdem hakkı sebebiyle Kostantin'e kaldı ancak Rach'a ve Argeti topraklarını ele geçiren kardeşi Mikail buna karşıydı. Krallık parçalanıyordu ve onlar ölünceye kadar ülkede barış yoktu, ateşkes yapmalarına rağmen anında bu ateşkesi bozuyorlardı.

Şimdi isyancılar konusuna geri dönelim. Geyhatu tahta geçtiği anda, (T'unghuzalo) Denizli kasabası onun korumasını terk etti. Çünkü Geyhatu Anadolu'dan ayrıldığı için Kağan'ın vakti olmadığını ve ondan kurtulduğunu varsaydılar. Kağan ordusunu ve Demetre'nin oğlu David'i ve mtavarilerini çağırdı ve tahtı, Noyan Şikdur'a, eşine ve cariyelerine emanet etti. Kutluğ Buka ve Gürcistan'daki diğer asiller, Berke istilasından korktuğu için mağdur duruma düştüler.

Sonra Demetre oğlu David'i alarak ayrıldı. Denizli kasabasına gelince de dört ay boyunca kasabayı kuşattılar fakat hiç zarar vermediler. Beşinci ayda ise kararlı eylemler başlattılar. David ve az sayıdaki Gürcüler şehre el koydu ve şehre girdiler. Yan sokaklardan birinde, David'i onlara merhamet etmeye ikna eden ve Kağan'dan koruma istediği Hristiyanlar yardım dilendiler. David onları dinleyip muhafızlar atadı ve onları korudu, ardından vergi (Kharaj) ve sayısız eşyayı aldıktan sonra geri döndüler.

Parejan'ın orada yaşadığı sırada Osetler Kartli halkını yakıp yıkmaya ve hapse atmaya başladı. Gori kasabasını da ele geçirdiler. Ardından bütün Kartlialılar Beka'nın oğlu Hamada'nın önünde toplandılar ve Gori'ye doğru yola koyuldular. Kasabanın içinde çok sayıda savaş oluyordu, birçok Osetli ve Kartlialı ölüyordu ve kasaba yerle bir edildi. Artık durum dayanılmaz bir hal aldığına, savunmacılar Mukhrani'de bir adamı duvardan iple attılar ve onu Moğollara, yardım istemeye gönderdiler. Moğollara arabulucu olarak geldiler ve barış sağladılar. Böylece Kartlialı'lar ve Osetli'ler arasındaki düşmanlık başladı, ta ki Krallar arasındaki en yüce, en görkemli, en güçlü Kral Giorgi gelip onları oradan uzaklaştırıp yok edene kadar. Geri döndüklerinde Kağan Kral Demetre'nin oğlu David'i çağırdı ve şöyle dedi: "Hayatını benim hizmetime adayıp yanımda bana sadık kaldığın için, sana krallığın ve ona egemen olma hakkını vereceğim." Onu Tiflis'e gönderdi ve babasının tahtına oturttu. Aralarında Şehinşah, Kutluğ Buka ve diğer soyluların da bulunduğu bir Gürcü ordusunu ona eşlik etmesi için görevlendirdi. Samtske'den Beka'yı çağırdı ama Beka gelmek istemedi çünkü işinde ilerlemişti ve ne Kağan'a ne de Kral'a görünmek istemedi.

Beka, Kağan'a ilk oğlu Sargis'i, Samtskhe'nin amirsp'asalar'ını ve Kral Demetre'nin kendisine bahşetmiş olduğu bütün hazineleri gönderdi. Aralarında çok değerli kemer de vardı. Sargis geldi ve her şeyi tam teslim etti. Kral ve Katolikos İbrahim'e boyun eğdiler ve piskoposlar onu kutsadılar.

Kağan ona karısı olması için, daha önce Vakhtang ile evli olan kardeşi Olceta'yı verdi. David Beka'nın bölgeleri olan Samtskhe hariç, babası Demetre'nin tüm krallığını elinde tuttu. Beka Kral David'i saygı ile karşıladı, ona birçok hediye gönderdi. David zamanının çoğunu hazine ile geçirdi.

Osetlerin mtavarisine rağmen Parejan, Kral'a sadık kalsa da Kartli ve Osetler arasında bir düşmanlık vardı, pek fazla uzlaşamazlardı ve buldukları fırsatta birbirlerini öldürme fırsatını asla kaçırmazlardı. Osetler kasabada ticarete gittiklerinde dönerken bir dilenci ile karşılaştılar. Ona sadaka vererek iki Oset (Satkhez ve Uzurbeg) ona: "Zavallı adam, dua et ki bugün Surami'li Beka'ile kılıçla çarpışma fırsatımız olacak." dedi. Sonra biraz daha yürüdükleri zaman, silahsız, ona eşlik eden küçük bir grup ile ava çıkmış Rat'i ile karşılaştılar.

Osetler onu düşürdüler, kalkanını çıkardı ve nehrin dar geçişinde durdu, kılıcını kaparak Osetli'nin miğferine soktu, ayırdı ve Osetli'yi öldürdü. Şimdi Uzurbeg'in sırasıydı ama Rat'i kılıcını zincir zırhla kaplı bedenine zinciri kırarak soktu ve yoldaşları onun işini bitirdiler. Bunları gören diğer Osetler de savaşa girdiler. Peygamberin deyişine göre: "Tanrı kibirli insanları yok eder.", başkalarının deyişine göre ise "Tanrı sinsî dudaklı ve kötü dillileri yok eder."

Tukal'ın haberi Kral David'in huzuruna geldi. David Ağrı Dağlar'ında kamp yapan Tukal'ı görmeye geldi. Tukal, David'i gördüğünde onun için saygı ve sevecenlik hissetti. Aralarında sevgi dolu bir birlik kurmak için yemin ederek isteğini söyledi. Birlik kurduktan sonra Kral evine döndü ve Mangasar'ın kardeşi Kutluğ Buka'ya ait Dmanisi'yi hazırladı.

Bir süre sonra Noyanlar ayrıldılar, Tukal'dan kaçtılar ve aralarında Argun'un oğlu, erkeksi, güçlü, görkemli ve her şeyden önce korkusuz olan Nevruz, Alinak'ın oğlu Kurmişi ve Tukal tarafından öldürülen kardeşi Buka ve baba tarafından Horasan'ın sahibi olan Argun'un oğlu Gazan'a vardılar. Hepsi bir araya geldi ve Baydu ile savaşmak için yola çıktılar. Gazan'ın niyetini öğrenmek için Baydu birliklerini çağırdı ama Kral Davd'i beklemeyen Tukal, hemen yola koyuldu. Burada yine Tanrı, David'i korudu ve ona hiç bir şey olmadı. Ordular, birbirleriyle küçük Zencan kasabasında karşı karşıya geldiler ve durum eşitlendi. Birbirlerine doğru ilerlediler sonra ayrıldılar. Gazan onlarla birlikte değildi. Nevruz ve Kutlukşah'ı göndermişti. Nevruz yakalandı, Gazan da Horasan'dan ayrıldı.

Nevruz, Tukal'ın kendisine Gazan'ı bağlayacağına yemin ederek onu serbest bırakmasını istedi. Tukal ona inandı ve gitmesine izin verdi. Gazan'a döndüğünde bakır bir kazanı bağlayıp Tukal'a gönderdi. Kazan halatlarla bağlı bir şekilde oraya vardı. Tukal merak etti ve üzüldü çünkü zaten Ağrı Dağlarına ulaşmıştı bile.

Gazan daha büyük bir orduyla gizlice ilerledi Uzhan'da Baydu'ya saldırdı ve onu yakaladılar. Gazan'a getirildi ve birçok Noyan ile beraber boğuldu. Burada da Tanrı, Kral David'i korudu. Kağan Baydu'yu öğrenen Tukal, Taşiskari'den K'arnukalaki'ye egemen olan Beka'ya, Samtskhe'ye geldi.

Oğlunu Kral David'e gönderdi ve Kral'a emanet etti. Gazan Tebriz'e ve Azerbaycan'a girdiğinde, ona birden çok kez adam göndererek Kral David ve Beka'ya teslim olup Tukul ve oğlunu ona teslim etmelerini istedi. Bunu yapmadılar ancak güçlerini Gazan'ın affını sağlamak için kullandılar. Gazan söz verdi ve onların güvenliğini garanti altına aldı ve onlar da Tukul'dan vazgeçtiler. Tukul'ın kalabalıktan ayrılışını ğrenen Kurmişı Gazan'ın Nakhiduri'deki elçisinin önüne ıktı, Tukul'ı götürüp kardeşı Buka'nın idamının intikamını almak üzere onu öldürdü. Kral David, Kağan'ın oğlunu oldukça değerli olan At'eni Kalesinde saklanan birçok hazinenin başına getirdi. Kağan Gazan bunun için minnettardı fakat Kral Argun'un oğlu Nevruz'un genel olarak Hristiyanların düşmanı olduğu için oraya gitmeye cesaret edemedi. Ama Kağan Gazan'a haber vermeden inançlarını reddetmek ve Müslüman olmak isteyenleri yanına davet etti. Bu kötülük tarafından zayıf düşmüş bir ifadeydi ve sözlerinin bedelini canı ile dedi.

Nevruz, Kağan'a atıfta bulunmadan yükseltildi ve yönetildi. Hristiyanlar için bir düşmandı, kendini iyice yok etmeye ve Tebriz'deki kiliselerini yıkmaya hazırlanıyordu. Kökeni ve inanişı Nasranı olan merhametli, iyi görünüşlü, ilk Kağan'lar tarafından saygı görerek "Baba" lakabını almış, Maragha kasabasının piskoposuna getirildi. Tutsak edildi, dayak yedi ve her türlü ihlale maruz kaldı ve inancından vazgeçmeye ikna edildi. Ama Muhammed'in hakaretlerine direndi ve syleyeceklerinde kendini tuttu. Çok yaşlı olduğu için Exorie tarafından cezalandırıldı.

Tüm bunlara bir başka kötülük daha eklendi. Nevruz Gürcistan'ın dört bir yanındaki kiliseleri yıkmak için kabilesinden bir adam gönderdi ve şöyle söyledi: "nce Tanrı'nın Vardzia Kutsal Rahibi'nin yaşadığı yeri yıkın ve Gürcistan'da bulabileceği her şeyi ortadan kaldırın." Vardzia'da sayısız hazineyi, altın ve gümüşü, değerli taşları ve çok sayıda inciye bulması bekleniyordu. Nahçıvan'a ulaşarak, kiliseleri yağmalamaya ve yok etmeye başladı. Ancak Tanrı'nın Vardzian annesinin gazabı ona uğradı. Tanrı'nın Vardzian kutsal annesini fkelendirmeye ve değerli haçı yıkmaya geldiğinde, bir yıldırım onu çarptı ve kemikleri de dâhil olmak üzere kl olacak şekilde onu yaktı. Böylece Tanrının Vardzian annesi ve bulunduğu yer mucizevi bir şekilde korundu.

Tanrı'nın gazabı Nevruz'a uğradı çünkü Kağan Gazan ona kötü niyetli işlerinden dolayı kızmıştı. Kağan kötü niyeti olmayan erdemli bir insandı. O bir kanun adamıydı, hem de kendinden önceki herhangi bir Kağan'dan daha da fazla. Adaleti o kadar çok seviyordu ki onun başta olduğu zamanlarda yoksullar için hiç adaletsizlik veya kanunsuzluk olmamıştı. İşte lanetlenmiş Nevruz'un Horasan'a götürülmesinin sebebi budur. Onu oğluyla ve bütün akrabasıyla birlikte yakalayıp öldürmesi emredilen Kağan Kutlukşah tarafından takip edildi. Hatırası yeryüzünden silindi; tıpkı yazılmış olduğu gibi: "Tanrı'nın şanını görmesi için, azabı olmayan insanın ölmesine izin ver." Hatırası kayboldu ve bu Moğolları sakinleştirdi. Kağan Gazan ülkeyi adil ve yürekten yönetmeye başladı.

Kağan Gazan, Kral David'e bir elçi göndererek onu yanına çağırdı. Hemen hazırlanmış olan Kral David, K'akheti'ye ve Hereti'ye doğru ilerledi. Er-K'akhi'nin soyluları ve Aznavurları, Samadavla Eristaviside dâhil olmak üzere Kral David'in önündeydi, her çeşit askeri erdemlere sahip bir erkek, seçilmiş bir okçu olan Neop'tolemeos P'ighas gibi, muhteşem bir Myrmidon öğretmeni de oradaydı. Kral ikilemde kalarak eristavariler'e konuştu: "Kalabalığa gireyim mi, yoksa girmeyim mi? Eristavariler ona gitmesini tavsiye etti, ama Kral onları dinlemedi ve Kağan ile karşılaşmasından korktuğundan oradan ayrıldı. Sonra Mtiuleti'ye gitti ve Zhinovani'den geri çekilerek mülklerini oraya dikti ve savunucularını da yerleştirdi.

Kral David, Mtiuleti'de kaldı ve küçük kardeşi Vakhtang'ı büyük Kağan Batu'nun torununa bir elçi olarak gönderdi ve Kağan'a giden yolu gösterecekleri onayladı. Kağan da onu nazik bir şekilde karşılayarak kendisine mülklerini ve zenginliğini vaat etti. Kağan, David'in inancından vazgeçtiğini öğrenir öğrenmez büyük bir orduyla beraber, başkomutan olarak anılan komutan Kutlukşah'ı ona karşı gönderdi. Önce Tiflis'e geldiler. Kral David'e elçi gönderdiler ve güvenilir insanlar istediler. David'den, Gazan'a olan sadakatini ve düşmanları hakkında bildiği hiç bir şeyi saklamayacağı bir barış antlaşması önerdiler.

David de Katolikos İbrahim'i, Ivane Bursa ve Tiflis'li Kadı'yı gönderdi ve rehinelere istedi ve yemin edeceğine dair söz verdi. İnançlarına göre yemin ettiler ve Kutlukşah'ın oğlu Sibuç, Kurmişi'nin kardeşi Arpa'yı ve diğer Noyanların çocuklarını rehin verdiler. Ayrıca Kağan'ın onayını da sağlamışlardı.

Onları görmeye gitti ve orduya katılacağına dair söz verdi. Kutlukşah onu nazikçe karşıladı ve uzlaşma sağladı. Ardından David evine döndü, rehinelere hediyeler verdi ve onları da serbest bıraktı.

İlkbahar geldiğinde Kral David, Horde'ye çağırıldı ancak korktuğu için gitmedi. Kardeşi Baydu'yu Kağan Tokta'ya gönderdi. Bunu öğrenen Kağan Gazan, komutanı Kutlukşah'ı yine büyük bir orduyla oraya gönderdi. Somkheti'ye geldiler ve Kral'a hitap ederek, ortaya çıkıp hediyeler vaat etmesini teklif ettiler. David'de tekrar Katolikos İbrahim'i, Tiflisli Kadı'yı ve Ivane Bursa'yi sonra bizzat gelme vaadiyle gönderdi. Zaman kazanmaya çalıştığını fark eden Moğollar Ivane Bursa'yi öldürdüler ama Katolikos ve Kadı'nın gitmesine izin verdiler. Mtiuleti istilasına hazırlanmaya başladılar. Somkheti, Kartli, Trialeti'yi perişan ettiler ve Mukhrani, Kherk'i, Bazaleti, Ertso ve Tianeti'de kamp kurdular, ama kampları için yeterince geniş bir yer yoktu; onlar da Kartli'yi ve diğer tüm toprakları yağmaladılar. Sayısız esir aldılar ve ellerine düşen her insanı kılıçtan geçirdiler. Günahlarımız yüzünden tüm ülke yıkıma gitmişti. Aynı yıl kuzeyde mızrak şeklinde olan kötü bir yıldız ortaya çıktı ve dört ay boyunca orada kaldı, her gece bu yıldız görüldü ve ona "Mızrağın Yıkım Alameti" dediler.

Moğollar, yine Kral ile bir barış antlaşması önerdiler ve kendisine bir mektup göndererek Kağan'a sadakat yemini ettiler. Batu'nun torunu olan büyük Kağan Tokta'nın geçişine izin vermediler, eğer verselerdi, onun sağ kalıp krallığını savunmasına izin vermiş olacaktı. Bunun üzerine yemin edip birbirlerine güvence verdiler ve David Kraliçe olan annesini ve küçük kardeşi Manuel'i ve Katolikos İbrahim'i ve Kraliçe olan eşi Olcetay'ı işleri düzene koymak ve barışı sağlamak için Moğol merkezine gönderdi. Ülkeye tekrar barış gelmişti. Kış geçip ilkbahar geldiğinde Kral'ın Kağan'a sadık olarak çalışıp çalışmadığını öğrenmek için Kral'a elçi gönderdiler. Haberci, David'in Baydu'yu Kağan Tokta'ya gönderdiğini ve ona geçiş sağladığını öğrendi ve Kağan Gazan'a haber verdi.

Kağan öfkelenmiş, Kurmuş ve Alinji (Erinj)'leri evinden, Şehinşah ile beraber David'e gönderdi. Onların görevleri Kral David'i azletmek ve Beka'nın kızından olan üvey kardeşi'ni yerine geçirmektir. Giorgi onun tek oğluydu ve tıpkı bir tek boynuzlu at gibiydi, çünkü hiçbir kadın onun gibi birini doğuramazdı.

Giorgi Beka'nın evinde yaşıyordu; Beka yükseldi ve Taşiskar'dan İspir'e ve daha sonra aşığı denizlere sahip oldu. Bu yerler arasında Samtskhe, Acara, Şavşat, Artvin, Nigal Vadisi ve Ch'aneti de vardı. Bunların hepsi ona Beka'nın kızıyla evlenen Anadolu Kralı Comnenus K'ir Mikhail tarafından verildi. Giorgi aynı zamanda Tao, Ardahan, Göle, Karnipor, Kars ve oralardaki topraklar ve kalelerin büyük bölümüne de sahipti. Ardanuç, Artvin'in on iki bölgesi, seçkin Aznavurlar ve manastırlar, her şey onun elindeydi. Beka, Kağan'a vergi ödedi ve birlikleriyle ona eşlik etti. Gazan Han, getirilen bu genç için ihsanlarda bulunup kardeşi David'in yerine onu tahta geçirerek Kral unvanı ile memleketi Kartli'yi ona verdi. Gürcistan tahtına ortak kılınan genç Prens Giorgi, büyük bir ordunun eşliğinde Tiflis'e gitti ve Kral oldu. Reşit olmamasına rağmen ona kraliyet dokunulmazlığı verdiler.

Küçük çocuk Giorgi Tiflis'te kral oldu. Bahar geldiğinde Kağan Gazan yine Kutlukşah'ı ve diğer birçok Noyanı, güçlü bir orduyla beraber gönderdi. Aynı yerde kamp yaptılar. "Kartli" yi daha büyük kötülüklerle harap ederek Kral David'i aradılar. Kral David, Khada'ya sığınmıştı. Sonra Şalva, kendisine verilen bütün büyük armağanlarla Kral'ın yanından ayrıldı. Kral'ın verdiği tüm iyiliklerini unuttu ve Kutlukşah'a gitti. Kutlukşah onu sevinçle karşıladı ve ona bir rehber atadı. Kral'a bağlı bazı eristaviler Kutlukşah'a teslim olunca Moğollara Tskhavati Dağların'da ve Lomisa Vadisi boyunca rehberlik ettiler. David, Kueniplevi'den Şalvanın ihanetini öğrendiğinde, Tsikar'a geri çekildi çünkü Tsikar'da tutsak edilemezdi. Kutlukşah ve ordusu Khevi'ye indi, vadiyi geçti ve Gveleti'ye çıktı, çünkü Kral David'in orada olduğunu düşünüyorlardı. St'epants'mında köyünü kuşattılar. Köylüler, Tanrı'ya güveniyorlardı, konumlarını güçlendirdiler.

Moğollar arasında en önde gelenler, Mukhrani'de bulunan Mtavari Bagatur ve Moğol Baan-Tanghut olan Kueniplevi'den Şalva'ydı. St'epants'mında'nın savunucularını ezip geçemeyeceklerini ve Kralın orada olmadığını fark ettiklerinde, kuşatılmışlardan bazı malzemeler istediler. St'epants'ların savunucuları onlara istediklerini verdi. Sonra kamplarını topladılar ve Khada'ya çıktılar. Kral Tsikar'daydı. Amirejib'in oğlu Abaz, Ç'ila, Kartli ve Somkheti'den Aznavurlar, Krala sadakatlerini gösterdiler ve tam bir oy birliği sergilediler.

Kutlukşah, Kralın Tsikar'da olduğunu ve ordusunu böldüğünü öğrendi. Bazılarını Tskhavat'i aracılığıyla, aslında neredeyse imkânsız olan Tsikar'ı istila etmek gibi zorlu bir yola gönderdi. Ordunun diğer kısmı dağlardan indi, Tskhavat'i yolu boyunca ilerledi ve Tskhavat'a girdi. Bunu öğrenen Kral, askerlerinin bir kısmını, çok sayıda Moğol askerinin öldüğü bir savaşa sokmak üzere gönderdi. Yaklaşık beş yüz adam bölgeye çok keskin bir geçiş yaptı ve bölge daraldığı için kaçamadılar. David'in birlikleri yüzlerce Moğol'u pusuya düşürdü, birçok kişiyi öldürdü ve diğerlerini Kral David'e gönderdi; kalan bir kaç kişi de kaçtı. Kral birlikleri, Tsikar' a bakan Khada'nın ortasında yer alan dağı geçti ve büyük bir savaş başlattı.

Kral birlikleri, Khadianlar ve Khevi'den seçilmiş savaşçılar mükemmel bir mücadele verdiler. Ancak Mtiulisler daha fazla sayıda Moğol öldürmüştü, çünkü daha hızlılardı ve atlılar orada mücadele edemedi. Moğollar kendilerini ayakta savunmak zorunda kaldılar. Bunlara Gori'ye yerleşmiş olan ovalar bölgesinde, Samtskhe-Bekamtavari ve Toreller, Tmogviller ve Taolular tarafından gönderilen Meskhi askerleri ve Ivane'nin oğlu Şehinşah yardım etti.

Tskhavat'dan gelen ordunun geri çekilmesi için Tanrı, Krala yardım etti. Yaklaşık beş yüz kişi toplandı ve Kutlukşah'da da çok kayıp verdi. Ülkenin bağlılığını ve Tsikar'ı ele geçirmenin imkânsızlığını fark etti. Gece Lomistavi yoluna hareket etti, beklenmedik bir şekilde Kartli'yi işgal etti ve oradakileri ya öldürdü ya da esir aldı. Kartli'yi yıkıp Kağan Gazan'a döndüler. İlkbaharda, Kağan tarafından çağırılan Kutlukşah, daha da büyük bir ordu ile döndü. Tiflis'e yaklaştı ve Mtiuleti'yi istila etmeyi düşündü. Bunu öğrenince, krallığın soyluları dehşete düştü ve Moğollardan kaçmanın veya kurtulmanın yollarını aramaya başladı.

İnsanlar Kral David'e geldi ve ona Kağan'ın yanına onlardan önce gitmesini ve kendisinden bir güvenlik sözü vermesini istediler. Kral onları dinledi ve kalabalığa gitmeye karar verdi; barış ve güvenlik sözü istedi. Kağan bunu büyük sevinçle karşıladı, ona güvenlik ve koruma sözü verdi. Bütün bunlara rağmen sözler Ivane Boursel'den temin edildi. Bu sözlerle, Ivane Kralın önünde geldi. Kartlialı'lar ve Er-K'akhs'lar arasındaki sıklığı gören Kral hoşnut oldu, gitmek ve hatta rehineleri almak istedi. "Kutlukşaha güvenilir bir adam, sözünü bozmayacak ve karşılıklı mutabakata varacağımızı umuyoruz" dedi.

Ancak Kral, bunu duymak istemiyordu çünkü hala Moğollardan korkuyordu ve bu yüzden Gvalet (Guelet) i'de kaldı. Böyle yıkımı gören birçok soylu ülkesini savunmak için Kralın izniyle orduya katıldı ve Kutlukşah da kendisine gelenleri nazikçe selamladı. Ama yine Mtiuleti hariç, Kartli topraklarından bir kısmını yıktılar ve Horde'ye geri döndüler.

Hasat zamanı gelince, Kral David Tskhrazmiskhevi'ye girdi ve ikiyüzlülüğü için Kveniplevi'li Şalva'nın mülkünü mahvetti. Şalva artık dayanamayacak noktaya geldiğinde Surami'nin Msakhurtukhutsesi Kartli Eristavisi Hamada, Kral önünde bir söz söylemesini istedi. İsteğini Krala ilettili ve Kral da onu tutuklamaktan kaçındı. Aksine, ona mülklerini vermişti. Şalva başlarına kül dağıttı ve şöyle dedi: "Krala karşı iki kez uğraştığım için hak ettiğim ceza budur." Böylece Kral, Şalva'yı bağışladı.

Bu arada Kral'ın kardeşi Vakhtang ortaya çıktı; sevgi ve iyilik içinde rahatlamıştı ve kardeşi David tarafından Zhinovani Kalesinde hapsedilmişti. Gizlice oradan kaçtı ve Ivane Boursel'in yanına gelerek: "Kardeşime ne bir kötülük yaptım ne de onu gücendirecek bir eylemde bulundum. Onun düşmanları için Horde'ye gitmeyeceğim. Kral'a senin yanına geldiğimi ilet. Eğer beni görmeye tenezzül ederse bir şey yapmayacağına dair söz vermesi gerekecek ancak bu şekilde onunla görüşürüm." dedi. Kral'a bütün bunları iletmesi için bir adam gönderildi. Kral yemin ederek kardeşini yanına aldı. Kral barıştıklarını sanıyordu çünkü Vakhtang Shabur'un kızıyla evlenmişti.

Fakat Vakhtang kendisine uygun onurlar verilmeden yaşamak istemiyordu, bu yüzden Gazan'a Horde'ye gitti. Kağan ona nezaketle selam verdi ve Vakhtang'a krallığı verdi. Kutlukşah'a güçlü ordu ile kendisine eşlik emri verildi. Oradaki bütün Moğollar ve Gürcüler, Samtskhe hükümdarının oğlu Beka, Amirspasalar Sargis, Taolular, Torililer, Tmogvililer ona katıldı. Ama ilk katılan Şehinşah'idi.

Kral David, Vakhtang'ın taç giyeceğini öğrendiğinde, İvane Boursel'i bir ateşkes önerisi olarak gönderdi ve yemin edip, ona rehin verip vermeyeceğini sordu. Kutlukşah'a yemin etti ve tüm taleplerini yerine getirdi. Boursel, Kral'a geri döndü. Kral memnuniyetle karşıladı ve Kraliçe Olcetai ve Katolikos İbrahim'i ve Boursel'i ona gönderdi ve onlar da Mukhrani'ye geldiler.

Kutlukşah ve diğer Noyanlar Bazaleti'de Olceta'y'la bir araya gelerek onu bir Kağan gibi onurlandırdı ve Kağan'ın mühürü ve mendili gibi (bunu büyük bir yemini belirtmek için kullanırlardı) kesin bir vaatte bulundular ve rehine olarak da Kutlukşah'ın oğlu Subichi'yi verdiler. Olceta'y'ın gitmesine izin vermediler, ancak Krala rastlamak için Katolikos, Kadı ve Boursel'i gönderdiler. Kralın karşısına çıktıklarında, Kral aralarında Olceta'y'ın olmadığına dikkat çekti, bunu bir bahane olarak kullandı ve Moğolları karşılamayı reddetti, çünkü onlardan oldukça korktu ve onlar da ona karşı nöbet tutuyordu. Yine Katolikos, Kadı ve Boursel'i oraya gönderdi ve onlardan Olceta'y'ı geri göndermelerini istedi. Ondan sonra onlarla buluşacağına söz verdi. Elçiler Kutlukşah'a geldiğinde ve Kralın aralarında olmadığını öğrendiğinde Boursel'e: "Burada aldatma nerede? Kendisine katı bir yemin ettim ve yine de gelmedi. Bu yüzden bu yalanın cezasını alacaksınız." dedi. O anki öfkesiyle Boursel'i infaz etti. Vakhtang Kral ilan edildi ve Olceta'y Horde'ye gönderildi.

Moğollar Mtiuleti ve daha sonra Gveleti'ye gittiler çünkü Kral kendisini orada saklıyordu. Moğolların sayısını azaltmadığı yetmezmiş gibi onlara daha fazla sorun çıkardı. Gveleti'nin emniyetsizliğinin farkına vardığında, kamptan kaçtı ve geri çekildi, çünkü rüzgâr ve kar yağışı başlamıştı. Onunla giden dağlılar yakalandı ve çoğu hayatını kaybetti. Zanduk'iskhevi'ye giren birçok Moğol da öldürüldü. Kartli'ye vardılar ve Gazan'a geçtiler, Kral'a geri gönderemedikleri Olceta'y'ı da yanlarında götürdüler. Bunu öğrenen Kral, Kartli Eristavisi'nin kızı, güzeller güzeli Hamada ile evlendi.

Kartli'deki bu olaylardan dolayı Elijah, bütün faaliyetlerden üç yıl altı ay çekimser olduğundan; Kral Ahab döneminde olduğu gibi, bölgede hiç tarla ekimi veya bina inşası yapılmadı. Fakat buradaki yıkım beş yıl kadar devam etti, çünkü Tanrı, halkın hoşlandığı Sodom'un şehvet ve günahlarına çok kızmıştı. Acımasız esarete düştük. Bunu barbarların yıkım dönemi takip etti buğday mahsulü azalmıştı, bu yüzden de para ile herhangi bir yerde herhangi bir şeyi almak imkânsız hale gelmişti. Açlık şiddetini arttırdı ve insanlar artık utanmadan çürümüş et yer hale gelmişti. İlçeler ve meydanlar, yollar ve tarlalar, kasabalar ve köyler cesetlerle doluydu, bebekler dudaklarıyla, ölen annelerinin göğüslerini emiyorlardı. Kartli halkının birçoğu, Beka'nın mülkü olan Samtskhe topraklarına gitti çünkü burası ekmek yiyebileceğiniz ve alabileceğiniz tek yerdi. Beka'nın karısı Vakhakhi de, her türlü erdeme sahip olduğu için onlara büyük ölçüde yardım etti.

Vakhtang'ın hüküm sürmesine izin verildi. Kağan ona krallığı vermişti, çünkü Tiflis ile Somkheta, Dmanisi ve Şamsvilde'yi almıştı. Ama kardeşi David ile çatışma halindeydi çünkü Vakhtang, inancı tam, kiliseye saygılı, sakin vemütevazı idi, kindar değildi.

O zaman Samtskhe'nin Mtavarisi Beka, daha da yükseldi ve Anadolu'da yaşayan Türkler ortaya çıktı. Türkler yazın Barhal (P'arkhali) Dağların'da kamp yapıp, kışın Pont tarafında kalıyorlardı. Altmış bin kişi toplandı ve liderleri Azat Musa, cesur bir adamdı. Azat Musa Gürcistan'ın tümünü yıkmak için tüm güçleriyle yola çıktı. Basiani ve T'ao'ya ulaştığında, insanları acımasızca yağmalamaya, yok etmeye ve öldürmeye başladı. O kadar çok insan öldürüldü ve esir aldılar ki saymak mümkün değildi. Kimse böyle bir Türk istilasını bekleliyordu ve T'ao köylerini tesadüf eseri basmıştı ve kimsenin saklanacak vakti yoktu. Bu kadar çok insanın öldürülmesinin sebebi buydu. T'ao ve Vashlovani'yi terk edene kadar Türkler geçilmez Murgul (Murghuli) ve Nigaliskhevi'yi yani Anzavur Kherkhemeli oğulları tarafından dövüldükleri yeri istila ederek, her yeri harap ettiler. Sonra, Taq'a Panask'ert'eli güçsüz olmasına, birliklerinin sayısının az olmasına rağmen Tortum kalesine yaklaşan Türklerle savaşa girdi ve onlara büyük zarar verdi. Fakat onları sayılarının fazla olması nedeniyle topraklarından uzaklaştıramadı. Türkler de daha öfkeli bir hale geldi ve T'ao'yu harap etti.

Bu olaylarla ilgili haberler, Mtavari Beka'ya ulaştı. Bütün yardımcılarını topladı ve Türklerle karşı savaş açtı. T'ao ve Basiani'ye vardığında, Türklerin kışlık yerlerine gittiklerini öğrendi. Geç kalmıştı. T'ao'nun yıkılması yüzünden üzülmüştü, evine yöneldi. T'ao kalbinde kasvete neden olmuştu; içinde Türkleri dize getirme arzusuyla yanıp tutuşuyordu. Samtskhe'nin ve Şavşat-Artvin'in bütün soylularını çağırdı ve onlara şöyle dedi: *"Şimdi, sözlerimi dinleyin kardeşlerim, Gürcistan'ın sahipleri. Kralın asası ve mor giysiler giyenler arasında en görkemli olan Kral David, Türk kabilesini yıktı ve gücünü devirdi ve onları krallığından attı. O zamandan bugüne kadar Türkler tekrar ortaya çıkmadı. Günahkârlığımız yüzünden tekrar yükselip tekrar T'ao'yu harap ettiler, esir aldılar ve sayılamayacak kadar çok insanı yok ettiler; Kiliseleri yaktılar, kutsal yerleri dağıttılar, şimdi de Hristiyanlara her türlü kötü niyetli şeyler yapmaya ve yok etmeye hazırlanıyorlar. Kral, Moğollar tarafından ezilir ve Gürcistan'ın soyluları boş durursa, kimse onlara karşı herhangi bir direniş göstermez.*

Öyleyse tek başınıza veya kabilelerinize beni dinleyin; bütün güçlerimizi toplayalım ve Türklere karşı savaşalım, başımızı ve çocuklarımızı almalarını önleyelim. Tanrı, onlara güvenip onlara itaat edenlere kötü davranmaz; biz atalarımıza zafer kazandırdıkça, onlara zafer gönderecektir. İncancınızı saf tutmak ve kardeşlerimizi kurtarmak için savaş alanına girelim. Hiç şüphe yok ki efendimiz bize hayat veriyor.”

Mtavariler ve Beka'nın askerleri Kral'ın sözlerini memnuniyetle onayladılar ve Türklerle savaşa razı olduktan sonra ayrıldılar. Yaz geldi ve Türkler dönmeye başladı. Yolda birçok asker topladılar yaklaşık altı bevri kadar. Saracen inancına inanan tüm insanlar bütün kasabalardan Hristiyanları ortadan kaldırmak için onlara katıldı. Sadece Türkler değil Persliler de vardı.

Beka, T'aşiskari'den Basiani'ye kadar bütün yardımcılarını çağırdı: Meskhisler, Şavşat, Artvin, Göle, Ardahan, K'arniporialılar ve en çok da T'aolular'ı çünkü bütün bu topraklar ona aitti ve o da Tmogvliler ve Torililer'i çağırdı. Yaklaşık bir bevri ve iki bin erkek toplandı ve Türklere karşı yola çıktılar. Türkler Barhal Dağlarına girdiler, orada bir kamp kurdular ve atlılarını Vashlovani'yi yağmalamaya gönderdiler. Beka'nın Samtskhe, Kartli ve Somkheti topraklarına gittiğini düşünüyorlardı. Türkler Vashlovani'ye geldiğinde yaklaşık on bin kişilik Beka ordusu yollarını kesti, yaklaşık beş bin kişi de savunmacı olarak gönderilmişti ve kalelerini sıkı sıkıya koruyordu.

Ateşli bir savaş başladı, Türkler kaçtı ve çoğu harap olmuştu. Tanrı, Beka'nın Türkler üzerindeki zaferini önceden göstermişti. Türklerin Vashlovani'den kaçtığını öğrenen Beka çok sevindi ve Türklerin kamplarını kurdukları yerler olan Speri ve Baberdi'ye doğru ilerledi. Türkler birliklerinin küçük bir ordu tarafından yok olduğunu öğrenince öfkeye kapıldılar. Liderleri Azat Musa Türk askerlerine çağrıda bulundu ve seçilmiş otuz bin asker ile birlikte halkının intikamını almak üzere Vashlovani'ye doğru yola çıktı. Diğer bir otuz bin askerine de: "Ben halkımın intikamını almak üzere Vashlovani'ye gideceğim fakat siz Tao'ya gidin eğer orada bir şey kaldıysa Ban'a'da, kalın. Ben burada zafer aldıktan sonra oraya geleceğim ve orada toplanarak Gürcistan'ı yağmalamaya gideceğiz." dedi. Sonra Vashlovani'ye doğru yola koyuldu. Mandat'urtkhutsesi ve Beka, tüm orduları silahlandırdılar ve Türklere doğru ilerlediler çünkü Vashlovani'ye gideceklerini bilmiyorlardı. Dört Türk yolcuyu yakaladılar ve Beka'ya getirdiler.

Onlara Türklerin eylemleri ve nerede oldukları hakkında sorular sordular. Onları ayırmalarına rağmen ve herbiri aynı şeyi söyledi: “Otuz bin atlı ile Azat Musa Vashlovani'ye gitti ve kalan kırk bin kişi T'ao'ya gönderildi, yarın ya da yarından sonra orada olacaklar.” Beka onlara inandı ve ordusunu iki bölüme ayırdı. Seçkin askerlerinin en büyük bölümünü, oğlu Sargis'e emanet etti. Sargis, zırh taşıyıcısı olarak yetiştirilmişti ve onu Azat Musa'ya karşı Vashlovani'ye gönderdi.

Sargis hızlı hareket etti ve Türkleri Vashlovani Dağında yakaladı. Arkasındaki birlikleri gördükleri anda atlarını çevirip Sargis'e yöneldiler. Birliklerinin azlığını gören Türkler hepsini yok etmeye karar verdiler çünkü sadece beş yüz Meskhi vardı ve Türkler otuz bin kişiydi. Atlılar korkusuzca koştu, Sargis öne çıktı ve halkı cesurca düşmanla buluştu. Ateşli bir savaş başladı ve kavganın başında Türkler kaçmaya başladı ve yolda birçoğu öldürüldü. Savaş alanına düşen Türkleri kontrol edenler, beş yüz on üç ölü saydılar ve bu sayı takip halindeyken ölenler hariç olanlardı. Gün batımına kadar onları takip ettiler. Tanrı, haçlılara merhametle baktı. Burada özellikle dikkat edilmesi gereken şey şu ki, böyle bir savaşta, beşten fazla Beka'nın adamı öldürüldü, aralarında bir asil yoktu. Böylece Tanrı onlara güç ve zafer verdi. Sargis, genç bir adam olmasına rağmen cesurca savaştı; çünkü ailesini, atalarını ayıran cesareti ona miras kalmıştı.

Beka, Türklerin bölgesine doğru ilerledi, Beka'yı gören Türkler ve onlara doğru ilerleyen askerler bir anda kenara çekildi. Dağlara girdiler ve vazgeçemeyecek hiç bir şeyleri yoktu çünkü her şeyi terk etmişlerdi. Beka ve halkı onları takip ettiler, sayısız kişiyi yakalayıp öldürüyorlardı. Türklerin bir kısmı, Perslilerin şehirlerine ve kalelerine sığınmışlardı ve bazıları Norkalaki'de saklanmıştı. Beka askerleri dar yolları kapatmış ve çoğu Türk için kaçış yolu kalmamıştı. Türkler orada çökmüşlerdi, yakalandılar ve Beka'nın askerleri tarafından öldürüldüler. Oğlu Sargis tarafından götürülen Türkler, Beka'nın birliği ile arka tarafda karşılaştı. Burada onları öldüren ve Sp'eri kentini çevreleyen Meskhiler tarafından karşılandı. Kaleyi harekete geçiren ilk saldırıda kasabayı ele geçirdiler ve kasalarını altın, gümüş, kumaş, çanak çömlek, sürü, deve, sığır ve koyun ile doldurup kaçtılar. Eşeklerini yüklediler ve zor da olsa ganimetleri aldılar. Tanrı'nın Beka'ya verdiği zafer, tek bir adam kaybı olmadan yapıldı.

Beka, Sp'eri kuşattı ve iki yüz Türk, Pont'a geri çekildi. Zaferinden sonra Sargis babasına gitti. Yolda Norkalaki'yi yok etti ve halkına ganimet ve tutsaklar verdi. Babasından önce galip geldi. Sp'erianlar Beka'nın kuşatmasını artık imkânsız hale getirdikleri zaman ona bir elçi gönderdiler: "Biz Kağan Gazan'a aitiz ve Türkler de Pont'a gittiler. Sana kuşatmayı bırakman için yalvarıyoruz, bunun için size bir sürü altın, gümüş, katır ve at vereceğiz." dediler. Bunu dinleyen Beka, Sp'eri ve Baberdi'nin aşırı zenginliğini ele geçirdi ve zaferle döndü. K'arnukalaki'deki mtavariler onunla tanışmak için çıktılar, ona hediyeler verdiler ve onlara hiçbir zarar vermedi. Tanrı için böylesine parlak bir zafer kazandıktan sonra muazzam zenginlikle döndü. Çünkü Beka, manastır ve kiliselerin inşacısıydı. O rahipler, yaşlılar ve papazlara saygılıydı ve sabahları öğleden sonra ve akşamları asla kilisedeki ayinleri kaçırmazdı. Tanrının ona yardım etmesinin nedeni buydu ve Kağan Gazan ona komşu toprakları olan Kars'ı verdi. Şimdi ilk konumuza geri döneceğiz. Gazan, Mısırlılara karşı bir kampanya başlatmaya koyuldu ve Kral Vakh'ang'ı çağırdı. Beka da görevindeki seçilmiş birliklerini gönderdi. Gazan yola çıktı ve Asurast'an ve Shamis'e girdi ve yüz otuz bin kişilik bir orduyla yıkıma başladı. Nasır Melik adlı Mısır Sultanı bütün birliklerini topladı ve düşman ile çatışmaya hazırlandı.

Savaş patlak verdi, öylesine şiddetliydi ki binlerce atıyla Kutlukşah ortaya çıktı ve Gazan'ın birliklerinin ön saflarında sayısal bir üstünlüğe sahip olan düşmana karşı savaşmak için durdu. Binlerce kişiden altı yüzü öldürüldü ve yaklaşık dört yüz kişi kaldı, kalanlarla da bu adamlar ilgilendi ve düşmanı savurdular. Savaş sırasında Gürcü yardımcı kuvvetleri komutanı Vakhtang beş yüz kişilik kuvvetiyle Emir Çoban (Choban Suldus)'a cesurca yardım etti. Her iki tarafta çok sayıda insan öldü, Mısırlılar ve Sultan Nasır Melik de kaçtı. Gazan takibi bıraktı ve üç gün dinlendi; dördüncü gün tekrar takibe başladı, onlara yetişti ve onları öldürdü. Moğollar ülkenin dört bir yanına dağılmış ve onları esir almışlardı, ancak ordu Mısırlılar'ı birçok Hristiyan için kutsal yer olan Kudüs'e kadar sürdü. Kudüs'te çok sayıda Hristiyan ölmüştü ama ölen Persli sayısı daha fazlaydı. Gazan Şam (Diamushk)'a saldırdı. İnananlar, Tanrıya şehirlerini ve mallarını emanet etti. Gazan Şam ve çevre bölgeleri takviye etti ve orada dört ay geçirdi. Kasabaları savunmak için orada bir garnizon bıraktı ve Tebriz'deki evine gitti.

Yaz geldiğinde, Şamlılar Gazan'ın bıraktığı garnizonun yanına gitti. Bunu öğrendiğinde Gazan, Kutlukşah, Kral Vakhtang ve bütün Gürcistan mtavarilerini çağırıp padişah aleyhinde bir sefere gönderdi. Şama girdiler, orayı yıktılar ancak ele geçirmedi. Büyük Antakya'yı geçip Gazze'ye ulaştılar. Fakat sultan onlarla savaşmaya cesaret edemedi ve altı ay boyunca ülkeyi yağmalamalarına izin verdi. Ardından geri döndüler ve Gazan'ın huzuruna zaferle çıktılar.

Kral David, Moğollara güvenmediğinden yazlarını Mtiuleti'de, kışlarını da Kartli'de geçirdi, bu da ülkesinin düşüşe geçmesinin bir sebebiydi. Mtavari Bagatur güç kazandı. Kartli ve Trialeti'yi yağmaladı ve Aznavurlar'ı mülklerinden uzaklaştırdı. Kartli halkı çok sıkıntı çekti. Kral David, bütün Mtiulilerle bir araya geldi ve yaklaşık on binlerce atlı ve ayak askerinden oluşan bir orduyla Tiflis'e geldi. Kıpçaklarla savaşa katıldı. Kıpçak birliğinin bir kısmı şehre indi ve bir kısmı da Kura kıyılarından geçti.

T'abakhmela'da kalan Vakhtang, bunu öğrenip birkaç askerle ilerledi, köprüden geçip Sakhiudabeli'yi geçti ve Makhata'ya geldi. David, dağdaki Makhata ordusuyla birlikteydi. Vakhtang dağın eteklerine yaklaştı, ancak durdu, David ordusunun üstünlüğü yüzünden savaşmadı. Sonra küçük bir grup asker indi. Vakhtang'ı orada bekleyen insanlar onlara saldırdı, iki kardeşi ve çocuklarını öldürdü.

Savaş çıktığında kaçak bir grup Kıpçak, Vakhtang'a katıldı. Sonra Tanrı'nın gazabı David'i vurdu, kaçtı, muazzam ordusu savaşa bile girmemişti. David muharebeden, savaşmadan çekildi. Kıpçaklar ve Gürcüler, onu Jach'vi'ye inmeye ikna etti. Fakat Vakhtang, David'in düşmanı değildi ve David'e sadece Moğolların korkusuyla savaş açmıştı.

David'in kaçtığını öğrenince, Bagatur Kartli'yi daha da acımasızca yağmalamaya başladı ve Kral David ona karşı hiçbir direnişte bulunmadı. Bu arada David ağır bir hastalığa yakalandı ellerini ve bacaklarını kesmek zorunda kaldılar. O inançsızdı ve Tanrı'dan korkmazdı, bu yüzden hastalandı ve tüm gücünü kaybetti. Bagatur, Suramili Hamada ve Rat'i kendisine direnmesine rağmen halkı tahrip ederek ülkeyi yağmalamaya devam etti. Bagatur, K'akha'nın oğlu Gamrek'eli ile olan savaşını ve Dzami Kalesini kazandı. Bunu öğrenen Beka, Bagatur'a karşı büyük bir orduyla yola çıktı.

Ancak Bagatur, halkını Beka'nın önde gelen birliklerinin önündeki kalede konuşlandırdı. Şiddetli bir savaş başladı ve Bagatur ilk müdahalede kale içine girdi ve saklandı. Beka onu takip etti ve kaleyi ısrarla kuşattı. Kuşatma çok sıkılaştığında, Oset'ler, hiçbir zarar gelmemesi ve merhameti için Tanrı'ya yalvarmıştı. Bagatur ortaya çıktı, Beka'nın önünde hiç utanç duymadı, ardından öldü.

Şimdi Moğollarla ilgili biraz daha konuşacağız. Çünkü Mısırlılar, muhafızları Şam'dan uzaklaştırdı, Gazan öfkeleni ve aynı güçlü ordusuyla Kutlukşah'ı ve Kral Vakhtang'ı Gürcü birlikleriyle tekrar gönderdi. Onların geldiğini öğrenen Sultan, onlarla savaştı. Büyük bir savaş oldu, iki taraf da büyük kayıplar verdi, fakat o gün bir galip yoktu ve gece olunca ayrıldılar. Moğollar geri çekildiğinde uzaklarda Kutlukşah'ı gördüler, Usein ve Sevinji de dâhil olmak üzere halk onu tahta çıkardı. Sadece Kutlukşah'ın oğlu Subichi Sultan'a yakın ovada kaldı. Beka'nın halkı onun yanında idi ve hepsi atlarını hazır tutuyordu. Fakat Sultan kurnaz davranıyordu, çünkü Moğol kampına girmişti ve o gece orada bir bataklık oluştuğunu görmüştü, atları ve insanların o bataklıkta kaybolduğunu fark etmişti. Gün doğduğunda Moğollar arkalarında bataklık ve onların ardında da askerleri gördüler. Dağılarak bataklıkta kaybolmaya başladılar. Bataklık insanlar ve atlarla dolduğunda askerler üstlerine bastılar. Sayısız Gürcü ve Moğol orada can verdi, Vakhtang ve Noyanlar kurtuldu ve Kağan'ın huzuruna çıktılar, ancak Kağan çok öfkeleni ve bütün Noyanları zindana hapsedi.

Sonra kendisini Sultan'a karşı silahlandırmaya başladı ancak bir mide rahatsızlığı yüzünden vefat etti. Ardında onun için gözyaşı döken bir halk bıraktı. Çünkü onun hükmünde hiçbir kötülük, hırsızlık veya haksızlık olmamıştı ve halk onun ölümünün ardından çok üzüldü. Ardından Kharbanda isimli kardeşi Kağan oldu. Ardından ona Sultan Olcaytu denildi, gözünün biri kördü. Mümkün olduğu kadarıyla, kardeşi Gazan'ın hüküm tarzını yansıtmaya çalıştı çünkü o da çok nazik birisiydi. Kendi tarzıyla yönetmeye başladı ve Vakhtang için çok iyi şeyler yaptı. Olcaytu Gilan'a gitmek istedi ve Moğol ordusunu Vakht'ang ile birlikte çağırdı. Bütün halkını dört kısma ayırdı: ordusunun en iyi ve en gerekli parçasını Kral Vakhtang'ın yanına gitmek üzere kendisi için, bir kısmını Kutlukşah'a ve Beka'ya, bir kısmını'da Gori'li Osetler'in yanısıra, ordunun bir bölümünü Celayir'e, bir kısmı da Emir Çoban'a verdi. Hepsini belirlenmemiş bir rotaya gönderdi, kendisi de Gilan'a doğru yola çıktı ve Kral Vakhtang'ı önden gönderdi.

Ancak, Gilan'lular az sayıdaydı, zira Gilan'da Erkabazn, Ubash, Rüsten ve Asan diye bilinen dört kumandan vardı. Bu son kişi kalede kaldı ve sağlam bir savunma yaptı. Erkabazn, Kağan Olcaytu'nun huzuruna çıktı ve savaşa girdi. Hem Vakhtang'ın kendisi hem de birlikleri için güçlü bir mücadele oldu. Yolların daralması ve ormanların sıklığı nedeniyle, askerler hareket edemedi ve düzlüklerde de bataklıklar vardı.

Ortalık iyice karışmıştı. Moğollar ve Gürcüler önce oklarla, sonra da kılıçlarla savaştı ve Olcaytu her şeyi şahsen gözlemledi. Bazıları yardımlarına geldi ve sesleriyle onları cesaretlendirdi. Savaş şiddetlendi. Kral Vakhtang ve halkı sırtını düşmana çevirmedi ve yolların daralması yüzünden birçok kişi öldü, her on kişilik birlikten iki kişi zor kurtuldu. Somkhetililer de onunla birlikteydi ve hepsi atlıydı. Bir katliamdı ve birçok Aznavur, babaları, oğulları ve kardeşleri için ardında bırakacakları varisleri düşünmeden hepsi orada savaştı. Ancak bazıları hayatta kaldı. Vakhtang savaş alanından ayrılmadı, hatta çok korkusuzca savaştı. Kalçasından hafifçe yaralandı. Güneş batmaya başladığında ve gece yaklaştığında, ordular ayrıldı. Ormanların ve dağların gücünü gördükten sonra Kağan gece geri çekildi. Bunu öğrenen Gilanlılar, onları takip etti ve yakalayarak büyük zarar verdiler. Ama sonra Kutlukşah'ın oğlu Gilaniler'e karşı savaşmak için geldi.

Gilani şefi Ubash, çitlerle donatarak, dar geçitleri, kapıları kapattı ve Kutlukşah'a karşı güçlü direniş gösterdi. Ama oradan ayrıldı ve bir sandalyeye oturdu. Beka birliklerine emniyet çitlerini söküp altına girmelerini emretti, onlar da yaptılar. Çitlerin altından geçtiler. Gürcülerin ve Meskhiler'in katılımıyla şiddetli bir savaş oldu. Sırtlarını dönmediler ve cesurca savaştılar. Gilanlılar'ın çoğu öldürüldü. Sonra birisi bir ok attı, bu ok Noyan Kutlukşah'ın göğsüne saplandı ve sandalyesinde öldü. Babasının ölümünü gören oğlu Subichi ve birlikleri hemen ayaklandı ama Meskhiler çitler ardındaydı. Birçoğu kaçtı, çoğu öldü. Tanrı'nın gazabı Moğolları ve Meskhileri vurdu. Düzlükte gece vakti altında su birikmiş bir akasya ağacı vardı. Yer, atlar veya insanların geçmesinin imkânsız olduğu bir bataklığa dönüşmüştü ve ardından büyük yıkım meydana geldi.

Rost'an Melik, düzlükte Çoban ile savaştı ancak Çoban onu aşırı gücü ile yendi ve hemen kaleye çekildi. Çoban onu takip etmedi ve sessizce atlılarını yanına alarak geri döndü. Javakh oğlu Gamrek'eli savaşta cesurca savaştı ve barış içinde geri döndü.

Asan'ise, Usen ve Osetlerle savaştı fakat bu savaşta birisi hâkim değildi ve onlar da Uzhan'da Kağan Olcaytu'nun huzurunda toplandılar. Kutlukşah'ın yerine Başkomutan Emir Çoban atandı ve Kral Vakhtang, askeri başarıları ile onurlandırıldı. Tüm soyluları cömert armağanlarla birlikte gönderdi.

Vakhtang gittiğinde, Khodras'taki bazı insanlar (Hristiyan düşmanları) Kağan Olcaytu'ya geldi ve ona şöyle dedi: "Eğer bütün Hristiyanları inançlarını bırakıp kiliseleri yok etmeye zorlamazsanız, düşmanlarınızı fethedemezsiniz, krallığınız gelişmeyecektir ve hükümetiniz başarılı olmayacaktır." Buna inananlar haberi hemen Kağan'a yetiştirdi. Kağan baskı altında kaldı ve kiliseleri yıkmaya başladı. Kral'ı ve bütün Gürcüleri inançlarını bırakıp Saracenler'e inanmaları için ordusunu ve baş Noyanlarını Gürcistan'ı fethetmeye gönderdi. Gürcistan'ın dört bir yanındaki kiliseleri yok ettiler. Görevli Noyan, Vakhtang'la beraber Nahçıvan'a giderken yakalandı ancak Kral Vakhtang bundan korkmadı, aksine askerleriyle birlikte efendimiz İsa adına kahramanlık yapmak için ilham aldılar. Onlara şöyle dedi: *"İnsanlar, kardeşlerim ve diğer inananlar, İsa'nın gerçek savunucuları! Atalarınızın inancını hatırlayın ve havarilerin sesini dinleyin. Şehitlerinizin davranışlarını ve cesaretini hatırlayın gözlerinizle sayısız mucizeyi kiliselerde görün ve onun dürüst ağzından gerçekleri dinleyin. Beni halk önünde kabul edenden, Tanrım babam huzurunda ondan razı olacağım. Tüm acı çekenler, yük altında olanlar, bana gelin, ben de sizi rahat bırakacağım. Şimdi, Kağan'a çekinmeden gitmemize izin verin ve bizim için hayatını feda edene biz de hayatımızı verelim. Kendi arzumuzla gideceğiz ve Tanrının istediği gibi olacağız ve O da krallığı koruyacaktır."*

Vakhtang'ın askerleri emri aldılar, hızla orduya doğru yola koyuldular ve Kağan'ın karşısına çıktılar. Kağan, Kralın gelişi hususunda şaşkınlık içindeydi. Kağan'ın mahkemesine geldiler ve diz çöktüler. Kral yüksek sesle: *"Dinle, ey, yüce ve güçlü Kağan! Ortada bütün Hristiyanların inancımızı reddetmeleri için bir emir var. Öyleyse dinle. Mutlu dedeleriniz ve babalarınız, dedelerimiz ve babalarımız tarafından bu inançla itaat altına alındı ve bize hizmet ettiler. Gürcü inancının yanlış olduğunu asla söylemediler ve biz bunun en güçlü görevlileriyiz."*

Persliler'in inancı Kağan'ın inancına en ters düşenydi. Acımasızca imha edilmelerinin nedeni buydu. Eğer Persliler'in sözlerini dinlerseniz, ey Kağan, ben ki, Gürcistan Kralı ve şimdi senin huzurunda duran tüm Gürcü mtavariler, Hristiyan inancıyla ölmeye ve senin ardında duran bütün Hristiyanlar da aynısını yapmaya hazırdır. Öyleyse kafamızı şimdi kesin." dedi ve başını eğdi. Bu sözleri duyan Kağan şaşkına döndü. Krala saygı gösterdi ve ayağa kaldırdı. Önünde eğildi ve onu ikna etmeye çalışanları suçladı.

Ancak şu da oldu: Tebriz'deki kiliseler tahrip edildi ve dört gün içinde Olcaytu'nun dört oğlu öldürüldü. Kral, Gürcistan'ı kötülüklerden ve yıkımdan kurtardı. Vakhtang onurlu bir şekilde döndü ve Nahçıvan'a vardı. Ancak bir mide hastalığına yakalandı ve kraliyet tacı ile vefat etti. Cenazesini Dmanisi'ye gömdüler. Ardında iki oğlunu bıraktı: Demetre ve Giorgi. Demetre Dmanisi'ye, Giorgi de Şamşvilde'ye sahip oldu.

Komutanlık Kutkukşah'dan Çoban'a transfer edildi. Çoban sayısız orduyla yola çıktı. İlk başta Göle'ye, ardından Ardahan 'a ve sonra da Arsiyan'a girdi. Beka'nın Kağan'la görüşmesini emretti, ancak Beka bunu kendisi yapmadı, Şalva adındaki küçük oğlunu gönderdi. Kağan ayrıldı ve Moğol kuvvetleri Somkheti'yi geçerek Beka'nın bölgelerini barış içinde bıraktı.

Dedesi tarafından yetiştirilen Kralın oğlu Giorgi, Beka'nın Çoban'a eşlik etmesi için gönderdiği büyük Beka parlamaya başladı ve Kağan'a takdim edildi. Kağan da onu nazik bir şekilde onurlandırdı ve ona kraliyet rütbesi verdi. Kağan sonra bir elçi gönderdi ve David'e kendisinin Kral olmasını sağlaması için oğlunu göndermesini istedi. Giorgi gençti ve Horde'ye gönderildi. Kağan onun krallığını ve Tiflis'i ona verdi. Giorgi'yi sağ kolu ve yönetici olarak atadı. Sonra Tiflis'e geldiler.

Aynı yıl Samtskhe'nin mtavarisi, herşeyde başarılı olan, ilahi ve insanî işlerde gayret gösteren, hukukçu, kilise ve manastırlar inşa eden, ilahi konularda olduğu kadar dünyevi işlerde de gayretli biri olan Beka, vefat etti. Eşi piskoposlara ve rahiplere öylesine cömert davrandı ki, sıkı çalışan bir piskopos hakkında bilgi sahibi olunca onu çağırdı ve yakın durarak ona hediyeler sundu. Evinde keşişler ve büyükler doluydu. Aynı zamanda yetimlere ve dullara yardım etti ve evinde günde üç kez dua okunurdu.

Bu yüzden de Tanrı, hayatının her döneminde düşmanlarının üstesinden gelmesine yardım etti. Altmışaltı yaşında, barış ve huzur içinde, Samtskhe halkını arkasında yas ve keder içinde bırakarak öldü. Üç oğlu da Samtskhe'yi yönetti, büyük olan Sargis, ortanca Kvarqvaryeve ve en küçüğü Şalva. Üçüncü yılda Kral David kötü bir hastalık ile vefat etti ve Mtskheta'daki kraliyet mezarlığına gömüldü. Onun yerini iki yaşında bir kral olan küçük oğlu Giorgi aldı.

Bu arada Kağan, Şam ülkesine yani Mısır Sultanı, Rahbe (Rabasham) kalesindekilere karşı kendisini silahlandırmaya karar verdi. Büyük bir güçle yola koyuldu ve yanına büyük bir ordu götürdü. Beş ay boyunca Rahbe'yi kuşattı ancak hiçbir zarar veremedi. Düşmanın da altı kartalı vardı, diğer kuşlar ve leoparlar ile eğitilmişti, gücü çok büyüktü. Kağan eve geri döndü ve başka bir kuşatma yapmadı ve üç yıl yıldan daha fazla süre huzur içinde Kağanlığını korudu.

Sultan Olcaytu, küçük Giorgi'yi Kral olarak başa geçirdi. Horasan'dan bir Pers'li olan Melik Zaal ile Çoban'ın amcası olan Akhruch'a Gürcistan'ın bütünlüğünü sağlamak için Giorgi hükümdarlığı altında bir araya geldiler. Avak'ın kızı Khuashak'ın çocuğu Mkhargrdzeli Şehinşah ve Zakaria'yı kendilerine tayin ettiler ve Javakheti'ye, sonra K'okht'astavi'ye geldiler ve Sargis ve Kvarqvaryeve'yi oraya davet ettiler fakat onlar gelmemeyi tercih etti.

Anadolu'da bir ayaklanma meydana geldi. Pervane'nin çocukları ve büyük Konya şehri, Olceta'ydan ayrıldı. Kağan Çoban'ı ordu başında Anadolu'ya gönderdi ve kendisine eşlik etmesi için yanına Gürcüler verdi. Giorgi Çobanla'la yola çıktı, ancak genç Giorgi, Melik Zaal, Şehinşah ve Zakaria onunla gitmedi. Onun yerine Tiflis'e geldiler. Sonra Kral Giorgi Anadolu'ya gitti. Pervanlılar bir yıldan fazla direnemediler. Kağan da oradaki bütün Gürcüleri Kral Giorgi'ye verdi. Javakhetililer ve Torelianlar ona katıldı ve her savaştıklarında, Kral ve Gürcüler cesaretlerini gösterdiler. Bütün hainleri ve isyan edenleri bastırdı ve bir yıl sonra geri döndü. Hasat zamanında Çoban Kağan'ın önüne çıktı ve bir ay kadar kaldıktan sonra, Olceta'y öldü ve arkasında Ebu Said adında yedi yaşında olan küçük oğlunu bıraktı.

Kral Giorgi, Kağan'ın ölümünü, yerine Ebu Said'in geçmesinden öğrendi ve Horde'ye gitti. Onu karşıladılar ve Çoban ona oğlu gibi davrandı. Ona bütün Gürcistan'ı, Gürcistan'ın tüm mtavarilerini ve Kral David'in çocuklarının hüküm sürdüğü bölgeleri ve Beka'nın çocuklarının hüküm sürdüğü Meskheti bölgesini takdim etti.

Işıklar parlamaya başladı ve konuşma gücüm bu harika ve korkunç şeyleri anlatmakta beni başarısızlığa uğrattıyor.

SONUÇ

Anonim bir Gürcü Kroniği olan Kartlis Tskhovreba adlı eserde Güney Kafkasya ve Gürcistan coğrafyası üzerine Moğolların uzun süren hâkimiyetleri ele alınmıştır. Gürcü ve Moğol ilişkilerinin XIII. ve XIV. Yüzyıldaki seyri her iki milletin tarihi açısından büyük önem taşır. Bu dönem aynı zamanda Moğolların, Gürcülerin tarihinde en çok yer işgal ettiği devir olarak da göze çarpar. Moğolların Gürcistan topraklarında ilk defa görülmeye başladıkları 1220'li yıllardan itibaren bu işgalci gücün hâkimiyetinde geçen sürecin sonunda Gürcistan'ın parçalanmış siyasi yapısını yeniden tek bir otorite altında toplayarak müstevlileri ülkeden atan Kral V. Giorgi dönemine kadar olan süreç tezin konusunu oluşturmaktadır.

Kartlis Tskhovreba'da İslamiyet'in ve Müslümanlar'ın sürekli olarak küçümsendiğini ve İslamiyet'e karşı bir düşmanlık beslendiğini görmekteyiz. Bunu birkaç örnekle açıklayacak olursak öncelikle: Müslüman bir Türk devleti olan Hârezmşahların kâfir ve güçsüz bir devlet olarak gösterilmesinin yanısıra Peygamber efendimiz Hz Muhammed (s.a.v) için de söyledikleri şu cümle: "Kuran'daki şeytani hükümleri yayan Tanrısız Muhammed'in öğretilerine benziyordu, bir Hristiyan'ı öldürürsen cennete gidersin ve bir Hristiyan tarafından öldürülürsen yine cennete gidersin." cümlesi dikkate şayandır ve buna ek olarak Hülagü'nün İslam inancının iğrenç olduğunu düşünmesi ve kendinde onları yargılama hakkını bulmasıdır. Ancak bu olayın tam tersini ise İbnü'l Esir'in, El-Kâmil Fit'tarih adlı eserinde Moğolları kâfir olarak nitelendirmesiyle görmekteyiz. Eserde geçen bu ve bunun benzeri detaylar bize araştırılan konuların doğruluğunu ve tutarlılığını ölçmek için dönemin farklı kaynaklarını karşılaştırarak okumanın önemini bir kez daha göstermiştir. Ayrıca dikkat çeken diğer bir husus da hadiselerin anlatımında kronolojik bazı hataların mevcut olması ve Gürcülerin zafer ya da yenilgilerini mübalağalı şekilde anlatıp başlarına gelen kötü hadiseleri (Özellikle savaşlardaki yenilgilerini) kendi askeri, siyasi ve stratejik başarısızlıklarından dolayı değil, halkın Tanrı'ya inancının azalmasından ve halk için kötülük düşünenlerin bu düşüncelerini uyguladıkları ve özellikle Kral ve Kraliçelerinin ülkeyi adil ve düzgün şekilde yönetemedikleri, kiliseye, manastırlara ve rahiplere saygı göstermedikleri zaman Tanrı tarafından cezalandırıldıkları ve Tanrının ülkelerini bu sebeplerden dolayı gazabına uğrattığını vurgulamalarıdır.

Eser de olukça fazla efsanevi olaylara yer verilmiştir. Örnek verecek olursak bu paragrafta geçen hadise buna güzel bir örnek teşkil edecektir: *“Kağan şehrin güçlü savunması yüzünden oranın savaşıla ele geçirilmesinin imkânsız olduğunu düşündü ve aklına bir kurnazlık geldi. Şehri kuşatmak için kamp kuran askerlerine: "Bu şehri ele geçirmemizin imkânı yok. Size şehre yaklaşıp köpekler gibi ulumanızı emrediyorum." dedi. Duydukları karşısında şaşkına dönen askerler yine de atlarından inerek ulumaya başladılar. Ses şehre ulaştığın da bir mucize gerçekleşti; şehir ikiye ayrıldı. Bir parçası nehre düştü ve sayısız insan hayatını kaybetti.”*

Dönemin kaynaklarında yer almayan bazı bilgilerin bulunduğu bu eserde, belge gösterilmeksizin çeşitli abartmalar yapılmasını yazıldığı dönemin şartlarına bağlamak yanlış olmayacaktır. Eser her ne kadar abartılı ve efsanevi bir dil ile yazılmış olsa da Ortaçağ dönemine ait önemli bir Gürcü kaynağı olmasından dolayı oldukça önemlidir.

Bununla birlikte bu eserin katkı sağladığı bir diğer konuda; Moğolların özellikle Kaskasya coğrafyası üzerindeki faaliyetlerinden sonra görülmüştür ki Moğolların askeri zaferlerini kendi askeri kuvvetlerinin oluşturduğu birliklerle kazandığı düşünülürken, başlarında kralları ve komutanlarıyla Gürcü askeri birliklerinin, Köseadağ savaşından Bağdat'ın işgaline, Anadolu'nun istila edilmesinden Memlûklülerle yapılan muharebelere kadar, ardı arkası kesilmeyen Moğol işgal hareketlerinde ve savaşlarında yardımcı kuvvet olarak yer almaları Moğol ordularının başarılı olmasında kendi askeri birliklerinden daha etkili olmuştur. Geride kalanlar ise, Moğol Tahrir sistemine dahil edilerek ağır vergi yükümlülüklerine maruz bırakılmıştır.

Ardı arkası kesilmeyen seferler halk ve yöneticileri yordduğu gibi, vergilerdeki artış da halkı olumsuz etkilemiştir. Moğollar bölgede çok tahribat yapmış ve pek çok kültürel varlığı yok etmiştir. Moğolların istila yöntemleri oldukça basit, acımasız ve netice alıcıdır. Bu yöntemler sayesinde, istila edecekleri yerlerdeki muhtemel direnci daha başlamadan kırarlar. Gürcistan topraklarında da bu yöntemi uygulamışlardır. Ele geçirdikleri şehirlerde sivil-asker ayrımı yapmaksızın dilediklerini öldürerek malları yağmalıyor, binaları yakıp yıkarak şehir ve köyleri harabeye çevirmişlerdir.

Gürcüler başlangıçta bu şiddete karşı koymaya çalıştılsa da, direnemeyip Güney-Batı Kafkaslar'daki dağlık ve ulaşılması güç bölgelere kaçarak kurtulmaya çalışırlar ancak bu taktik bir süre işe yaradığı görünse de neticede yazgılarını değiştiremezler ve Moğol hâkimiyetine girerler.

Moğolların Gürcistan'ı işgali Türk-Gürcü ilişkilerinde de yeni bir dönemin açılmasına yol açmış, Türkiye Selçuklularının bölgede hâkimiyet kurduğu yerler elden çıkmıştır. Ancak durum bununla sınırlı kalmayacak ve Gürcüleri itaat altına alan Moğolların Anadolu'ya yönelmesiyle Selçukluların siyasi vaziyeti de önemli ölçüde değişecektir.

Ayrıca bu eser, SSCB devrinde hazırlanan ve daha çok politik fikir spekülasyonlarından ibaret olan değerlendirmelerin toplandığı Gürcü tarihlerinde yer alan bilgilerin gerçek dışılığını ortaya koymak bakımından da önemlidir.

Moğol istilasından itibaren Gürcüler, siyasi birliklerini tamamlayarak bir devlet çatısı altında birleşmemiş, ülkenin farklı bölgelerinde çeşitli isimlerle siyasi teşekküller ortaya çıkmıştır. Tüm bunların sonucunda görüyoruz ki Moğolların Gürcü topraklarında görünmeye başlamalarından sonra Gürcistan tarihinde bambaşka bir döneme girilmiştir.

Moğol tarihine dair Türkçe kaynakların hem sayıca hem de muhteva açısından zengin olması rağmen Moğolların çok sayıda savaşlar yapıp hâkimiyet altına aldığı Güney Kafkasya ile ilişkilerini anlatan kaynak oldukça azdır. Moğol tarihine ve Gürcü Moğol ilişkilerine değinen bu Anonim Gürcü kaynağının önemini daha da artırmıştır. Biz de konumuz ile ilgili bölümün Türkçe çevirisini yaparak Türk tarihi açısından önemli bir eksiklik olan bu açığı aydınlatmaya çalıştık. Bu çalışmanın hem Türk Gürcü Moğol ilişkileri hem de Gürcü- Moğol ilişkileri alanındaki yeni araştırmalara mütevazı bir katkı sağlamasını temenni ederim.

KAYNAKÇA

Kartlis TSKHOVREBA, (A History of Georgia), Trans: Dmitri Gamq'relidze, Ed: Roin Metreveli and Stephen Jones, Georgian National Academy of Sciences, Artanuji Publishing, Tbilisi 2014.

ÖZGEÇMİŞ**Kişisel Bilgiler**

Adı ve Soyadı : Duygu SOYBEK
Doğum Yeri ve Tarihi :1988 ARTVİN
Medeni Hali : Bekar
İletişim Bilgileri : dsoybek_08@hotmail.com
05443268761

Eğitim Bilgileri

Lise Öğrenimi : Artvin Lisesi
Lisans Öğrenimi : Uludağ Üniversitesi Tarih Bölümü
Y.Lisans Öğrenimi : Artvin Çoruh Üniversitesi Sosyal
Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı
Yabancı Dil : İngilizce Orta Düzey

Tarih :2017